

3000 Leuven mail - Verschijnt 4 x per jaar - P706334

jaargang 29 - nummer 4 - december 2018

welwijs

wisselwerking
onderwijs en
welzijnswerk

Majong

Maatschappij- en jongerenproblemen

Colofon

Welwijs verschijnt 4 x per jaar en wordt uitgegeven door de v.z.w. Majong.

Redactie:

Ann Boeraeve - Maria Bouverne-De Bie - Dieter Burssens - Nathalie De Bleekere - Eef Goedseels - Bie Melis - Jan Tallon - Gil Thys - Laurent Thys - Bea Vandewiele - Evi Verduyck - Liesbet Verplanken - Nicole Vettenburg

Coördinatie en eindredactie:

Nicole Vettenburg

Redactie-adres:

Redactie WELWIJS
Trolieberg, 70
3010 KESSEL-LO
E-mail: nicole.vettenburg@welwijs.be
Teksten voor bijdragen, brieven en mededelingen dienen te worden toegezonden naar het redactieadres.

Druk:

Drukkerij Van der Poorten, Kessel-Lo

Abonnementen:

€ 25 voor organisaties en instellingen;
€ 20 voor particulieren;
€ 17 voor groepsabonnement (vanaf 5 abonnementen) en
€ 30 voor buitenlandse abonnementen.
Bedrag over te schrijven op rek. nr. 001-2064133-49 van de v.z.w. MAJONG, Trolieberg, 70 - 3010 Kessel-lo, met vermelding "ABO-WW".

Logistieke ondersteuning:

Departement voor Lerarenopleiding, UGent

Nazicht drukproeven:

Lieve Goris

Verantwoordelijke uitgever:

Nicole Vettenburg,
Trolieberg 70,
3010 Kessel-Lo.

www.welwijs.be

MAJONG

De v.z.w. MAJONG stelt zich tot doel de positie van maatschappelijk kwetsbare jongeren te verbeteren. Sommige jongeren krijgen in hun contacten met de maatschappelijke instellingen (zoals: school, arbeidsmarkt, V.D.A.B., mutualiteit,...) steeds weer te maken met de negatieve effecten en genieten minder van het aanbod. Dit bleek uit meerdere onderzoeken, uitgevoerd binnen de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie KU Leuven.

Om aan deze situatie daadwerkelijk iets te doen werd in mei 1989 de v.z.w. MAJONG opgericht. De leden van de vereniging zijn belangstellenden, afkomstig uit verschillende organisaties, nl. universiteiten (KU Leuven, UGent), schoolbegeleidingsdiensten, lerarenopleiding en welzijnsorganisaties.

MAJONG wil haar doelstelling in eerste instantie realiseren door de samenwerking tussen onderwijs en welzijnswerk te bevorderen. Hiertoe werden volgende activiteiten opgezet:

1. Het uitgeven van het tijdschrift WELWIJS (verschijnt 4 x per jaar)
 2. Het geven van vorming en begeleiding
 3. Het verrichten van onderzoek
- MAJONG v.z.w. Trolieberg 70 - 3010 Kessel-Lo.

PUBLICATIES MAJONG/WELWIJS

De redactie Welwijs organiseerde verschillende studiedagen waarvan de verslagboeken kunnen worden besteld.

DE DRIE WERELDEN VAN JOHNNY EN MARINA. Spanningen tussen school, gezin en leeftijdsgroep (1990), 75 p. (5 euro)

Jongeren typeren elkaar en stemmen hun eigen handelen hier op af. De bijdragen in dit verslagboek proberen inzicht te geven in dit fenomeen en zoeken naar manieren om er mee om te gaan.

LEERLINGENBEGELEIDING : een antwoord op veranderende leerlingsituaties (1993), 139 p. (6 euro)

Hoe wordt vanuit de verschillende socialisatiemilieus ingegrepen op de veranderende situaties waarin jongeren opgroeien? In dit boek wordt op deze vraag ingegaan: eerst wordt de probleemstelling zo concreet mogelijk gemaakt, vervolgens worden een aantal gebieden van begeleiding verder uitgewerkt.

WELZIJSWERK EN EINDTERMEN, praktijkvoorbeelden en vragen (1996), 138 p. (6 euro)

De groeiende verbondenheid tussen welzijnswerk en onderwijs is met de introductie van de "eindtermen" versterkt. De studiedag ging in op de betekenis van deze evolutie voor kinderen en jongeren en de verwachtingen die zij meebrengt voor het welzijnswerk, het onderwijs en het jeugdwerk. Daarna volgden een groot aantal praktijkvoorbeelden.

OPVOEDEN IN BILLIJKHEID: hoe streng moet onze aanpak zijn? (1999), 123 p. (6 euro)

Naar aanleiding van 10 jaar Welwijs werd gereflecteerd op de uitgangspunten van het tijdschrift en dit vanuit de actuele maatschappelijke evolutie waar de roep naar meer controle en gestrengheid in de opvoeding sterker wordt. Centraal in deze reflectie staat de vraag: is de optie 'opvoeden in billijkheid' verenigbaar met de uitgangspunten van het tijdschrift Welwijs?

JUBILEUMNUMMER "15 jaar Welwijs" (2005), 152 p. (6 euro)

Naar aanleiding van 15 jaar Welwijs werd een speciaal nummer uitgegeven met een selectie van vroegere bijdragen, een index met de artikels van de afgelopen 15 jaren en een bundeling van alle verschenen cartoons van Jan De Graeve.

JUBILEUMNUMMER "25 jaar Welwijs" (2015), 156p. (8 euro)

In dit jubileumnummer worden een aantal artikels uit de vorige jaargangen opgenomen die handelen over het thema 'diversiteit'. Daarnaast biedt een index een overzicht over alle bijdragen van de voorbije 25 jaar en worden alle verschenen cartoons van Jan De Graeve - tussen 2005-2014 - gebundeld.

Het verhaal van Eva

Over OKAN, leerstof en graag zien Een pleidooi voor de leerling

Stuurbekrachtigingsvloeistof, katalysator, flensverbinding, bajonet-aansluiting, veertrillingsdemper, hydraulische vloeistof.

Tenzij je een expert bent in auto-onderhoud, heb je je ongetwijfeld toch even in de haren moeten krabben bij het lezen van deze woorden.

Als je nog maar een jaar in dit land bent, net een stoomcursus Nederlands in OKAN¹ achter de rug hebt – waarbij je (maximaal) zo'n 11 000 woorden voor basistaalgebruik in je hoofd hebt kunnen proppen – en dan in het regulier onderwijs terechtkomt, vormen vaktermen zoals die hierboven vaak het zoveelste dagelijkse obstakel waarmee je geconfronteerd wordt. Des te meer als je weet dat een arsenaal van 11 000 woorden ongeveer gelijkstaat met het taalniveau van een tienjarige met Nederlands als moedertaal en dat het aantal woorden zich met grotere sprongen uitbreidt bij Nederlandstalige leerlingen naarmate ze ouder worden. Zo heeft een doorsnee twaalfjarige Nederlandstalige leerling die start in het secundair onderwijs, al een woordenschatniveau van 17 000 woorden. Je kan je dan ook inbeelden dat het voor een 16 à 17-jarige leerling, die vanuit OKAN doorstroomt naar ons Vlaams regulier secundair onderwijs, geen sinecure is om daarin een vlekkeloos parcours af te leggen. Er is geen bijles die de woordenschatkloof tussen hem en zijn klasgenoten onmiddellijk zal kunnen dichten. Daar is tijd voor nodig. Toch worden deze leerlingen al te snel als 'zwak' omschreven, als zouden ze de leerstof – en daardoor de gekozen studierichting – 'niet aankunnen'.

De vaktermen hierboven zijn maar een minuscule greep uit de lijst van woorden die enkele ex-OKAN-leerlingen, die ik vorig schooljaar begeleidde, werden verwacht te begrijpen, te onthouden en toe te passen in de richting onderhoudsmecaniciërs van het deeltijds beroepssecundair onderwijs (dbso).

Ik stond erbij en keek ernaar, net zoals de leerlingen. Het waren jongens wier droom het was om met auto's te kunnen werken. Ze hadden het hun vader zien doen in Palestina, en zowel hij als zij hadden een duidelijke droom toen ze een jaar geleden in België aankwamen.

Ze wilden geen dokter worden, noch advocaat. Metsen sprak hen niet aan. Lassen vonden ze gevaarlijk. Alleen auto's. Het was hun passie.

Maar auto's hier zijn niet hetzelfde als auto's daar, werd me door de leerkracht verteld. Een auto is tegenwoordig een rijdende computer. De persoon die hem onderhoudt wordt steeds vaker verwacht een gedetailleerd technologisch inzicht verworven te hebben en als je *inch* niet vlot kan omzetten in *cm* wordt het erg moeilijk voor jou om een plaats in de wereld van onderhoudsmecaniciërs te ambiëren.

In eerste instantie proberen we de jongeren in OKAN strategieën aan te leren om hen zelfredzaam te maken in het vervolgonderwijs. Zo worden leerlingen o.m. aangemoedigd om woorden die ze niet begrijpen steeds op te zoeken, aangezien onderzoek heeft aangetoond dat het begrijpen van woordenschat de belangrijkste factor is voor tekstbegrip.^{2,3}

In een doorsnee NT2-woordenboek vind je een vakterm als 'toespoor' echter niet terug.

En als je het woord in Wikipedia intypt en de eerste zin leest ('*Toespoor is een opzettelijk aangebrachte afwijking in de wielstand van de voorwielen van een voertuig ten opzichte van de lengteas.*')⁴, ben je als leerkracht met Nederlands als moedertaal zelf niet altijd veel wijzer.

De leergierige jongens die ik begeleidde, gingen enthousiast en hoopvol aan de slag, maar geraakten in dit geval qua tekstbegrip zelfs niet verder dan het vierde woord 'opzettelijk'.

Het werd dweilen met de kraan open. Hoe meer informatie erbij kwam, hoe duidelijker het werd dat ze er niet in slaagden die op te nemen, hoe hard ze ook probeerden. Toch stonden ze er telkens weer, elke les opnieuw. Aan het begin van het schooljaar gemotiveerd om te leren, aan het einde gefrustreerd door de wetenschap dat ze hun droom los zouden moeten laten. Ze werden geconfronteerd met te veel en te grote obstakels - binnen en buiten de school - obstakels die ze zelf niet zomaar overwonnen kregen.

Wat doe je als leerkracht, in zo'n geval, wanneer je leerling botst – en blijft botsen – op de aangeboden leerstof? Zet je toch de leerstof centraal, zoals sommige sleutelfiguren in het onderwijsveld bepleiten, omdat je anders als leerkracht je passie voor je vak dreigt te verliezen?⁵

Het zijn zij die beweren dat de verbondenheid van leerkrachten met hun vak zal verdwijnen, als we de leerstof niet (opnieuw) als maatstaf installeren.

Moet elke 'botsende' leerling zich dan neerleggen bij het feit dat hij of zij nu eenmaal niet voldoet? En hoe ver wil je daar dan in gaan; weiger je te geloven dat inhaalmanoeuvres echt bestaan?

Begrijp me niet verkeerd, uiteraard spreekt het voor zich dat de keuze voor een specifiek vak van cruciaal belang is wanneer je de opleiding voor leraar start. Maar staat die keuze daadwerkelijk centraal? Ben je in de eerste plaats geen leerkracht voor de leerlingen? Ik heb het geluk om met een vak als NT2 mijn passie gevonden te hebben. Maar ik moet bekennen dat dat weinig te maken heeft met een soort enthousiasme om de verschillende vormen van het meervoud of de woordvolgorde in een zin uit te leggen. Voor mij gaat het om de leerlingen. Zij zijn mijn passie.

Want wat is leerstof überhaupt zonder leerling? En een leerkracht zonder leerlingen?

Als je het als leerkracht niet doet voor 'de leerling', voor wíe dan wel...

Misschien vind je het voorbeeld van de Palestijnse ex-OKAN-leerling in het dbso hierboven te extreem. Toegegeven, we hebben elk jaar evenveel andere profielen van leerlingen. Zij die niet naar het dbso doorstromen. Ze zijn doorgaans jonger, waardoor de woordenschatkloof met hun medeleerlingen iets kleiner is. Ze hebben vaak een meer schoolse attitude, doordat ze niet uit een herkomstland komen dat al meer dan vijf jaar verscheurd is door een burgeroorlog en dus gewoon naar school konden blijven gaan. Ze kunnen lezen en schrijven in het Engels, of hebben een moedertaal die eveneens gebruikmaakt van het Latijnse alfabet.

Toch zijn er ook valkuilen voor deze leerlingen. Ze botsen bijvoorbeeld op het vak Frans, in scholen waar geen leerweg op maat (LOM) voor hen gemaakt wordt in het kader van een 'flexibel leertraject', of op 'geziene leerstof', uit een vorige graad in een vak als geschiedenis, die zij echter nooit gezien hebben omdat andere landen nu eenmaal niet dezelfde curricula hebben als Vlaanderen... Net als de jongens uit het dbso hebben zij hun dromen, en hun teleurstellingen.

Misschien vind je mij een idealist, en zonder twijfel, ik ben er één. Ik ben het niet zomaar geworden. In mijn wereld loopt het vol met idealisten. Die heb je nodig, om te volharden.

In mijn job als OKAN-leerkracht word ik er dagelijks door omringd: door een directeur en collega's die alles in het werk stellen om een nest te bouwen om leerlingen in op te vangen, mocht het nodig zijn. Om ze te laten leren, uiteraard, leerstof doen opnemen, sowieso, maar niet voordat ze weten dat ze kunnen vallen, mocht het nodig zijn. Om ervoor te zorgen dat het een zachte landing is, met ons ernaast om hen weer recht te trekken.

Dan heb je nog de leerlingen. Idealisten pur sang.

De meesten onder hen hebben er niet zelf voor gekozen om een nieuwe start te maken in een land waar ze de onderwijstaal niet kennen. Tegelijkertijd stralen net zij zoveel optimisme uit dat je hart geen andere keuze heeft dan er warm van te worden.

En zelfs wanneer dat even niet lukt, als er zo'n enkeling tussen zit die er soms zeer goed in slaagt het bloed vanonder je nagels te halen, dan nog geef je ze kansen. Want je ziet ze graag.

Mensen die je graag ziet, verdienen nu eenmaal kansen; om met hun hoofd tegen de muur te stoten; om fouten te maken. Alleen zo kunnen ze leren.

Ondertussen probeer je ze voor te bereiden, en hoop je vurig dat ze volgend schooljaar ook opnieuw kansen krijgen om harten te verwarmen; dat ze graag gezien zullen worden; dat ze hun valmat vanuit OKAN mogen meenemen, om nog volop en veilig fouten te kunnen maken.

Je hoopt op geduld, en op begrip ... dat stuurbekrachtigingsvloei-stof nu eenmaal echt een ongelooflijk aartsmoeilijk woord is.

Eva JASPAERT

eva_jaspaert@hotmail.com

NOTEN

1. Onthaalklas voor Anderstalige Nieuwkomers. In de OKAN-klas krijgen nieuwkomers tussen de 12 en 18 jaar zo'n 20-tal uren NT2 (Nederlands als Tweede Taal) per week, gedurende minstens 1 schooljaar.
2. Snow, C. (2006), Een kind van weinig woorden, In: NRC Handelsblad, 13/05/2006.
3. Hacquebord, H., R. Linthorst & B. Stellingwerf (2004), Vocabulairverwerving bij taalzwakke leerlingen in het voortgezet onderwijs. Paper gepresenteerd op de jaarlijkse Onderwijs research dagen (ORD) te Utrecht, 10/06/2004
4. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Toespoor>
5. Het Nieuwsblad, 01/10/2018, "Niet leerling, maar leerstof moet centraal staan"

In gesprek gaan over taalgebruik en daarmee verbonden emoties

Het versterken van meertalige gezinnen

Hilde DE SMEDT en Patrizia CIVETTA

TALES@home is een Europees project (Erasmus +) dat is ontwikkeld in nauwe samenwerking met meertalige gezinnen. Gedurende twee jaar werkten partners uit Engeland, Litouwen, Italië en België samen aan dit project dat resulteerde in een digitale tool voor gezinnen onder begeleiding van een professioneel (opvoeder, psycholoog, logopedist, leerkracht enz.).

Bij het gebruik van deze tool worden taalkeuzes en gebruiken binnen het gezin bespreekbaar gemaakt met aandacht voor de relatie tussen het welbevinden en het taal leren van de verschillende gezinsleden. De tool zet vooral aan om op een open en respectvolle manier hierover van gedachten te wisselen.

We geven hier een beknopt overzicht van onze initiële bevindingen, beschrijven de aanpak en de eerste ervaringen bij het gebruik van dit instrument.

Ouders zijn de eersten die kinderen binnenleiden in de wereld van klanken en woorden. Het gezin is dan ook de plaats waar de eerste taalkeuzes worden gemaakt en het is de plek waar de eerste gevoelens ten aanzien van specifieke talen zich ontwikkelen.

Momenteel worden er in Europa 24 officiële talen gebruikt, naast een 60-tal regionale en minderheidstalen. Het lijkt dan ook vanzelfsprekend dat gemeenschappen worden ondersteund om deze taaldiversiteit te blijven ontplooiën. In de praktijk is hiervoor echter zeer weinig (politiek) draagvlak en meertalige gezinnen ervaren weinig ondersteuning.

Nochtans, de eerste taalervaringen thuis en hoe men talen thuis

benadert, beïnvloedt niet alleen het welbevinden bij leerlingen die leven in een meertalige context, maar ook het formele taal leren op school.

Taalemoties ontdekken

De relaties tussen taalattitudes, leren en welbevinden zijn reeds lange tijd onderwerp van onderzoek. Toch was het voor ons belangrijk om met meertalige gezinnen en professionelen in gesprek te gaan om naar hun ervaringen en bevindingen te peilen.

We beperken ons hier tot een kort overzicht van de emoties/attitudes die we observeerden ten aanzien van het taalgebruik in meertalige gezinnen.

Emoties verbonden aan meertaligheid bij de ouders:

😊 positieve emoties	☹️ negatieve emoties
<ul style="list-style-type: none">• Tevredenheid• Het schept intimiteit in het gezin• Diepe relaties met de ouders• Gevoel iets te hebben bereikt• Geluk• Trots	<ul style="list-style-type: none">• Frustratie: communicatieproblemen, gevoelens van nutteloosheid, uitsluiting• Verdriet• Onzekerheid / verwarring : verminderd zelfvertrouwen• Gebrek aan trots• Gevoelens van verlies identiteit• Stress• Gevoel van falen, ontgoocheling• Afhankelijkheid van anderen

Emoties verbonden aan meertaligheid bij de kinderen:

☺ positieve emoties	☹ negatieve emoties
<ul style="list-style-type: none"> • Trots • Geluk • Vertrouwen • Interesse • Gevoel van aanmoediging / steun • Makkelijke toegang tot andere talen • Openheid • Vaardigheid • Integratie 	<ul style="list-style-type: none"> • Onzekerheid, verwarring, angst voor fouten • Schaamte • Verlegenheid • Stress, druk om een taal te gebruiken • Verdriet • Teleurstelling omdat ouders integratietaal niet spreken • Wens 'normaal' te zijn • Frustratie

Aan de slag met meertalige gezinnen

Op basis van deze bevindingen werd de tool 'TALES@home' ontwikkeld. We geven hier de beschrijving van de verschillende onderdelen en illustreren de werking aan de hand van een case.

Doelstellingen

De tool heeft drie doelstellingen. In de eerste plaats willen we bij de verschillende gezinsleden de gevoelens ontdekken die verbonden zijn met de verschillende talen binnen hun gezin. Daarnaast is het de bedoeling om binnen het gezin de communicatie over taalgebruik aan te moedigen. En ten slotte wil de tool de problemen in kaart brengen die voortkomen uit het gebruik van meerdere talen binnen het gezin.

De rol van de professioneel bij het gebruik van dit instrument, is vooral het versterken van reflectie en communicatie. Verder ook het aan de oppervlakte brengen van onderliggende factoren en vooral die zaken die het taal leren en welbevinden negatief beïnvloeden. Zij zetten aan tot reflectie en discussie daarover”

De tool is beschikbaar in de volgende talen: Italiaans, Duits, Nederlands, Frans, Litouws, Engels.

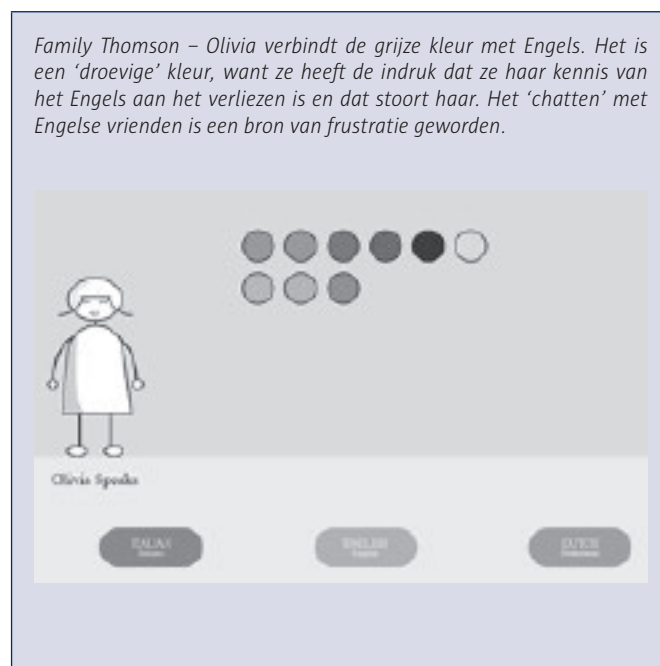
Mijn familie

De bedoeling van deze module is de kennismaking met de gezinsleden die aan de activiteiten deelnemen en dit met bijzondere aandacht voor de talen die zij spreken en de spontane emoties die ze met dit taalgebruik verbinden.

Ieder familielid creëert een soort avatar door een 'figuur' te kiezen en de talen die hij/zij spreekt (zelfs erg beperkt) op te sommen. In een eerste individuele oefening worden de vernoemde talen verbonden met een kleur. Deelnemers worden hierbij gestimuleerd om te reflecteren over deze kleuren en ze te verbinden met gevoelens. Een gesprekje over taal/kleur en de hiermee verbonden emoties kunnen een eerste beeld geven over hoe men zich voelt in de taalcontext waarin men leeft. In een kleine extra activiteit worden ze aangespoord om wat meer te vertellen over belangrijke referentiepunten in hun leven (plaatsen, personen, dromen).

Over mijzelf

'over mijzelf' is een korte individuele activiteit. Gezinsleden worden gestimuleerd om wat meer te vertellen over zichzelf en over belangrijke referentiepunten in hun leven. Voor henzelf is het een moment van reflectie, voor de professioneel is het een gelegenheid om het individuele gezinslid beter te begrijpen. Dit kan belangrijk zijn bij latere gesprekken.

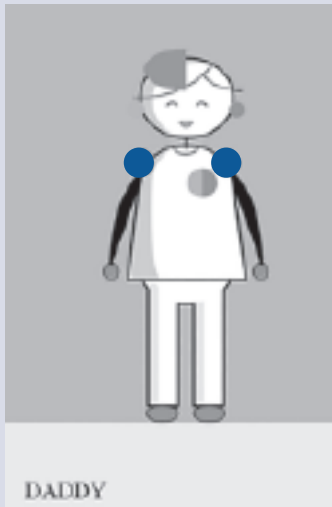
Familieportretten

In een individuele activiteit ontwerpt ieder gezinslid zijn/haar 'portret' door talen met lichaamsdelen te verbinden. De professioneel ondersteunt hem/haar om dit op een betekenisvolle wijze te doen. Eens ieder gezinslid zijn/haar kleurrijk portret heeft gecreëerd, kunnen ze het gebruiken om aan elkaar uit te leggen wat hun gevoelens en attitudes zijn ten aanzien van de verschillende talen.

Deze activiteit bestaat uit twee delen:

Het silhouet inkleuren met de kleuren die het familielid heeft gekozen in de eerste activiteit en met verschuifbare staven aangeven hoe graag ze een taal hebben,

Familie Thomson – De vader heeft Nederlands (hiervoor koos hij blauw) op zijn schouders aangebracht. Het is 'last' voor hem. Hij is overtuigd van het belang om zijn basiskennis aan te scherpen, aangezien dit voor zijn dochter een wereld van verschil zou kunnen maken, maar op het werk gebruikt hij enkel Engels. Hij vindt het moeilijk om er tijd voor vrij te maken. Olivia dacht echter dat haar vader simpelweg een hekel had aan Nederlands. Ze is blij om te horen dat hij bereid is om een extra inspanning te leveren.

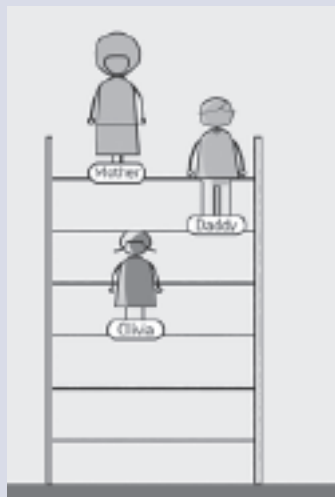

Vaardigheden op een ladder

Met deze activiteit bespreken de gezinsleden hun huidige taalvaardigheden en hun eventuele doelen. Ze kunnen uitdrukken hoe ze zich tegenover bepaalde vaardigheden voelen, ook in vergelijking met andere familieleden. Naast meer wederzijds begrip kan deze activiteit resulteren in een meer ondersteunende en positieve attitude tegenover het taalgebruik en het taal leren van individuele gezinsleden.

Voor elke taal kan elk gezinslid zichzelf op een ladder plaatsen gaande van 'een zeer beperkte vaardigheid' (onderaan de ladder) tot 'een excellente vaardigheid' (bovenaan de ladder). Individuele gezinsleden kiezen hun eigen positie op elke talen ladder. De professioneel begeleidt de reacties van andere gezinsleden en stimuleert hen om gevoelens over de onderlinge verhoudingen uit te drukken (verschillen en overeenkomsten).

Familie Thomson - Hier staan ze alle drie op een ladder, die aangeeft hoe taalvaardig ze zijn in het Italiaans. Tijdens het gesprek nadien, laat Olivia weten dat ze haar Italiaans zou willen verbeteren en dan in het bijzonder haar schrijfvvaardigheid, zodat ze met haar verwanten in Italië zou kunnen communiceren. Beide ouders zijn het daarmee eens en zullen haar proberen bij te staan. Olivia had dit probleem nooit eerder ter sprake gebracht.

Situaties bespreken

In verschillende situaties (dineren, familiebezoek, ruzies, huiswerk maken, bedtijd, spelen) gebruiken gezinsleden verschillende talen. In deze activiteit kunnen ze hun gevoelens uiten en laten weten of ze misschien iets zouden willen veranderen. Deze activiteit kan resulteren in een beter welbevinden van gezinsleden in specifieke communicatieve contexten.

De situaties die worden besproken, kunnen vrij worden gekozen. Eerst geven de familieleden samen aan welke talen ze in de specifieke situaties gebruiken. Daarna geven ze individueel, voor elke gekozen situatie, aan hoe ze zich voelen bij het taalgebruik en de taalkeuzes. Ze doen dit door de situatie een meer blauwe kleur (koud, negatief) te geven of rood (warm, positief). Een overzicht helpt hen om over deze thema's te spreken.

Familie Thomson – Gesprek omtrent de situatie 'bezoekers over de vloer'. Olivia gaf toe dat ze nooit schoolvriendjes uitnodigde omdat ze bang was dat haar ouders er niet mee zouden kunnen communiceren!

Tijdslijn

De tijdslijn laat gezinsleden toe hun taalgeschiedenis te vertellen: hoe vaardigheden en daarmee verbonden emoties evolueerden in de tijd, vaak in een context van migratie. Voor een individueel gezinslid kan dit een moment van zelfreflectie zijn, terugkijkend naar de soms moeilijke trip met veranderingen in taalgebruik en leren. Dit uitleggen aan anderen kan het wederzijds begrip bevorderen. Deze activiteit wordt individueel gedaan. Stap voor stap geeft men zijn trip weer en duidt daarbij de evolutie van taalvaardigheden aan. Taalverlies, stagnatie en leren worden opnieuw verbonden met emoties. Een overzicht voor elke taal kan helpen om de reflectie te verdiepen en uit te leggen aan familieleden

Familie Thomson – Deze activiteit werd enkel uitgevoerd met de moeder. Ze emigreerde op haar twintigste vanuit Italië naar Engeland en verhuisde naar België op haar dertigste. In Engeland voelde ze zich niet zo goed omdat ze haar kennis van het Italiaans aan het verliezen was, maar in Brussel is ze nauw betrokken bij de lokale Italiaanse gemeenschap.

De eerste gebruikerservaringen

Sinds mei 2018 is de tool vrij beschikbaar. De ervaringen van de gebruikers zijn nog eerder beperkt maar ook tijdens de testperiode die eraan voorafging konden we al heel wat reacties optekenen. We geven hier een overzicht van een aantal van deze reacties.

Ouders en kinderen:

Ouders realiseerden zich vaak dat ze tot dan weinig hadden stilgestaan bij de gevoelens van de kinderen bij het taalgebruik thuis. Ze stonden er nooit bij stil dat het voor kinderen bijvoorbeeld wel eens frustrerend was zich uit te drukken in een taal die ze minder goed kennen, voortdurend verbeterd te worden of geen hulp te kunnen krijgen bij huiswerk. Vaak ontdekte men ook gelijkaardige gevoelens wat de samenhang dan weer versterkte. Bij sommige ouders voelden we wel vooral uit angst dat regels waaraan ze gehecht waren onder druk zouden komen staan. Het verhogen van wederzijds begrip was hier vaak een eerste stap. De kinderen op hun beurt ontdekten dan weer nieuwe elementen in hun familiegeschiedenis en ze begrepen daardoor beter waarom ouders aan hun thuistaal gehecht zijn. Ze merkten ook vaak op dat ze thuis te weinig ondersteuning ervoeren om de thuistaal te leren terwijl ouders juist druk wilden vermijden en de schooltaal meer ruimte wilden geven. We observeerden bij de kinderen ook beschermende reacties. Een kind dat hoger dan zijn mama stond op de 'competentieladder' voor Nederlands, stelde dadelijk voor onder haar te gaan staan om zo negatieve gevoelens bij mama te vermijden.

Professionelen:

Professionelen merken ook op dat de tool hen motiveert om de thuistaal op te nemen. Een logopedist merkte op dat de tool in consultaties met meertalige gezinnen een grote impact kan hebben op het wederzijds begrip. Wat gelijkaardig gaf een leerkracht aan dat het gesprek over taal en cultuur resulteerde in een groter wederzijds respect. Een sociaal werker gaf aan dat de tool de deur opende voor mama en dochter om meer open te praten over hun verschillende verwachtingen over het gebruik en leren van de talen.

Tot slot

De zogenaamde 'monolingual mindset' is vaak nog sterk aanwezig. Mensen voelen druk in de richting van de meerderheidstalen ten koste van de andere talen die thuis worden gebruikt. Zelfs in een meer open context is men voortdurend op zoek naar een goed evenwicht in het gebruik van de verschillende talen. Instrumenten als deze zijn dan ook belangrijk omdat ze rechte lijnen de betrokkenen bereiken namelijk de kinderen en hun ouders.

Zelf zin gekregen om met de tool aan de slag te gaan? Je hebt vrij toegang tot het instrument op www.talesathome.eu. Je gebruikt best Google Chrome en het is nuttig een login aan te maken. Bij vragen of problemen kan je mailen naar hilde.desmedt@foyer.be of patrizia.civetta@foyer.be. Er worden ook workshops opgezet.

Hilde DE SMEDT en Patrizia CIVETTA

hilde.desmedt@foyer.be
patrizia.civetta@foyer.be

Meertaligheid in de hulpverlening

Wat als ‘taal’ niet genoeg zegt?

Katrien LAUWEREYS

Superdiversiteit daagt mensen en organisaties uit. Deze nieuwe realiteit reikt ons nieuwe referentiekaders aan die de eerdere evidenties in een ander perspectief plaatsen. Dit gebeurt ook op het domein van ‘taal’. Waar ooit sprake was van ‘landstalen’, worden nu nieuwe woorden bedacht om de taaldiversiteit te omschrijven: thuistaal, meerderheidstaal, integratietaal, ... De zoektocht naar een antwoord op de meertaligheid van cliënten behoort tot één van de uitdagingen voor de hulpverlening. Want hoe kan je verbinden als er geen gemeenschappelijke taal is?

OTA staat voor ‘ondersteuningsteam allochtone jongeren binnen de Jeugdhulp’¹ waarbij onze werking zich richt naar hulpverleners die werken met jongeren en hun gezinnen ons kunnen contacteren als zij vragen hebben over mogelijke interculturele, levensbeschouwelijke of migratiegebonden invloeden. Hiermee gaan we samen met hen aan de slag: van dossierbespreking tot deelname aan een gesprek met de jongere en zijn context. Door deze werksetting is meertaligheid een vanzelfsprekendheid. Bij elke aanmelding wordt de vraag gesteld naar de moedertaal van de cliënt en wanneer een overleg met het gezin wordt georganiseerd, wordt op zoek gegaan naar een sociaal tolk. Maar deze evidentie bestaat niet altijd voor de hulpverleningsorganisaties. Meertaligheid zet de hulpverlening om verschillende redenen onder druk omdat taal het middel bij uitstek is om in communicatie te gaan. Wanneer er geen gemeenschappelijke taal aanwezig is, wordt de samenwerking met een cliënt bemoeilijkt of zelfs onmogelijk gemaakt. Daarnaast is er nog de organisatorische impact. De tijdsinvestering en de financiële kost van samenwerking met sociaal tolken zijn hoog en de alternatieven zijn beperkt en vaak ontoereikend. Pictogrammen en eenvoudig taalgebruik schieten te-

zelfs kort voor het verwoorden van emoties; het gesprek kan anders lopen indien een familielid of kennis wordt ingezet om te vertalen, enz.

Meertaligheid zet de hulpverlening onder druk

De evidentie van (één) taal uitgedaagd

De evidentie van (één) taal uitgedaagd

‘Een meisje wordt meertalig opgevoed maar door de thuistaal niet meer te oefenen in de voorziening waar ze verblijft, vergeet ze deze voor een groot deel. Op het moment dat er wordt ingezet op contactherstel met de ouder(s), blijkt er weinig of geen gemeenschappelijke taal meer te zijn om met elkaar in gesprek te gaan.’

Het gebruik van taal om in communicatie te gaan is zo vanzelfsprekend waardoor ‘taal’ vaak ontsnapt aan de aandacht. Pas op het moment dat er geen gemeenschappelijke taal blijkt te zijn, wordt deze evidentie zichtbaar. ‘Ééntaligheid’ blijkt dus een blinde vlek

te hebben voor ‘meertaligheid’ (en omgekeerd), met soms de hierboven geïllustreerde situatie tot gevolg. Een kenmerk van blinde vlekken is dat ‘het ongekende’ snel wordt geproblematiseerd en dat een hulpverlening die vertrekt vanuit ééntaligheid soms vervalt in vooronderstellingen. Het beheersen van meerdere talen wordt gezien als een ‘probleem’ in plaats van een krachtbron.

Taal en emotie zijn sterk met elkaar verbonden. Als ouders beslissen om hun moedertaal niet meer te spreken omdat die verbonden is met traumatische ervaringen in het land van herkomst, als jongeren terugvallen op de thuistaal om uitdrukking te geven aan een hevige emotie, ... kunnen we begrijpen dat taal meer is dan een code om te communiceren. En toch wordt dit misschien te vaak vergeten in de begeleiding van een gezin. In de zoektocht naar een manier om te communiceren, wordt soms het alledaagse van communicatie vergeten (vragen hoe het gaat, oogcontact, enz.) waardoor er minder ruimte is voor verbinding.

Meertaligheid als hefboom voor meervoudige identiteit

‘Een jongen die werd geboren in Colombia, is op zevenjarige leeftijd terechtgekomen in een voorziening. Na enkele jaren komt hij tot de vaststelling dat hij zijn Spaanse accent verloren is... Hij vraagt zich af in welke mate hij nog zichzelf is, nu dit deeltje van ‘wie hij is’ niet meer hoorbaar is. Hij verwijst ook naar hoe dit hem met zijn gezin verbond: zijn broers en zussen hebben ook een Spaans accent. Wie is hij nu nog?’

In een superdiverse context is het niet meer mogelijk om te vertrekken vanuit het idee dat identiteit een of-of verhaal is, het gaat voorbij aan de complexe en dynamische constructie van het individu en de omgeving. De vraag of je bijvoorbeeld óf een Belg bent óf een Colombiaan vervalt omdat we ervan uitgaan dat je én een Belg bent, én een Colombiaan. Dit gedachtegoed komt voort uit het

Taal en emotie zijn sterk met elkaar verbonden

kruspuntdenken dat stelt dat mensen een maatschappelijke positie toegewezen krijgen aan de hand van factoren (assen) zoals gender, etniciteit, klasse, nationaliteit, seksualiteit, ... (Lutz, 2002). Op het kruispunt van die assen, bevindt zich de identiteit. Deze deelidentiteiten maken allemaal deel uit van de meervoudige identiteit.

Vignoles (2011) definieert identiteit als 'the individual's cognitive, behavioral and affective repertoire regarding who she or he is (), to which groups she or he belongs, and behaviors enacted as a result of these thoughts and beliefs'. Ze verwijst daarbij naar het belang van de groep waartoe iemand behoort. Ook jeugdpsychiater Winny Ang beschrijft dat de (sociale) identiteit vorm krijgt in interactie met de omgeving met anderen. Daarom hechten mensen zoveel waarde aan het behoren tot allerlei groepen ('sense of belonging'). Dit kan gaan over het gezin, de jeugdbeweging, de klas, maar ook afkomst, cultuur en religie kunnen bepalend zijn om al dan niet deel uit te maken van een groep. Daarbij gaan we ervan uit dat taal eenzelfde rol kan spelen: de jongen in bovenstaand voorbeeld ervaart zijn accent als een deel van zijn identiteit. Het maakt hem tot wie hij is en verbindt hem met zijn gezin. Het verlies van zijn accent, is daardoor ook een verlies van een deelidentiteit en de 'groep' waartoe hij behoort. Of ook: wanneer we naar het maatschappelijk niveau kijken, observeren we hoe in een 'identiteitspolitiek' wordt ingezet op de taal om een hele identiteit in te kleuren ('Vlamingen' vs. 'Walen'), waarbij het spreken van een taal je insluit in de ene groep, maar uitsluit uit de andere.

Taal verbindt, en draagt op die manier ook bij tot de identiteit. Want door de meerderheidstaal te spreken, maak je je lid van een meerderheidsgroep die zich uitdrukt in eenzelfde taal. Maar evenzo bevestigt en verdiept de thuistaal de verbinding tussen kind en ouder. En net zoals het 'verenigt', haalt het ook mensen en groepen uit elkaar: als jongeren die opgroeien in een meertalige context de schooltaal spreken in het bijzijn van hun ouders, voelen de ouders zich plots minder 'ouder' want in de afwezigheid van het begrijpen, zit ook de afstand tot hun zoon of dochter.

Meertaligheid, een hefboom voor meervoudige identiteit

Wij zien meertaligheid als een hefboom voor meervoudige identiteit. Door zich te verbinden met verschillende taalgroepen, verbindt men zich tegelijkertijd op verschillende deelidentiteiten. En het is die verbondenheid die mensen, en jongeren in het bijzonder nodig hebben om zich ten volle te kunnen ontplooiën.

Meertaligheid en valkuilen

Tijdens het overleg met de vader, kwamen we tot een gezamenlijk doel: zowel de ouders als de hulpverlening, willen de jongere begeleiden om een goede zoon te worden, een goed mens. Maar tijdens het hulpverleningstraject kwamen we er al gauw achter dat we beiden een andere invulling hadden voor wat 'goed' dan zou betekenen...

Meertaligheid heeft valkuilen die de nodige aandacht vragen. Eén van de belangrijkste die we opmerken in de hulpverlening is dat er in een meertalige context, sneller wordt vanuit gegaan dat de gebruikte termen eenzelfde betekenis hebben. Er wordt verondersteld dat eenzelfde woordenschat, eenzelfde betekenis herbergt, maar dat is niet altijd het geval. Indien er niet genoeg tijd gaat naar exploratie van de betekenissen, lopen hulpverlener en jongere niet zozeer verloren in de vertaling, dan wel in de betekenis voor de verschillende partijen.

Eenzelfde woordenschat veronderstelt niet eenzelfde betekenis

Een ander aandachtspunt zijn jongeren die door op te groeien tussen twee ééntalige contexten meertalig worden en waarbij er in het talige weinig tot geen verbinding is tussen de thuiscontext en de schoolcontext. Een meertalige opvoeding vraagt voldoende zorg om de verschillende talen aan te leren zodat het voor de jongere en zijn context mogelijk blijft om een rijke taal te gebruiken. Op jonge leeftijd is er minder taal nodig om in communicatie te gaan, basistaal is voldoende. Maar ouders geven aan dat ze het als een gemis ervaren wanneer hun kinderen ouder worden omdat een complexer denken ook een complexere woordenschat vraagt. Daarbij komt dat in een migratiecontext de generatiekloof vaak als dieper wordt ervaren omdat kinderen van 'nieuwkomers' de verschillende referentiekaders die binnen de thuiscontext en maatschappij gehanteerd worden, meenemen en zich in die verschillende contexten gaan bewegen. Als er dan te weinig taal is om hierover in gesprek te gaan, wordt de kloof tussen ouders en kinderen dieper.

'Sense of belonging' van de hulpverlener

'Tijdens mijn gesprek met het gezin, zaten de ouders vaak te praten in hun moedertaal... waar ik niets van begreep. Het voelde vreemd aan, ik wist niet waarover ze het hadden. Ik voelde me buitengesloten.'

De superdiversiteit vraagt van de hulpverlener om te werken in alle talen en kleuren. Wanneer het daarbij moeilijk is om verbinding

te maken, kan dit ook een invloed hebben op de mate waarin een hulpverlener zich competent voelt om aan de slag te gaan in die context. Dit weerhoudt sommigen ervan om datgene wat ze goed kunnen en goed doen, toe te passen in gezinnen waar er weinig of geen gemeenschappelijke taal aanwezig is. In het debat rond meertaligheid moeten we dus evenzeer rekening houden met de 'sense of belonging' van de hulpverlener om te vermijden dat het palet van competenties verloren gaat in de overtuiging dat men te weinig kennis heeft om te werken met een anderstalig gezin.

Vanuit onze dagelijkse werking ervaren we dat de vragen m.b.t. meertaligheid aansluiten bij de grotere vraagstukken rond (super) diversiteit: hoe gaan we om met het verschil en hoe willen we ons daartoe verhouden. Daarbij zien we dat inzetten op meertaligheid samengaat met inzetten op een identiteit die ruimte laat voor meervoudigheid en complexiteit.

Katrien LAUWEREYS
Coördinator

OTA Vlaams-Brabant & Brussel vzw
Vooruitgangstraat 333/8, 1030 Brussel
www.ota-vlaamsbrabant-brussel.be

NOTEN

1. Anno 2018 ervaren we enerzijds dat deze benaming de lading niet meer dekt, en anderzijds willen we het woord 'allochtoon' niet meer gebruiken om naar een persoon met een migratie achtergrond te verwijzen.

BIBLIOGRAFIE

- Vignoles, V.L., Schwartz, S. J. en Luyckx, K. (2011), 'Introduction: Toward an integrative view of identity', in Schwartz, S.J., Luyckx, K. and Vignoles V.L. (Eds.), *Handbook of identity theory and research*, New York, Springer, 1-28
- Arikoglu, F., Scheepers S., Kumi A.K., (2014), *Intersectioneel denken*, Ella vzw.
- Hagerty B. et al. (1992). Sense of Belonging: A Vital Mental Health Concept. *Archives of Psychiatric Nursing* 1992, 6(3), 172-7
- Ang W. (2016). Hoe worden jongeren wie ze zijn? *Sociaal.net*
- Geldhof, D. (2015). *Superdiversiteit. Hoe migratie onze samenleving verandert*. Leuven, Acco Uitgeverij.

Het tertiair effect van sociale klasse

Ongelijkheid in studieoriëntering bij de overgang van basis naar secundair onderwijs

Sarah THYS en Mieke VAN HOUTTE

Weet u nog waarom u voor moderne wetenschappen of techniek koos aan het begin van het middelbaar onderwijs? Misschien omdat die richting u werd aangeraden door uw leerkracht 6^e leerjaar? In discussies omtrent studiekeuze wordt vaak gedacht aan de hervorming van het secundair onderwijs. In dit artikel bespreken we echter wat er al in het basisonderwijs kan gebeuren om ongelijkheid in studiekeuze tegen te gaan (Thys, 2018).

Ongelijkheid in studieadvies

In ons Vlaamse onderwijssysteem geven leerlingen op 12-jarige leeftijd al richting aan hun studies, door de keuze die ze maken bij de overgang van het basis naar het secundair onderwijs. Uit voorgaand onderzoek weten we dat deze overgang ongelijkheid bestendigt (Boone & Van Houtte, 2012). Doordat ouders een belangrijke betrokkene zijn bij studiekeuze, zijn de keuzes van kinderen beïnvloed door de keuzes die hun ouders zelf vroeger hebben gemaakt en door de opties die hun ouders veilig vinden. We zien dan ook dat kinderen van ouders uit een lagere sociale klasse minder vaak naar Latijn of moderne gaan dan kinderen van ouders uit een hogere sociale klasse, ook al behalen deze kinderen dezelfde resultaten op een gestandaardiseerde test.

Onderwijssociologen zijn het erover eens dat sociale ongelijkheid in het onderwijs aan de hand van twee verschillende effecten van sociale klasse kan worden beschreven (Boudon, 1974). Het primair effect van sociale klasse omvat de sociale ongelijkheid in schoolse resultaten. Daarbovenop zien we echter ook dat leerlingen en hun ouders, los van het sociale klasse-effect op prestaties, andere keuzes maken tijdens hun schoolloopbaan. De sociale ongelijkheid in deze keuzes wordt beschouwd als een secundair effect van sociale klasse.

Naast de ouders, kan ook de leerkracht een belangrijke rol spelen bij sociale ongelijkheid in studiekeuze. Onderzoek toont aan dat de leerkracht lager onderwijs zich in zijn/haar studieadvies ook laat leiden door de sociale achtergrond van leerlingen (Bonizzoni et al., 2016; Boone & Van Houtte, 2013b). Leerlingen met

een lagere sociaal-economische status (SES) worden minder vaak georiënteerd naar een academische studierichting, in vergelijking met leerlingen met dezelfde bekwaamheid maar met een hogere SES. Recent werk van Esser (2016) benoemt deze ongelijkheid in studieadvies als een tertiair effect van sociale klasse. Leerlingen met een lagere SES behalen ongelijke niveaus in het onderwijs, niet alleen doordat ze minder goede punten behalen op school (het primair effect van sociale klasse), of doordat er zelfselectie optreedt

HET RECHT OM
GELIJK TE ZIJN
BOTST VAAK
MET HET

RECHT OM
VERSCHILLEND
TE ZIJN.

in overgangsmomenten (het secundair effect), maar ook doordat leerkrachten ze naar andere richtingen doorverwijzen op basis van hun verwachtingen of attitudes ten aanzien van deze leerlingen (het tertiair effect).

Mogelijke verklaringen voor ongelijk studieadvies

Leerkrachtpercepties over studiehouding en ondersteuning thuis

Bij gebrek aan gecentraliseerde toetsen of aan duidelijke richtlijnen over de criteria waarop een studieadvies gebaseerd moet zijn, houden leerkrachten niet alleen rekening met prestaties van leerlingen, maar ook - al dan niet bewust - met factoren die beïnvloed worden door de sociale of etnische achtergrond en gender van een leerling. Dat leerkrachten niet alleen rekening houden met de prestaties van leerlingen in het geven van een studieadvies is op zich een goede zaak. Toetsresultaten zeggen niet alles en leerkrachten proberen zich een breder beeld te vormen van hun leerlingen. Maar als leraren zich er niet van bewust zijn dat sommige criteria beïnvloed worden door de achtergrond van hun leerlingen, wordt ongelijkheid onbewust in stand gehouden. Uit ons onderzoek blijkt dat leerkrachten in hun studieadvies ook rekening houden met de studiehouding van een leerling en met de mate waarin die leerling van thuis uit ondersteund wordt (Thys & Van Houtte, 2017). Maar, deze niet-prestatiegebonden leerlingkenmerken worden ongelijk geëvalueerd. Leerlingen van wie de ouders hoger op de sociale ladder staan, worden positiever beoordeeld op studiehouding. Door studiehouding als een belangrijk criterium te gebruiken in studieoriëntering, ontstaat dus onbewust ongelijkheid in studieadvies. Ook meisjes worden positiever beoordeeld op studiehouding dan jongens. Meisjes krijgen vaker dan jongens het advies om Latijn of moderne te volgen, ook al behalen ze dezelfde resultaten. Dat leraren meisjes vaak positiever beoordelen dan jongens op vlak van studiehouding verklaart dit verschil in studieadvies.

Hetzelfde geldt voor de inschatting die de leraar maakt van de ondersteuning die de leerling van thuis uit krijgt bij schoolwerk. Leerlingen van wie de leraar deze ouderlijke betrokkenheid hoog inschat, zijn vaker leerlingen van ouders met een hogere sociale status. Ouders die zelf geen Latijn hebben gevolgd, kunnen hun kinderen volgens deze redenering minder goed ondersteunen in de optie Latijn. Door daarmee rekening te houden in het geven van een studieadvies, wordt ongelijkheid onbewust in stand gehouden.

Leerkrachtverwachtingen

Niet alleen de leraar 6^e leerjaar, maar het hele lerarenteam in het basisonderwijs speelt een rol in de studiekeuzes die leerlingen maken. Onze resultaten tonen aan dat het gedeeld verwachtingspatroon van het lerarenteam van een basisschool, of wat wij de cultuur van leerkrachtverwachtingen noemen, een invloed uitoefent op de studiekeuzes van leerlingen (Thys & Van Houtte, 2016). Op scholen waar leraren minder positieve verwachtingen hebben over de toekomstige prestaties van hun leerlingen, kiezen leerlingen vaker voor een technische optie. Deze dynamiek blijkt vooral van tel op scholen met een hoog percentage leerlingen van een etnische minderheid. Enerzijds vonden we dat op scholen met een hoog percentage leerlingen van een etnische minderheid leerlingen meer geneigd zijn ambitieuze studiekeuzes te maken. Anderzijds tonen onze analyses dat het verwachtingspatroon van leerkrachten op deze scholen minder positief is dan op scholen met een kleiner per-

centage etnische minderheden. Op etnisch diverse scholen zouden leerlingen dus eigenlijk meer geneigd zijn een academische richting te kiezen, ware het niet dat de leerkrachtverwachtingen in deze scholen lager liggen. Indien de verwachtingen van leerkrachten op etnisch diverse scholen even positief zouden zijn als op minder diverse scholen, dan zouden leerlingen op etnisch diverse scholen meer geneigd zijn om voor een academische richting te kiezen.

Deze resultaten doen vermoeden dat leerkrachtverwachtingen leerlingen kunnen aanmoedigen of ontmoedigen om bepaalde keuzes te maken. Als leraren grootse dingen verwachten van hun leerlingen, zullen ze deze leerlingen meer stimuleren in de klas en zullen deze leerlingen zich aangemoedigd voelen om een ambitieuze studiekeuze te maken. Maar, leraren hebben vaak lagere verwachtingen van leerlingen met een migratieachtergrond, of van leerlingen van wie de ouders tot de arbeidersklasse behoren.

De rol van de basisschool

Het klasgemiddelde als referentiepunt

De rol van de basisschool kunnen we omschrijven als het bieden van een referentiekader voor leraren in studieoriëntering. Op klasniveau zien we dat leraren het klasgemiddelde als vergelijkingspunt hanteren in hun keuze van studieadvies voor een individuele leerling.

De gemiddelde cognitieve bekwaamheid van leerlingen in de klas oefent een invloed uit op de studieadviezen van de klasleerkracht, in lijn met het gekende mechanisme van relatieve deprivatie (Davis, 1966). Volgens dit mechanisme evalueren leerlingen hun eigen bekwaamheid door die te vergelijken met die van hun medeleerlingen. Vooral deze relatieve bekwaamheid zou van belang zijn in het maken van carrièrekeuzes. Onze resultaten tonen aan dat dit niet enkel geldt voor zelfevaluatie, maar ook voor de manier waarop leerkrachten hun leerlingen evalueren (Boone, Thys, Van Avermaet, & Van Houtte, 2017). Leerkrachten zijn volgens onze resultaten minder snel geneigd een academische richting te adviseren aan leerlingen die in een klas zitten waar de gemiddelde cognitieve bekwaamheid hoog is. Zo heeft een leerling met een gemiddelde individuele cognitieve bekwaamheid bijvoorbeeld minder kans om te worden doorverwezen naar een academische studierichting als hij/zij in een klas zit met een hoge gemiddelde bekwaamheid dan in een klas met een lage gemiddelde bekwaamheid.

Schoolbeleid rond studieoriëntering

Op schoolniveau gaat het vooral om de manier waarop studieoriëntering in de dagelijkse praktijk wordt georganiseerd en gepercipieerd. Het beleid dat de school voert omtrent studieoriëntering kan een rol spelen in het in stand houden van sociale ongelijkheid in studieadvies. Onze onderzoeksresultaten suggereren dat scholen in hun beleid rond studieoriëntering weinig aandacht besteden aan sociale ongelijkheid (Thys & Van Houtte, 2017). Op die manier lijkt studieoriëntering de bestaande selectie-effecten in stand te houden, eerder dan dat het een middel is om sociale ongelijkheid in studiekeuze tegen te gaan.

**Het hele
lerarenteam
speelt een rol in
de studiekeuze die
leerlingen maken**

Het beleid van de basisschool is niet alleen van belang voor het tegengaan van ongelijkheid in studieadvies. Het schoolbeleid bepaalt ook de manier waarop de interactie tussen ouders en leerkrachten met betrekking tot studiekeuze verloopt. Onze resultaten tonen aan dat ouders niet altijd het gevoel hebben dat ze een studieadvies kregen van de basisschool, ondanks het feit dat leerkrachten voor elke ouder het topic van studiekeuze aanhalen op het oudercontact (Thys, Seghers, Van Avermaet, & Van Houtte, 2017). Vermoedelijk zijn leerkrachten vaak voorzichtig in het formuleren van hun studieadvies omdat ze de autonomie en de vrijheid van ouders willen respecteren. Dit resulteert in een impliciete en algemene formulering van het studieadvies. Maar ouders van lagere sociale klassen met weinig kennis van het Vlaamse onderwijssysteem ervaren zowel een hogere behoefte aan informatie van de basisschool als meer drempels in de interactie met de school. Deze drempels uiten zich vooral in termen van de mate waarin zij op een efficiënte manier aanspraak kunnen maken op de leerkracht en de basisschool voor

specifieke informatie. Daarnaast zien we echter ook dat sommige ouders zich kritisch of wantrouwig opstellen ten aanzien van de expertise van de basisschool op vlak van studieoriëntering.

Het schoolbeleid speelt dus ook een belangrijke rol bij het ondersteunen van de leerkracht 6e leerjaar in zijn/haar bekwaamheidsgevoel in het formuleren van een studieadvies. Ouders geven namelijk

vaker aan dat zij een studieadvies kregen van de basisschool indien de klasleerkracht van hun kind zich zelfzeker voelt in de studieoriëntering van zijn/haar leerlingen.

Juffen en meesters als hefboom tegen ongelijkheid

Op dit moment houden leraren 6^e leerjaar onbewust ongelijkheid in stand doordat ze een ongelijk studieadvies geven. Maar, de kennis over hoe ze tot dit ongelijk studieadvies komen, kunnen we gebruiken om leraren in te zetten als hefboom tegen ongelijkheid. Bij gebrek aan gecentraliseerde toetsen of aan duidelijke richtlijnen over de criteria waarop een studieadvies gebaseerd moet zijn, houden leerkrachten niet alleen rekening met prestaties van leerlingen, maar ook - al dan niet bewust - met factoren die beïnvloed worden door de sociale of etnische achtergrond en gender van een leerling. Scholen en leerkrachten basisonderwijs kunnen dit vermijden door de criteria die gebruikt worden om een studieadvies te geven bespreekbaar te maken onder alle leraren. Hierbij zouden scholen en leerkrachten zich meer bewust kunnen zijn van de invloed van sociale achtergrond en gender op kenmerken zoals thuisondersteuning en studiehouding. Akkoord, een goede studiehouding is nu eenmaal een belangrijk gegeven in de schoolloopbaan van leerlingen, maar is een leerling zijn/haar studiehouding dan al volledig gevormd op 12-jarige leeftijd? Scholen en leerkrachten kunnen hierin compen-

serend optreden, door bijvoorbeeld meer lessen over leren leren aan te bieden, zodat een goede studiehouding niet langer gebonden is aan een bepaalde sociale groep.

Daarnaast wordt studieoriëntering momenteel vooral gezien als de taak van de individuele leerkracht 6^e leerjaar, maar meer samenwerking over de studie jaren heen zou leerkrachten 6^e leerjaar kunnen helpen in het formuleren van een genuanceerd advies. De leraar van het 5^e leerjaar maakt immers misschien wel een andere inschatting van de talenten van een leerling en zijn/haar studiehouding of thuisondersteuning. Bovendien zou de leraar 6^e leerjaar zich hierdoor zekerder kunnen voelen in de interactie met ouders over studieoriëntering. Uit ons onderzoek blijkt dat dit zou kunnen helpen om het advies duidelijk en tijdig over te brengen naar ouders (Thys et. al., 2017).

Tot slot zou er, volgens ons onderzoek, in het schoolbeleid rond studieoriëntering vooral aandacht moeten zijn voor een groter bewustzijn van de invloed van achtergrond- en omgevingsfactoren in het proces van studieoriëntering (Thys, 2018). Hierdoor zouden juffen en meesters van het basisonderwijs wel kunnen verhinderen dat leerlingen met een migratieachtergrond vaker naar technische richtingen doorstromen en dat leerlingen van wie de ouders zelf Latijn hebben gedaan ook automatisch naar Latijn doorstromen.

Sarah THYS en Mieke VAN HOUTTE
Universiteit Gent – Vakgroep sociologie

BIBLIOGRAFIE

- Boone, Simon, Thys, S., Van Avermaet, P., & Van Houtte, M. (2018). Class composition as a frame of reference for teachers? The influence of class context on teacher recommendations. *British educational research journal*, 44(2), 274–293.
- Boone, S., & Van Houtte, M. (2012). Social inequalities in educational choice at the transition from primary to secondary education: a matter of rational calculation? *Culture and education*, 91(5).
- Boone, S., & Van Houtte, M. (2013b). Why are teacher recommendations at the transition from primary to secondary education socially biased? A mixed-methods research. *British Journal of Sociology of Education*, 34(1), 20–38.
- Bonizzoni, P., Romito, M., & Cavallo, C. (2016). Teachers' guidance, family participation and track choice: the educational disadvantage of immigrant students in Italy. *British Journal of Sociology of Education*, 37(5), 702–720. doi:10.1080/01425692.2014.982860
- Boudon, R. (1974). *Education, opportunity and social inequality. Changing prospects in Western society*. New York: Wiley.
- Esser, H. (2016). The model of ability tracking - Theoretical expectations and empirical findings on how educational systems impact on educational success and inequality. In H.-P. Blossfeld, S. Buchholz, J. Skopek, & M. Triventi (Eds.), *Models of secondary education and social inequality: An international comparison*. Cheltenham-Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Thys, S. (2018). The tertiary effect of social class: Multilevel studies on the role of the primary school (teacher) in educational decision-making. Gent: Vakgroep sociologie. Geraadpleegd op 2/12/2018 via: <https://biblio.ugent.be/publication/8551382>
- Thys, S., Seghers, M., Van Avermaet, P., & Van Houtte, M. (2017). The role of the primary school in the process of educational decision-making at the transition from primary to secondary education. Presented at the Biannual conference of the European Sociological Association, Athens.
- Thys, Sarah, & Van Houtte, M. (2016). Ethnic composition of the primary school and educational choice: does the culture of teacher expectations matter? *Teaching and teacher education*, 59, 383–391.
- Thys, Sarah, & Van Houtte, M. (2017). Inequality in educational recommendations: Does a school's policy on track placement make a difference? Presented at the European Conference on Educational Research, Copenhagen.

De rol van familiale achtergrond van leerlingen bij extra ondersteuning binnen en buiten de school

Kathleen BODVIN, Karine VERSCHUEREN en Elke STRUYF

In het Vlaamse onderwijs hebben leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond doorgaans een verhoogde kans op moeilijkheden op school (OECD, 2016). Logischerwijs kan je verwachten dat deze leerlingen dan ook meer ondersteuning krijgen doorheen hun schoolloopbaan. Maar is dat zo? De resultaten van mijn doctoraatsonderzoek¹ tonen een ander verhaal, reiken verklaringen aan en benadrukken de cruciale rol van een goede samenwerking tussen school en ouders hierbij.

Meer ondersteuning voor leerlingen naargelang familiale achtergrond?

In vergelijking met andere landen behalen leerlingen in Vlaanderen relatief goede schoolse prestaties. Tegelijkertijd is er hier veel ongelijkheid in schoolse prestaties (OECD, 2016). Onderzoek duidt aan dat deze ongelijkheid samenhangt met de socio-economische status en de mogelijke migratieachtergrond van de familie van leerlingen (Hirtt, Nicaise, & De Zutter, 2007). In Vlaanderen ervaren leerlingen uit families met een lage socio-economische status en/of met een migratieachtergrond namelijk doorgaans meer barrières doorheen hun schoolloopbaan. Zo hebben ze niet alleen een grotere kans op lagere schoolse prestaties, maar ook op zittenblijven, vroegtijdig schoolverlaten en een doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs (Clycq, Nouwen, Van Caudenberg, & Timmerman, 2015; Hirtt et al., 2007). De socio-economische status verwijst naar de positie van mensen op de maatschappelijke ladder. In ons onderzoek gebruikten we het opleidingsniveau van ouders als een aanduiding van familiale socio-economische status. Voor familiale migratieachtergrond keken we naar het geboorteland van de grootouders van leerlingen (westers of niet-westers land).

In het Vlaamse onderwijs biedt het kader van het zorgcontinuüm een manier van kijken naar en bieden van ondersteuning. Dit zorgcontinuüm omschrijft vier fasen van ondersteuning: brede basiszorg (fase 0), verhoogde zorg (fase 1), uitbreiding van zorg (fase 2), individueel aangepast curriculum (IAC, fase 3). Naarmate de ondersteuning zich in een hogere fase situeert, is ze specifiekier, intensiever en zijn er meer schoolinterne maar mogelijks ook schoolexterne professionelen bij betrokken. Een brede basiszorg wordt gerealiseerd wanneer leraren erin slagen om kwaliteitsvol onderwijs te geven. Dit gaat over de standaard ondersteuning binnen scholen voor alle leerlingen (Prodiagnostiek, 2015). In dit proefschrift lag de focus

niet op deze brede basiszorg, maar wel op de ondersteuning in de hogere fasen van het zorgcontinuüm. Meer concreet focusten we op 'extra ondersteuning' voor de academische en socio-emotionele ontwikkeling van leerlingen die voorzien wordt bovenop de brede basiszorg. De soorten extra ondersteuning waar wij vooral op inzoomden zijn ondersteuning op school door onderwijsprofessionals (zoals de leraar, zorgleraar of leerlingbegeleider, CLB-medewerkers) en buitenschoolse hulp. Onder dit laatste verstaan we hulp gegeven door een professional die niet verbonden is aan een school, zoals bijvoorbeeld een logopedist of externe psycholoog.

Het idee dat aan de basis ligt van het gevoerde onderzoek is dat het bieden van extra ondersteuning een mechanisme zou kunnen zijn om de invloed van mogelijke academische barrières bij leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond te verminderen.

Figuur 1: het zorgcontinuüm

Onevenredig gebruik van extra ondersteuning naargelang familiale achtergrond

Tijdens het schooljaar 2014-2015 vulden 4005 ouders van leerlingen in het gewoon basis- en secundair onderwijs een vragenlijst in over het al dan niet gebruik van extra ondersteuning voor hun kind. Ongeveer een kwart van deze leerlingen kreeg volgens de ouders extra ondersteuning. Voor één op tien van de leerlingen betrof dit ondersteuning binnen de schoolmuren door een leraar, schoolinterne zorgverantwoordelijke (zorgleraar of leerlingbegeleider) en/of CLB-medewerker. Daarnaast maakte 4% van de leerlingen gebruik van buitenschoolse hulp. Ongeveer 8% van de leerlingen maakten tegelijkertijd gebruik van buitenschoolse hulp en ondersteuning op school.

We onderzochten in welke mate het opleidingsniveau van de ouders en het geboorteland van de grootouders voorspellend waren voor het gebruik van deze (soorten van) extra ondersteuning. Deze factoren bleken het gebruik van de (soorten van) ondersteuning inderdaad te voorspellen. Onze resultaten toonden meer concreet aan dat extra ondersteuning gebruiken minder waarschijnlijk was voor leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond dan voor andere leerlingen.

Buitenschoolse hulp. Als we kijken naar de verschillende soorten ondersteuning, dan zagen we dat leerlingen uit de middenklasse en zonder een migratieachtergrond meer gebruikmaken van buitenschoolse hulp dan leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond. Het verschil in gebruik naargelang familiale achtergrond kwam nog sterker naar voren bij de – doorgaans duurder – private buitenschoolse hulp. Leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond gebruikten echter niet méér de – doorgaans goedkopere – gesubsidieerde buitenschoolse hulp. Het bestaan van de gesubsidieerde buitenschoolse hulp compenseerde met andere woorden niet voor de verschillen in gebruik van private buitenschoolse hulp naargelang familiale achtergrond.

Ondersteuning op school. Leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond en leerlingen uit de middenklasse zonder een migratieachtergrond maakten in gelijke mate gebruik van ondersteuning op school. Dit betekent ook dat de voor iedereen toegankelijke en kosteloze ondersteuning op school de ongelijke toegang tot buitenschoolse hulp naargelang familiale achtergrond niet compenseert.

Buitenschoolse hulp én ondersteuning op school. Familiale achtergrond was tot slot ook sterk voorspellend voor het tegelijkertijd gebruiken van buitenschoolse hulp én ondersteuning op school, opnieuw in het nadeel van de leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond. Opvallend was dat de ongelijkheid in het gebruik naargelang familiale achtergrond hier nog meer uitgesproken was dan de ongelijkheid in het gebruik van enkel buitenschoolse hulp.

Moelijke samenwerking tussen schoolactoren en ouders met een lage SES en/of migratieachtergrond

In het schooljaar 2014-2015 organiseerden we vijf focusgroepen met schoolinterne zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers. In totaal namen 50 participanten deel uit het gewoon onderwijs en 14 participanten uit het buitengewoon onderwijs. In het schooljaar 2015-2016 zoomden we in op acht concrete leerlingcases. We onderzochten onder andere de samenwerking tussen de school en ouders bij beslissingen rond extra ondersteuning voor een leerling.

Samenwerking tussen de school en ouders bij extra ondersteuning. Zowel uit de focusgroepen als uit de casussen bleek dat zorgverantwoordelijken, CLB-medewerkers én leraren deze samenwerking als moeilijk bestempelden. De schoolactoren verwezen voornamelijk naar kenmerken van de ouders bij het zoeken naar verklaringen voor deze moeilijkheden, zoals onenigheid tussen ouders over de juiste ondersteuning voor hun kind. Slechts enkelen verwezen hierbij naar kenmerken van het samenwerkingsproces als verklaring voor de moeilijke samenwerking, zoals het te weinig of te laat betrekken van ouders.

Samenwerking tussen de school en ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond bij extra ondersteuning. Hoewel zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers in de focusgroepen samenwerken met ouders van leerlingen met extra ondersteuning in het algemeen als moeilijk bestempelden, vonden ze dit in het bijzonder moeizaam bij ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond. Ze beschreven bijvoorbeeld dat het niet-Nederlands spreken van ouders de samenwerking kan bemoeilijken. Desalniettemin toonde het case-studieonderzoek aan dat de school-oudersamenwerking bij ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond ook goed kan verlopen. Dit was vooral zo wanneer schoolactoren proactief compenseerden voor drempels die te maken hebben met familiale achtergrond. Meer concreet toonde het casestudie onderzoek aan dat het kan helpen om in te spelen op de drempels gerelateerd aan familiale achtergrond om extra ondersteuning te initiëren en te continueren. Zo gingen voor één van de besproken leerlingen schoolactoren proactief aan de slag met de anderstaligheid van de ouders door een tolk in te schakelen bij gesprekken met ouders over ondersteuning. Voor een andere leerling werd het beperkte informele sociale netwerk van de leerling en de ouder vervangen door uitgebreide ondersteuning door de leraar en zorgverantwoordelijke. Deze zorgverantwoordelijke informeerde de ouder uitvoerig over de mogelijkheden voor ondersteuning voor hun kind en overlegde regelmatig met de betrokken buitenschoolse hulpverlener. Wanneer de lage socio-economische status en/of migratieachtergrond niet (op een adequate manier) in rekening werd gebracht tijdens beslissingen over extra ondersteuning voor de leerling, kon dit de school-oudersamenwerking dan weer bemoeilijken. Zo informeerde in een casus de ouder de school niet over hun financiële problemen omwille van schaamte. De school kon zo bepaalde moeilijkheden van de leerling echter moeilijk plaatsen of begrijpen. In een andere casus labelden schoolpersoneelsleden de visie van de ouder op onderwijs en opvoeding als 'onaangepast'. Ze relateerden deze visie aan de Afrikaanse afkomst van deze ouder. Daarom be-

trokken de schoolactoren de ouder niet altijd in gesprekken rond de ondersteuning voor het kind. In beide cases vonden leraren, zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers het niet evident om de betrokken ouder als volwaardige partner te zien bij de beslissingen rond ondersteuning voor hun kind.

Waarom verschillen zorgtrajecten naargelang familiale achtergrond?

Drempels. Schoolinterne zorgverantwoordelijken en CLB-medewerkers uit de focusgroepen haalden enkele drempels aan ter verklaring van de verschillen in zorgtrajecten naargelang familiale achtergrond. Ze verwezen naar de beperkte informatie die deze ouders hadden over de mogelijkheden rond ondersteuning binnen en buiten de school, andere prioriteiten binnen deze gezinnen zoals voeding en onderdak, een andere spreektaal en/of cultuur, een voorkeur bij gezinnen met een bepaalde cultuur om problemen binnen het gezin te houden, en een mogelijk wantrouwen ten aanzien van binnen- en buitenschoolse hulpverlening. Ook erkenden ze nog steeds vooroordelen bij hun collega's. Sommige collega's waren er bijvoorbeeld van overtuigd dat ouders met een migratieachtergrond minder geïnteresseerd waren in de scholing van hun kind. Daarnaast bleek uit twee focusgroeps gesprekken met de ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond dat deze ouders ook vooroordelen kunnen hebben ten aanzien van extra ondersteuning gegeven op school, zoals de overtuiging dat deze hulp niet gratis kan zijn.

Machtsongelijkheid en deficitvisie. Opvallend was dat wanneer we aan de binnen- en buitenschoolse professionelen in het casestudie onderzoek vroegen of de lage socio-economische status en/of migratieachtergrond van ouders een rol speelde in de beslissingen rond ondersteuning voor de betreffende case, deze ervan overtuigd waren dat familiale achtergrond hierop geen invloed had. Desalniettemin kwam in de focusgroepen alsook in enkele casussen een machtsongelijkheid naar voren waarbij schoolactoren meer invloed hadden op de beslissingen over gewenste ondersteuning dan ouders. Dit was in het bijzonder het geval bij ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond. Daarnaast kwam in de focusgroepen en casestudies ook een 'deficitvisie' naar voren. Bij een deficitvisie, of een focus op de tekorten, worden problemen gezien als inherent aan familiale achtergrond en als iets waar schoolactoren zelf niets aan kunnen doen, eerder dan als aanwijzingen van een ondersteuningsbehoefte bij de leerling.

Deze machtsongelijkheid en dit deficitdenken kwamen op verschillende manieren tot uiting. Schoolactoren waren bijvoorbeeld doorgaans er sterk van overtuigd dat hun advies het beste was voor de ouders en dat ander advies nefast was voor de ontwikkeling van het kind. Ouders kregen maar beperkt de kans om actief deel te nemen aan het voorafgaande gesprek over waarom bepaalde opties gepast zouden zijn. Schoolactoren gaven ouders vaak enkel een keuze tussen een aantal opties rond ondersteuning. Specifiek bij ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond lijken vooroordelen van schoolactoren ertoe te leiden dat ze deze ouders minder betrekken. Dit was bijvoorbeeld het geval bij het vooroordeel dat ouders met een migratieachtergrond de schoolloopbaan van hun kind niet belangrijk vinden.

Centrale rol van school-oudersamenwerking. Onze resultaten duiden daarnaast op de moeilijke school-oudersamenwerking bij uitstek bij ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond. Deze moeilijkheden zijn niet nieuw en het Vlaamse beleid heeft al een aantal maatregelen ondernomen om de participatie van deze ouders in het onderwijs te verhogen (bijvoorbeeld door middel van het GOK-decreet). We vragen ons daarom af waarom deze samenwerking vandaag nog steeds moeilijk verloopt. Een mogelijke verklaring voor de afwezigheid van verbetering hierin, zou kunnen schuilen in de voorkeur van schoolpersoneelsleden om alle leerlingen zoveel mogelijk gelijk te behandelen, ongeacht hun familiale achtergrond. De zorgverantwoordelijken en leraren uit de casestudies stelden immers dat de familiale achtergrond van de leerling geen impact had op de beslissingen rond ondersteuning voor deze leerling, ook wanneer ze proactief inspeelden op mogelijke drempels te maken met familiale achtergrond. Het lijkt erop dat schoolpersoneelsleden leerlingen met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond niet willen benadelen, maar ook niet willen bevoordelen. Aangezien deze leerlingen echter een verhoogde kans hebben op verscheidene academische drempels (zie bijvoorbeeld Hirtt en collega's, 2007), kan deze 'gelijke' behandeling echter de ongelijke onderwijskansen bestendigen (Nicaise & Desmedt, 2008).

Uit de focusgroepen en casestudies kwam bovendien naar voren dat de school-oudersamenwerking een centrale rol speelt in beslissingen rond ondersteuning voor leerlingen. Deze school-oudersamenwerking heeft niet alleen een sterke invloed op dit beslissingsproces, en bijgevolg ook het gebruik ervan, maar ook op de tevredenheid van de betrokkenen en toekomstige school-oudersamenwerking. Meer concreet bleek een moeilijke school-oudersamenwerking vooruitgang in het beslissingsproces rond ondersteuning te verhinderen. Meer nog, onze resultaten suggereren dat goede versus moeilijke school-oudersamenwerking respectievelijk zelfversterkende positieve versus negatieve en vicieuze spiralen teweeg brengen met een impact op de verdere school-oudersamenwerking en vooruitgang in het beslissingsproces rond ondersteuning. Op die manier stellen we dat ongelijke kansen tot extra ondersteuning naargelang familiale achtergrond bestendigd of versterkt worden door verschillen in school-oudersamenwerking naargelang familiale achtergrond. Wanneer we alle leerlingen gelijke kansen tot extra ondersteuning willen geven, moeten we inzetten op de school-oudersamenwerking bij ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond.

Een pleidooi voor bewustmaking en emancipatorische differentiatie

Onze resultaten duiden op een onevenredig gebruik van extra ondersteuning naargelang familiale achtergrond. De school-oudersamenwerking bij extra ondersteuning voor een leerling verloopt nog vaak moeizaam, en in het bijzonder bij ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond. Verklaringen hiervoor betreffen zowel kenmerken van de gezinnen als kenmerken binnen de hulpverlening. Tegelijkertijd is deze school-oudersamenwerking sterk bepalend voor de beslissingen rond de extra ondersteuning. Meer algemeen tonen onze resultaten aan dat extra ondersteuning, zoals bekeken in ons onderzoek, geen algemeen gebruikt mechanisme is om de impact te verminderen van mogelijke academische

barrières gerelateerd aan familiale achtergrond. Onze resultaten duiden eerder op een ‘Mattheuseffect’, waarbij extra ondersteuning meer gebruikt wordt door en waarbij de school-oudersamenwerking meer adaptief is voor leerlingen uit de middenklasse.

We pleiten dan ook voor een bewustmaking bij schoolinterne en -externe professionelen van de mogelijke impact van familiale achtergrond in beslissingen rond en het gebruik van extra ondersteuning. Professionelen moeten oog hebben voor drempels voor extra ondersteuning specifiek voor leerlingen en ouders met een lage socio-economische status en/of migratieachtergrond. Om dit inzicht te krijgen, kunnen schoolactoren in hun opleiding meer in contact worden gebracht met deze groepen door bijvoorbeeld deelname aan activiteiten en contact met vertegenwoordigers van deze groepen. Het verzamelen van cijfergegevens over het gebruik van extra ondersteuning door leerlingen van een bepaalde school kan hier ook bij helpen. Naast dit bewustmakingsproces reflecteren schoolactoren ook best over de mogelijke rol van de familiale achtergrond van leerlingen op hun eigen percepties en handelen. Deze bewustmaking en reflectie kan de school-oudersamenwerking bij deze groepen verbeteren.

Het is daarnaast belangrijk om binnen- en buitenschoolse hulpverleners bewust te maken dat noden van leerlingen en ouders gerelateerd aan hun familiale achtergrond evenzeer noden zijn waaraan tegemoet moet gekomen worden. Meer nog, differentiatie op basis van noden van leerlingen en ouders gerelateerd aan hun familiale achtergrond kan omschreven worden als een emancipatorische manier van differentiatie. Deze differentiatie is namelijk een manier om de impact van de drempels binnen de schoolloopbaan gerelateerd aan hun familiale achtergrond te verminderen.

Kathleen BODVIN*, Karine VERSCHUEREN* en Elke STRUYF****

*Schoolpsychologie en Ontwikkeling in Context
faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen
Tiensestraat 102 - bus 3717, 3000 Leuven

**Edubron, faculteit Sociale Wetenschappen, & Antwerp School of
Education
Universiteit Antwerpen
Gratiekapelstraat 10, 2000 Antwerpen

NOTEN

1. Voor dit proefschrift werd gebruikgemaakt van data uit twee onderzoeksprojecten uitgevoerd in opdracht van en gefinancierd door het departement Onderwijs en Vorming (OBPWO 12.01 en OBPWO 13.01). Meer informatie over de gebruikte meetinstrumenten en methoden kunt u vinden in mijn proefschrift (Bodvin, 2018).

BIBLIOGRAFIE

- Bodvin, K. (2018). The role of students' family background in student guidance processes: a multimethod approach (doctoral dissertation). University of Antwerp & KU Leuven.
- Clycq, N., Nouwen, W., Van Caudenberg, R., & Timmerman, C. (2015). Education in Flanders: Balancing Social and Economic Rationales While Tackling Early School Leaving. *Educação, Sociedade and Culturas*, 45, 13-32.
- Hirtt, N., Nicaise, I., & De Zutter, D. (2007). De school van de ongelijkheid. Antwerpen: Epo.
- Nicaise, I., & Demedt, E. (2008). Gelijke kansen op school: het kan! Zestien sporen voor praktijk en beleid. Mechelen: Plantyn.
- OECD. (2016). PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education. OECD Publishing.
- Prodiagnostiek (2015). Algemeen diagnostisch protocol zorgcontinuüm in de leerlingenbegeleiding, 22 januari 2015. Geraadpleegd op www.prodiagnostiek.be op 16/10/18.
- Struyf, E., Bodvin, K., & Jacobs, K. (2016). Toeleiding naar het ondersteuningaanbod: een onderzoek naar bestaande praktijken en verklarende factoren op kind-, gezins- en schoolniveau in het gewoon en buitengewoon onderwijs in Vlaanderen. Eindrapport OBPWO 13.01. Universiteit Antwerpen.
- Verschueren, K., Bodvin, K., Vervoort, E., Vander Elst, L., Teppers, E., De Haene, L., & Struyf, E. (2015). Buitenschoolse hulpverlening en ondersteuning op school: samenhang, afstemming en verklarende factoren. Eindrapport OBPWO 12.01. KU Leuven & Universiteit Antwerpen.

De toepassing van Signs of Safety (SOS) bij de Ondersteuningscentra en Sociale Diensten Jeugdrechtbank

Sam VANDENBERGHE

SOS, voor de meesten heeft het enkel de betekenis van een roep om hulp. Sedert enkele jaren is het oplossingsgerichte methodisch handelen in de ondersteuningscentra van de jeugdzorg¹ en de sociale diensten van de jeugdrechtbank². Deze diensten van de Vlaamse Overheid doen onderzoek in verontrustende opvoedingssituaties en indien noodzakelijk wordt jeugdhulpverlening geïndiceerd. Hoog tijd dus om deze oplossingsgerichte benadering wat meer bekendheid te geven.

Algemene situering van SOS binnen het agentschap Jongerenwelzijn

Signs of Safety, of kortweg dus SOS, wordt sinds 2014 geïmplementeerd in de ondersteuningscentra jeugdzorg en de sociale diensten van de jeugdrechtbank. Het is een handelingswijze die werd ontwikkeld door de Australiërs Andrew Turnell en Steve Edwards. Hun praktijkervaring in de jeugdbescherming lag aan de basis van deze methodiek. SOS deed reeds zijn intrede in de jeugdbescherming van Japan, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Nederland.

De expliciete keuze van het agentschap Jongerenwelzijn³ voor SOS is niet los te zien van het decreet voor integrale jeugdhulp. Het decreet Integrale Jeugdhulp (2014) resulteerde tot een reorganisatie van het gehele jeugdhulpverleningslandschap. Verontrusting is een zorg én opdracht geworden voor elke jeugdhulpaanbieder. Het decreet leidde tevens tot een inhoudelijke verschuiving in het mandaat van de consultant. De focus is niet langer de problematische opvoedingssituatie (POS) maar het ‘maatschappelijk noodzakelijk’ zijn van ingrijpen in verontrustende situaties (Mano). De maatschappelijke noodzaak zit hem in de verontrustende leefomstandigheden waarin het kind zich bevindt én het cliëntensysteem dat hieromtrent onvoldoende medewerking verleent. De veiligheid van de minderjarige staat centraal. Teneinde consultants te ondersteunen in het opnemen van dit vernieuwde mandaat, besloot de afdeling Ondersteuningscentra en Sociale Diensten van de jeugdrechtbank (OSD) in 2015 om Signs of Safety (SOS) te implementeren in zijn werking (2015-2019).

SOS biedt hen handvaten om binnen een gedwongen kader partnerschap op te bouwen. Het is een oplossingsgerichte benadering die steunt op een overheidsmandaat, daar waar het gaat om niet-onderhandelbare verwachtingen. Het is een oplossingsgerichte

benadering die cliënten en hun netwerk stimuleert zodat effectief steun en bescherming aan het kind wordt geboden. SOS betreft een risicotaxatie van kinderveiligheid.

“Het hart en ziel van de ‘jeugdbescherming’ en Signs of Safety is een risicoanalyse die we samen met het gezin en het netwerk maken, zodat werkers, maar vooral het gezin en de mensen aan wie het kind toebehoort zich elke dag de vraag kunnen stellen, is dit kind veilig genoeg thuis? Eigenlijk wordt er een combinatie gemaakt tussen een veiligheidsanalyse en risicoanalyse. Veiligheid is meer dan alleen de afwezigheid van risico’s.”: (<http://jongerenwelzijn.vonet.be/werkboek-sos>).

SOS biedt handvaten om binnen een gedwongen kader partnerschap op te bouwen

SOS in de praktijk bij Jongerenwelzijn

Het is geenszins de bedoeling om de theorie van SOS ten gronde toe te lichten. Wel willen we aan de hand van een praktijkvoorbeeld duiden hoe deze benadering vertaald wordt in onze dagdagelijkse werking.

Het onderzoek is een proces dat we samen met de jongere en het gezin aangaan. Het framework helpt ons om info te verzamelen, risico's en de veiligheid in te schatten zonder te snel te oordelen. Dit framework wordt door de consultant samen met het gezin ingevuld. De drie hoofdthema's zijn hierbij: Welke zorgen zijn er over de veiligheid in het gezin? Welke signalen duiden op veiligheid? En wat moet er gebeuren?

Binnen het luik van de zorgen wordt een onderscheid gemaakt tussen de reeds geleden schade voor het kind, de gevaarsboodschap en de complicerende factoren. De gevaarsboodschap, terug te vinden in het framework, verwoordt waarover we ons allen zorgen maken over de toekomst van het kind indien er niets verandert.

Bij signalen van veiligheid wordt aandacht geschonken aan krachten binnen de context en de reeds bestaande veiligheid.

Het laatste luik is het veiligheidsdoel dat wordt geformuleerd door onze organisatie. Het omschrijft wat er minimaal moet veranderen binnen het gezin opdat de veiligheid van het kind voldoende gegarandeerd wordt.

(<http://jongerenwelzijn.vonet.be/book/export/html/2037>)

Waar maken we ons zorgen over?

Ieder case-onderzoek start met een melding van een actuele zorg omtrent een minderjarige.

Op 13/08/2018 omstreeks 21:30 belt Bert, 11 jaar, naar de politie. Hij huult en vraagt de politie om snel naar hun huis te komen, zijn ouders hebben een heftige ruzie.

De politie komt ter plaatste en hoort de ouders schreeuwen. Het gezicht van de vader is gehavend, een raam in de living is gesneuveld, een binnendeur is kapot, etc. Volgens de politie is Bert in paniek. Zijn zestienjarige zus Annelies is aan het snikken. Gezien de ouders moeilijk te bedaren zijn, wordt besloten om beiden voor verhoor mee te nemen naar het politiebureau. Bert en Annelies worden opgevangen door de burens. Er wordt een proces-verbaal opgesteld, waarna het parket besluit om de jeugdbescherming in te schakelen.

Samen met het kind, ouders en aanmelder cliëntsysteem wordt de zorg ontleed in een vijftal componenten. Wie maakt er zich allemaal zorgen over het kind? Wordt de melding van kinderonveiligheid door één iemand gedragen of zijn er verschillende personen die zich zorgen maken?

Er wordt doorgevraagd zodat duidelijker wordt over welk gedrag van de ouders en/of het kind men zich zorgen maakt. Hoe frequent komt het onveilige gedrag naar voor en wat is hiervan de impact

op het kind? Wat is de betekenis die de hoofdrolspelers geven aan deze zorg?

Het formuleren aan de gezinsleden van de mogelijke nefaste impact op het kind ofwel de gevaarsboodschap is nog niet aan de orde. Het caseonderzoek is namelijk een analyse van risico's en bestaande veiligheid voor het kind. Zowel de gevaarsboodschap als het veiligheidsdoel zijn het sluitstuk van het caseonderzoek.

Sinds januari 2018 tot vandaag zijn er 14 politionele tussenkomsten geweest inzake intrafamiliaal geweld. De ouders weten dat het zo niet verder kan, maar vinden dat de burens te snel de politie bellen. De vader vermoedt dat zijn partner er een andere relatie op nahoudt. De moeder ontkent dit ten stelligste. Ze vindt dat ze opgeslorpt wordt door het gezinsleven.

Eenmaal liep een ruzie uit de hand waarna moeder werd opgenomen in het ziekenhuis. De wonde aan het hoofd van mama diende gehecht te worden.

Annelies vertelt haar ouders nog steeds graag te zien. Ze schaamt zich over haar thuissituatie. De buurt heeft weet van de spanningen tussen haar ouders. Indien de ruzies niet stoppen wil Annelies alleen gaan wonen. Ze vertelt aan de consulent dat ze eens een nacht wegliep van huis. Ze overnachtte samen met een vriend in een kraakpand. Haar ouders belden haar heel de nacht, maar Annelies nam haar gsm niet op. De volgende dag kwam Annelies terug naar huis en ging onmiddellijk naar bed. Annelies vertelt dat ze toen te veel alcohol had gedronken. Ze wil er verder niet over praten. Bert vertelt aan de consulent dat hij soms een stoute jongen is. Hij weet dat hij extra flink moet zijn indien zijn ouders gespannen zijn. Bert denkt dat hij soms te stout is en zijn mama en papa hierdoor ruzie hebben. Hij is bang dat zijn ouders, net zoals bij een vriendje van de klas, gaan scheiden. Hij denkt dat hij de oorzaak van deze scheiding zal zijn en dit maakt hem verdrietig.

Als consulent is het belangrijk om zorgen en complicerende factoren van elkaar te onderscheiden. Zoals reeds aangehaald, hebben zorgen een directe impact op het kind. Complicerende factoren zijn aspecten in het leven van het kind en het gezin die de situatie moeilijker hanteerbaar maken. Ze betekenen ontegensprekelijk 'een last' voor het gezin, maar behoren niet onmiddellijk tot de opdracht van de jeugdbescherming.

Het gezin van Bert en Annelies heeft het moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen. De vader is sinds een tweetal maanden werkloos. Het gezin moet het voorlopig met het inkomen van moeder beredderen. De ouders prijzen zich gelukkig dat ze kunnen rekenen op steun van de grootouders. Bert heeft ADHD. Hij moet regelmatig op consultatie om zijn medicatie af te stellen. De ouders merken op dat zijn eetlust is verminderd. Ze brengen dit in gesprek met de arts.

Wat gaat er goed?

Meer dan voorheen hebben wij aandacht voor de krachten van de gezinnen. We benoemen de capaciteiten en vaardigheden van het gezin. Het oprecht uiten van waardering maakt dat de cliënt zich als persoon erkend voelt. Het is belangrijk deze krachten te benoe-

men waarbij het gezin zich positief aangesproken voelt. Het werkt verbindend. Krachten zijn die zaken die maken dat het goed gaat in het leven van het gezin, zaken die het gezin deed en die geholpen hebben om goed voor het kind te zorgen en die ze opnieuw kunnen inzetten in de toekomst. Wat maakt jou als ouder trots in je zoon

of dochter? Wat is het mooiste compliment dat jij als ouder hebt gekregen? Wat deed je dan? Wat maakt het de moeite voor jou om door te zetten? Wanneer was Annelies wel trots of niet beschaamd over haar thuis? Wat gebeurde er dan?

Aandacht voor de krachten van de gezinnen

Bert gaat graag met zijn vader naar het voetbal. Iedere thuiswedstrijd is een moment waarbij papa alleen met zijn zoon opstap gaat. Bert houdt ervan om zijn vader voor hem alleen te hebben.

Annelies is een geëngageerd lid van de plaatselijke jeugd Beweging. Ze heeft er veel vrienden en wil volgend jaar leidster worden. De ouders zijn trots op hun dochter. Ze is sociaal en ook op school gaat het goed.

De moeder heeft een goed contact met haar zus. Het is haar 'soulmate'. Ze gaat wekelijks op de koffie. Die afleiding heeft ze nodig. Moeder stelt dat ze op elkaar kunnen rekenen.

Bestaande veiligheid is dat gedrag of die acties in het gezin op momenten van onveiligheid die ervoor zorgen dat het kind veilig is. Zoals reeds aangegeven is onze tussenkomst een samenspel van het helder krijgen van de zorg en nagaan wat er reeds van veiligheid aan het kind wordt geboden.

De kracht van deze benadering bestaat erin dat we focussen op concreet gedrag van bijvoorbeeld de ouder, dat ons zorgen baart. Wat de dreiging is van dit concreet gedrag in de verdere ontwikkeling van het kind. In deze concreetheid zijn er ook momenten van veiligheid. Dit gedrag versterken kan een evolutie naar meer veiligheid bieden. We gaan ervan uit dat een kind niet 24/24 en 7/7 wordt verwaarloosd of mishandeld. We zijn ervan overtuigd dat een gezin steeds beschikt over krachten en momenten van veiligheid.

De basishouding is het geloof dat mensen deskundig zijn over hun leven. Met oplossingsgerichte vraagstelling doen wij mensen nadenken over wat zij zelf kunnen doen om veiligheid te garanderen. Het zou een misvatting zijn om deze methodiek als wollig en naïef te omschrijven. Meer dan voorheen wordt de zorg helder omschreven, zodat ook de doelstelling van de jeugdbescherming scherp en helder wordt geformuleerd.

Door in te zoomen op concreet gedrag is er weer hoop op verbetering en kunnen we machteloosheid voorkomen bij cliënten en hulpverlening. Tijdens het caseonderzoek wordt beluisterd wie wat al heeft ondernomen zodat het kind werd beschermd. Het feit dat school, bu-

ren, parket etc. onveiligheid voor een kind signaleren, is reeds een stap richting gedragen bescherming voor het kind.

Zijn er momenten waarbij ruzie dreigde te escaleren, maar het toch niet uit de hand liep? Wie steunt jou als het voor jou thuis te lastig wordt? Wat doet deze persoon precies die helpend voor jou is? Waar vind je troost in, indien ruzies thuis escaleren? Wie neemt het op voor jou? Wie beschermt jou?

Indien er thuis ruzie is, gebeurt het dat Bert aanbelt bij de burens Filip en Katrien. De ouders willen niet dat de burens zich met hun situatie bemoeien. Ze weten wel dat Bert bij hen goed zit.

Op school weet de juf dat Bert het soms moeilijk heeft thuis. De juf kan aan de ogen van Bert zien dat hij gehuild heeft. De laatste twee weken was Bert vaak verdrietig en afwezig in de klas. Uit bekommernis belde de juf naar zijn ouders. De juf was geschrokken van de reactie van de moeder. Volgens de juf was de moeder bot aan de telefoon en vertelde dat zij geen zaken heeft met haar gezinsleven.

Annelies heeft een vriend waar ze terecht kan. Ze vindt steun bij hem. De ouders willen niet hebben dat hun dochter er blijft overnachten. Ze vinden haar nog te jong hiervoor.

Op eigen houtje hebben de ouders beslist om relatietherapie te volgen. Ze kunnen er hun verhaal kwijt en dit versterkt hun wil om te veranderen. De vader vertelt aan de consulente dat de ruzies minder frequent voorkomen.

De gevaarsboodschap en het veiligheidsdoel

Een weloverwogen analyse van risico's, krachten en bestaande veiligheid voor het kind maken het mogelijk om een gevaarsboodschap en een veiligheidsdoel te concretiseren. Ze vormen het sluitstuk van het case-onderzoek van de consulente. Logischerwijze worden deze enkel geformuleerd indien er een verontrusting over de veiligheid en ontplooiingskansen van de minderjarige bestaat indien aan zijn/haar leefsituatie niets verandert.

De consulente, de burens Filip en Katrien, de juf en de zorgjuf van de school van Bert, de politie zijn bezorgd om Bert van 11 jaar en Annelies van 16 jaar.

De consulente maakt zich zorgen over de ruzies thuis waarbij de ouders tegen elkaar schreeuwen, schoppen en met zaken gooien en dit in het bijzijn van de kinderen. Wij vrezen dat indien de leefsituatie blijft zoals nu Bert vroeg of laat tussenbeide zal willen komen om zijn ouders te beschermen. Mogelijks zal hij tijdens het tumult zelf in de klappen delen en ernstige verwondingen oplopen. Net zoals toen moeder na een hevige ruzie werd opgenomen in het ziekenhuis.

Wij zien ook dat Bert en Annelies bang en gestrest zijn indien er thuis ruzie is. Wij vrezen dat indien de situatie blijft zoals nu Bert zichzelf de schuld geeft van de ruzies thuis. De juf merkt op dat hij snel afwezig is, zijn schoolresultaten achteruitgaan. Kinderen kunnen in die mate gestrest zijn dat ze niet meer tot leren toekomen en hierdoor een schoolse achterstand oplopen. Door veelvuldig geweld te ervaren kan het gebeuren dat Bert op latere leeftijd dit als normaal zal beschouwen. Mogelijks zal Bert uit onmacht of frustratie geweld als enige uitweg zien, ofwel geweld louter gebruiken om zijn wil op te dringen aan anderen.

Wij maken ons zorgen over hoe Annelies omgaat met de moeilijkheden thuis. Annelies vertelde dat ze na een ruzie wegliep van huis en overnachtte in een kraakpand. Anne-

lies had toen alcohol gedronken en vertelde dit te doen om de problemen thuis enigszins te vergeten. De consulent en ouders maken zich zorgen dat Annelies een verslaving dreigt te ontwikkelen. De politie gaf ook aan dat in dit pand reeds harddrugs werd gedeald. Wij zijn bezorgd dat Annelies bewust of onbewust drugs zal innemen. Wij vrezen dat Annelies hierdoor zichzelf niet zal kunnen beschermen en anderen hiervan gebruik zullen maken. Annelies vindt dit alles onzin en weigert om in gesprek te gaan over haar alcoholgebruik.

De consulent omschrijft een concreet veiligheidsdoel. Deze niet onderhandelbare verwachting omschrijft wat er moet gebeuren zodat het kind in veiligheid kan opgroeien. De wijze waarop aan deze verwachting wordt tegemoetgekomen, ligt in handen van het gezin, het steunend netwerk en eventuele professionele hulpverlening.

Indien we zelf 'het hoe' zouden bepalen, dan houden we onvoldoende rekening met de eigenheid van het gezin en diens netwerk. We mogen niet vergeten dat er vele wegen leiden naar Rome.

De keuzevrijheid van het gezin zal echter ingeperkt worden indien de leefsituatie van het kind te bedreigend is. In situaties van kindermishandeling kan het gebeuren dat kind en ouder niet kunnen samenblijven. Mogelijks wordt een kind tijdelijk uithuisgeplaatst, ofwel is de vermoedelijke mishandelende ouder bereid om tijdelijk de gezinswoning te verlaten. Dit om op korte termijn veiligheid voor het kind te installeren.

Vervolgens wordt met het gezin en het netwerk nagegaan wat er dient te gebeuren zodat er een veilig en duurzaam contact kan geschieden tussen ouder en kind. We hebben niet enkel oog voor de fysieke veiligheid van het kind, maar eveneens hebben we aandacht voor het relationele aspect.

De consulent vindt het belangrijk dat Bert en Annelies thuis kunnen blijven wonen. Hiervoor is het noodzakelijk dat Bert en Annelies zich thuis veilig en geborgen kunnen voelen.

Dit betekent dat Bert en Annelies in geen geval verder getuige zijn van de relationele moeilijkheden tussen hun ouders (tieren, slaan, schoppen, huisraad stukwerpen...). Ouders slagen erin om hun kinderen te behoeden voor deze ruzies.

Niet enkel is het noodzakelijk dat Annelies en Bert beschermd worden van huiselijk geweld, eveneens is het van belang dat ze zich door hun ouders gesteund voelen. Steun betekent dat Bert zich niet langer angstig of schuldig voelt en Annelies zich niet verder hoeft te schamen over haar thuissituatie. De ouders gaan hierover in gesprek met hun kinderen zodat duidelijk wordt wat hiertoe kan bijdragen.

De consulent weet dat Annelies het moeilijk heeft om haar alcoholgebruik met haar ouders te bespreken. Annelies stelt geen probleem met alcohol te hebben, maar toch zijn de ouders en de consulent bezorgd. De consulent vindt het belangrijk dat Annelies en haar ouders nagaan wat nodig is zodat ieder hierin gerustgesteld is.

Het is te begrijpen dat Annelies bij momenten nood heeft aan rust. Maar het kraakpand is geen veilige en rustige omgeving voor Annelies. Annelies en haar ouders bekijken wie

voor Annelies een steun kan zijn, zodat de ouders en de consulent zich niet onnodig zorgen hoeven te maken.

Betrekken van een steunend netwerk

Bij bovenstaand veiligheidsdoel wordt nog geen gewag gemaakt van een steunend netwerk. Vaak zijn familie, burens, vrienden, een leerkracht, een hulpverlener... eveneens bekommerd over het welzijn van het kind. Wij zijn ervan overtuigd dat de veiligheid ten aanzien van een kind aanzienlijk verhoogd kan worden indien we het ruimer netwerk betrekken. En dit zeker in een casus met intra-familiaal geweld. Het betrekken van een netwerk is in dit geval een 'bodemeis'???. Met bodemeis wordt bedoeld dat het al dan niet betrekken van een netwerk niet onderhandelbaar is. Wij gaan er niet 'onder', m.a.w. is het een bodemeis.

Intrafamiliaal geweld bevindt zich namelijk in een sfeer van geheimhouding. Deze geheimhouding doorbreken is een stap richting meer veiligheid voor het kind. Het is een hefboom die naar onze mening nog veel potentieel bevat. Sociale controle wordt aangewakkerd en maakt opvolging door de consulent mogelijk.

Het betrekken van een netwerk stuit niet zelden op weerstand. Ouders verwachten dat de consulent hun privacy respecteert. Ze willen niet hebben dat anderen weet hebben van hun moeilijkheden. Het netwerk biedt echter de mogelijkheid aan de ouders om zelf in te staan voor de veiligheid van hun kind. Het is een kans. We zetten het netwerk in om veiligheid voor het kind binnen het gezin te creëren. Een uithuisplaatsing garandeert op korte termijn de fysieke veiligheid van het kind, maar is eveneens een tijdelijke breuk met zijn/haar gezin. Het veiligheidsdoel wordt aangevuld met het volgende:

Het betrekken van een netwerk stuit soms op weerstand

Om deze doelstellingen een kans te geven is het noodzakelijk dat Bert, Annelies en haar ouders beroep doen op voor hen steunende volwassenen. Het steunend netwerk bestaat minimaal uit vijf personen (familie, kennissen, burens, leerkracht, hulpverlener...). Deze personen willen zich engageren om samen met het gezin een eerlijk en gedetailleerd plan op te stellen.

Dit plan laat zien aan iedereen van het netwerk en de consulent dat Bert en Annelies zich thuis veilig kunnen voelen. Het plan bevat ook wie wat zal doen indien de moeilijkheden de kop opsteken. De eerste zes maanden wordt het plan maandelijks geëvalueerd en indien nodig bijgestuurd. Het dossier wordt afgesloten indien gedurende zes maanden wordt aangetoond dat dit plan werkt.

In het veiligheidsdoel wordt geduid op de noodzaak aan evaluatie en bijsturing van het plan. De frequentie van deze bijeenkomsten is afhankelijk van de ernst van de zorg en de doeltreffendheid van de interventies van het netwerk en de hulpverlening. De jeugdhulpverlening kan in het begin tweewekelijks het gezin en netwerk samenbrengen in functie van het veiligheidsdoel. De aanwezigheid van de consulent gebeurt op vraag van cliënten, hulpverleners of op de geplande zesmaandelijks evaluatie. De consulent vraagt

aan ieder van het veiligheidsnetwerk zich uit te spreken over de doeltreffendheid van de netwerkberaden/ netwerkoverleggen. Aan de kinderen, de ouders, het steunend netwerk en eventuele jeugdhulpverlening wordt gevraagd een score uit te spreken en te duiden. In ons praktijkvoorbeeld zou volgende schaalvraag gesteld kunnen worden:

Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 10 betekent dat Bert en Annelies zich veilig en gesteund voelen door ouders en het veiligheidsnetwerk. Dit betekent dat ouders erin slagen hun kinderen te behoeden voor spanningen binnen hun relatie of hulp wordt geboden indien een ruzie dreigt uit de hand te lopen. Kinderen, ouders en steunende volwassenen hebben het geloof verder te kunnen zonder tussenkomst van de jeugdbescherming.

Een 0 betekent dat Bert en Annelies nog steeds lijden onder de relatieproblemen van hun ouders. Bert blijft zich schuldig voelen en Annelies vlucht weg van de problemen thuis. De ruzies escaleren in die mate dat een uithuisplaatsing van de kinderen onvermijdelijk is.

Waar staan we nu? Wat is de volgende stap?

Signs of safety als inspiratiebron

Signs of safety bracht een omwenteling in de werking van OCJ en SDJ. Voorheen werd geanalyseerd wat er allemaal misliep binnen het gezin. De focus was breed, waarbij moedeloosheid om de hoek loerde. Van de consulent werd verwacht het probleem op te lossen. Het gebruik van deze methodiek vraagt uiteraard verdere afstemming met jeugdhulpverlening.

Het organiseren en leiden van netwerkberaden/ netwerkoverleggen is één van de hoekstenen van SOS, maar de caseload van de consulent laat niet toe om in ieder dossier deze opdracht op te nemen. Net zoals bij consulenten, voelt niet iedere jeugdhulpverlener zich voldoende gewapend om deze opdracht op zich te nemen.

Evenmin is de SOS- benadering een antwoord op iedere problematiek. Er zijn nu eenmaal opvoedingssituaties waarbij een uithuisplaatsing van een kind onvermijdelijk is. Er moet een vlotte residentiële plaatsing van het kind kunnen gebeuren indien netwerkberaden en hulpverlening onvoldoende het tij kunnen keren. Het vertrouwen bij de consulent en de jeugdhulpverlener dat dit mogelijk is, laat toe om te experimenteren.

Wel bracht Signs of safety een kentering in ons denken. De zorg omtrent het kind wordt gedetailleerd en transparant gedeeld met ouders en netwerk. We blijven echter niet vastzitten in het verkennen van het probleem, maar we richten ons samen met het gezin, het netwerk en eventueel hulpverleners naar een oplossing. De basishouding is hierbij essentieel. De cliënt als mens respecteren, het idee genegen zijn dat iedere ouder een goeie ouder wil zijn, niet veroordelen maar door vraagstelling de situatie analyseren, geloven dat een netwerkoverleg het platform is voor verandering,...

Dit is hoopgevend voor kinderen en ouders die om welke reden dan ook 'gedwongen' worden om met Jongerenwelzijn op stap te gaan.

Sam VANDENBERGHE

Teamverantwoordelijke sociale dienst
van de jeugdrechtbank Kortrijk

NOTEN

1. Afkorting OCJ
2. Afkorting SDJ
3. Het agentschap Jongerenwelzijn heeft verschillende afdelingen, waaronder de afdeling ondersteuningscentra en sociale diensten jeugdrechtbank.

BRONNEN

Andrew Turnell, Susie Essex, Als er 'niets aan de hand' is, 2010, Bohn Stafleu van Loghum
Amelse S., Brandt S., Vogel M., Wiggerink J., The Power of Partnership, 2015, published by Resolutions Consultancy
<http://jongerenwelzijn.vonet.be/werkboek-sos> (intranet)

De vertrouwenspersoon in de jeugdhulp, een vreemde eend?

Jole LOUWAGIE

Emma, 10 jaar, verblijft in een voorziening voor bijzondere jeugdzorg. Haar vroegere godsdienstlerares, Anne, is een belangrijke steunfiguur voor haar. Emma kan bij haar terecht met haar vragen en voor een babbel. Ze heeft het gevoel dat ze op Anne kan rekenen en haar kan vertrouwen, ze gaat soms een weekendje bij Anne overnachten. Onlangs kreeg Anne de vraag of ze als officiële vertrouwenspersoon wil optreden voor Emma.

“Die avond dat het zo slecht ging thuis en ik in de crisisopvang terechtkwam, had ik zo’n behoefte om met iemand te praten die ik goed ken, die ik vertrouw en waar ik me goed bij voel. Had ik geweten dat dat kon, dan had ik misschien contact opgenomen met mijn lerares Frans. Ik had een heel goeie band met haar. Ik had me toen toch een stuk minder alleen gevoeld.” Saban

Thomas bracht zelf een groot deel van zijn jeugd door in de jeugdhulp. Sinds kort is hij vertrouwenspersoon voor de 15-jarige Stefanie. Stefanie verblijft in een voorziening voor personen met een handicap. Thomas gaat met haar mee naar de gesprekken met de hulpverleners, eens ging hij zelfs mee op gesprek bij de psycholoog. Het was de eerste keer dat Stefanie met de psycholoog durfde spreken over haar automutilatie.

Drie voorbeelden van jongeren in de jeugdhulp, die op de één of andere manier beroep doen, of wilden doen op iemand uit hun netwerk om hen mee te ondersteunen in de jeugdhulp. Vaak gaat het dan om een vertrouwenspersoon. In onderstaand artikel duid ik waarom kinderen en jongeren in de integrale jeugdhulp beroep kunnen doen op een vertrouwenspersoon, wat dat precies inhoudt, en met welke aandachtspunten we hierin ook geconfronteerd worden.

Recht op bijstand door een vertrouwenspersoon

Kinderen en jongeren die het moeilijk hebben, kunnen in Vlaanderen beroep doen op een divers aanbod van jeugdhulpverlening. De stap naar hulpverlening is niet altijd gemakkelijk. Eens in de hulpverlening is het voor minderjarigen ook niet eenvoudig om dat proces alleen te lopen. Vaak zullen ouders hun kind daarom begeleiden en ondersteunen. Maar soms hebben ouders het zelf heel moeilijk en kunnen ze die ondersteuning onvoldoende bieden. Of is een kind thuis slachtoffer van mishandeling en spelen voor de ouders andere belangen. Of voelt een 17-jarige zich beter met de steun van een vriend of een ander persoon die hij vertrouwt.

De meeste hulpverleners laten toe dat kinderen en jongeren ‘iemand meenemen’ op gesprek, sommigen stimuleren dat ook. Met de toenemende aandacht voor het werken met de context en het netwerk van kinderen gebeurt dit nog meer. En dat is uiteraard positief.

Om die mogelijkheid volop en ook in alle contacten in de jeugdhulp te garanderen, hebben minderjarigen in de integrale jeugdhulp recht op bijstand door een vertrouwenspersoon. Letterlijk bepaalt het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp¹: ‘de minderjarige heeft het recht om zich in alle contacten met de jeugdhulpaanbieders, de toegangspoort en het ondersteuningscentrum Jeugdzorg en in de uitoefening van zijn rechten, opgesomd in dit decreet, te laten bijstaan door een vertrouwenspersoon.’

Het recht op bijstand is één van de rechten van minderjarigen in de integrale jeugdhulp. Dit recht is niet los te zien van de andere rechten van minderjarigen, zoals het recht op participatie en inspraak, het recht op informatie en communicatie, het recht op toegang tot het dossier, ... Net als bij de toepassing van deze rechten, staat ook hier de participatie van en dialoog met de minderjarige centraal. Hulpverleners hebben de opdracht om minderjarigen over hun rechten te informeren, dus ook over het recht op een vertrouwenspersoon.

Het recht op bijstand geldt binnen de hele integrale jeugdhulp en in alle contacten in de jeugdhulp, zowel binnen de heel laagdrempelige hulpverlening van een Jongeren Advies Centrum als binnen de hulpverlening door een voorziening voor personen met een handicap. Elk kind of jongere in de jeugdhulp kan zich laten bijstaan, zowel een 16-jarige als een zesjarige.

Wat kan en mag een vertrouwenspersoon doen?

De vertrouwenspersoon kan de minderjarige bijstaan in alle contacten in de jeugdhulp én in de uitoefening van zijn rechten. Het decreet rechtspositie omschrijft niet wat ‘bijstaan’ precies betekent. In gesprekken met jongeren² én hulpverleners³ horen we wel dat er veel verschillende verwachtingen leven over wat een vertrouwenspersoon voor een minderjarige kan betekenen. Vaak gaat het om iemand die meegaat op gesprek of een cliëntoverleg, als emo-

tionele steun of om zaken te helpen verwoorden of te 'vertalen'. Iemand van buiten de voorziening die een luisterend oor biedt en indien nodig problemen aankaart bij hulpverlening. Iemand die de minderjarige op weg helpt en hem de mogelijkheden in en buiten de jeugdhulp voorhoudt, die een klankbord is bij moeilijke keuzes of beslissingen, die meehelpt om het dossier van de minderjarige door te nemen... Een vertrouwenspersoon kan de positie van de minderjarige versterken en de verbinding vormen tussen hulpverlener en cliënt.

Om de minderjarige optimaal te kunnen bijstaan heeft de vertrouwenspersoon in het decreet integrale jeugdhulp een duidelijk mandaat en duidelijke positie gekregen⁴. "De vertrouwenspersoon fungeert als vast aanspreekpunt voor de minderjarige doorheen het hele hulpverleningstraject, zolang dit door de minderjarige wenselijk wordt geacht. De vertrouwenspersoon heeft het mandaat om op elk ogenblik jeugdhulpaanbieders aan te spreken, de belangen van de minderjarige te verdedigen, bemiddeling en overleg⁵ op te starten, en de situatie op te volgen. De vertrouwenspersoon zal verder ook steeds op de hoogte gebracht worden van beslissingen over de jeugdhulp."

Een vertrouwenspersoon is gebonden door de geheimhoudingsplicht⁶. Dat is belangrijk omdat hij door zijn rol heel wat persoonlijke informatie van en over de minderjarige verneemt. Een minderjarige moet hem ook zaken in vertrouwen kunnen vertellen. Het is essentieel dat hulpverleners vertrouwenspersonen daar op wijzen en eventueel regelmatig herhalen.

Niet elke vertrouwenspersoon zal al deze taken opnemen. Dit kan ook niet verwacht worden. Optreden als vertrouwenspersoon is meestal een vrijwillig engagement, dat financieel niet vergoed wordt. Sommige taken vragen ook heel wat vaardigheden en kennis, waar niet elke vertrouwenspersoon over beschikt. De vertrouwensrelatie, of het opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen de minderjarige en de vertrouwenspersoon primeert. Vanuit die vertrouwensrelatie en het recht op bijstand van de minderjarige spreken minderjarige en vertrouwenspersoon af wat de vertrouwenspersoon al of niet opneemt. Het is de minderjarige die de regie voert. Om dit te benadrukken werd ook een flyer ontwikkeld waarin de minderjarige kan noteren wie zijn vertrouwenspersoon is en welke afspraken hij met zijn vertrouwenspersoon heeft gemaakt⁷. Hulpverleners kunnen hierover in gesprek gaan met de minderjarige: wat kan een vertrouwenspersoon voor jou betekenen? Als je een vertrouwenspersoon zou hebben, wat wil je dan dat die voor jou doet? En welke gevolgen kan dat hebben? Antwoorden op deze vragen zullen ook meespelen in de keuze van een vertrouwenspersoon.

In situaties waar kinderen zelf moeilijk afspraken kunnen maken met hun vertrouwenspersoon, bv. heel jonge kinderen, kinderen met een verstandelijke beperking, ..., kan de vertrouwenspersoon dit hierboven omschreven mandaat wel zelfstandiger opnemen, uiteraard steeds in het belang van de minderjarige.

Om als vertrouwenspersoon iets te kunnen betekenen, moet hij uiteraard ook de ruimte krijgen en in zijn rol erkend worden. Dit is tot op vandaag nog te weinig het geval. Enerzijds omdat de hulpverlening nog te weinig vertrouwd is met het concept van en het reëel samenwerken met vertrouwenspersonen, anderzijds omdat er toch nog weerstand bestaat tegen de figuur van een vertrouwenspersoon. Deze weerstand is niet zozeer gebaseerd op slechte ervaringen, maar op een onduidelijk of zelfs verkeerd verwachtingspatroon.

Voorwaarden om officieel vertrouwenspersoon te zijn

Niet om het even wie kan optreden als vertrouwenspersoon. Het decreet rechtspositie voorziet vier voorwaarden waar een vertrouwenspersoon cumulatief aan moet voldoen⁸.

De vertrouwenspersoon moet meerderjarig zijn; hij mag niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, georganiseerd ten

behoefte van de minderjarige; hij moet op ondubbelzinnige wijze aangewezen zijn door de minderjarige en hij moet beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model twee omvat.

Er is geen duidelijke omschrijving voor 'niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, georganiseerd ten behoeve van de minderjarige'. Wel pleiten we ervoor dit zo te interpreteren, dat de keuzevrijheid van de minderjarige zo ruim mogelijk blijft maar tegelijkertijd zijn eigen belangen niet in de weg staat. Zo kan de minderjarige zijn individuele begeleider niet als vertrouwenspersoon aanduiden, een begeleider uit een andere leefgroep of van een vroegere voorziening eventueel wel. Ook pleegouders kunnen niet optreden als vertrouwenspersoon, een nonkel of meerderjarige zus of broer eventueel wel⁹.

'Op ondubbelzinnige wijze door de minderjarige aangewezen zijn': een minderjarige mag zelf zijn vertrouwenspersoon aanduiden. Kinderen kunnen al op vrij vroege leeftijd aangeven bij wie ze zich goed voelen, wie ze er bij zouden willen hebben, wie goed naar hen luistert. Het is belangrijk om na te gaan of de minderjarige deze keuze zo vrij mogelijk kan maken, of er niemand wordt 'opgedrongen', of dat er geen loyaleitsconflict speelt om iemand als vertrouwenspersoon te kiezen.

'Beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2 omvat (correcte naam 'model 596-2)': dit is het vroegere 'bewijs van goed gedrag en zeden'. Dit uittreksel hoeft niet blanco te zijn, eventuele feiten op het strafregister dienen wel verenigbaar te zijn met een functie als vertrouwenspersoon voor een minderjarige. Wanneer een vertrouwenspersoon aan deze vier voorwaarden voldoet, kan hij als vertrouwenspersoon optreden en kan de hulpverlening hem niet weigeren.

Er zijn voor- en nadelen verbonden aan het werken met voorwaarden. Ze werden ingebouwd ter bescherming van de minderjarige en om het recht op bijstand echt als een recht van de minderjarige te garanderen. Nochtans bieden deze voorwaarden ook geen volledige garantie op bescherming. Wat als een tienerpooier nog niet effectief veroordeeld werd, en dus een blanco uittreksel strafregister kan voorleggen? Als hulpverlener kun je hem dan niet weigeren. Bovendien verhogen deze voorwaarden de drempel voor een minderjarige om een gepaste vertrouwenspersoon te vinden. En wat eerder een natuurlijk proces zou moeten zijn, vertrouwen geven, wordt 'geformaliseerd'. Daarom opteren hulpverleners soms om eerder te werken met 'officiële steunfiguren'. Deze beantwoordt dan misschien niet aan de beschreven voorwaarden, maar kan ook een belangrijke rol spelen voor de minderjarige. Hulpverleners kunnen ook een steunfiguur een plaats geven in de hulpverlening. Zo'n steunfiguur heeft echter niet hetzelfde mandaat, hij kan bijvoorbeeld geen bijstand bieden bij toegang tot het dossier. Een steunfiguur heeft ook geen geheimhoudingsplicht. Als hulpverlener kun je uiteraard wel om discretie vragen.

Wie wordt vertrouwenspersoon?

Een vertrouwenspersoon kan iemand zijn die het kind of de jongere kent vanuit dagelijkse contacten, contacten in de vrije tijd, op school... Soms kan het een leerkracht zijn, een begeleider uit de jeugdbeweging of het jeugdwerkzorg, een oom van de minderjarige, een buurvrouw waar de minderjarige een speciale band

mee heeft, een vroegere hulpverlener, de moeder van een schoolvriend,... Er zijn ook voorbeelden van ex-jongeren uit de jeugdhulp die als vertrouwenspersoon optreden.

Een recente bevraging door een student in het kader van een masterproef¹⁰ toont aan dat er nog steeds weinig vertrouwenspersonen actief zijn. Via een online bevraging gaven 121 op de 220 respondenten aan dat er geen vertrouwenspersoon actief is binnen de jeugdhulpinstelling waar de respondent werkzaam is. Slechts bij 22,3 % van de respondenten of 49 jeugdhulpinstellingen zijn er één of meer vertrouwenspersonen actief, variërend van 1 tot meer dan 10. Als die taak wordt opgenomen blijkt het vaak te gaan over (ex) leerkrachten, (ex)hulpverleners, hulpverleners uit een andere leefgroep, of begeleiders uit de jeugdbeweging.

Het blijkt ook niet altijd gemakkelijk voor minderjarigen om iemand te vinden om als vertrouwenspersoon op te treden. Het sociaal netwerk van minderjarigen in de jeugdhulp is vaak niet groot, en wie aangesproken wordt om vertrouwenspersoon te worden, is niet verplicht om daarop in te gaan. Sinds september 2017 voert vzw LUS¹¹ daarom een project uit om minderjarigen te ondersteunen die zelf geen vertrouwenspersoon kunnen vinden. Zowel de minderjarige zelf als een hulpverlener kunnen hiervoor aanmelden. Bij die laatste zal LUS eerst nagaan of de hulpverlener zelf samen met de minderjarige diens netwerk heeft geëxploreerd. Is dat niet het geval, dan zal LUS coachen hoe je dit als hulpverlener kunt doen. Indien LUS toch zelf aan de slag gaat, leren ze eerst de minderjarige kennen, om op basis daarvan te gaan zoeken naar iemand die als vertrouwenspersoon kan optreden en waarmee een vertrouwensband kan opgebouwd worden. Daarnaast sensibiliseert LUS ook over dit thema, vertrekkend vanuit dat netwerkgericht werken. Uiteraard kunnen ook andere initiatieven die netwerkgericht werken, hierin ondersteunen en sensibiliseren.

Weinig ervaring, wel wat koudwatervrees

Ondanks de meerwaarde die velen zien in een vertrouwenspersoon is er nog veel aarzeling en blijven de ervaringen beperkt. Hulpverlening aan minderjarigen is op zich al een complex gegeven. Een vertrouwenspersoon in dit proces is een extra persoon waarmee rekening moet worden gehouden, soms is het ook iemand waar de hulpverlening zich vragen over stelt (bijvoorbeeld over de invloed ervan op de minderjarige). Dat maakt het niet altijd gemakkelijk, noch om vertrouwenspersoon te zijn, noch om ermee om te gaan. Denk bijvoorbeeld aan situaties van conflictueuze scheidingen. Of aan mogelijke spanningen tussen ouders en een vertrouwenspersoon. Bovendien kan het veel tijd vragen om met een minderjarige op zoek te gaan naar een vertrouwenspersoon. Anderzijds, is het niet inherent aan de opdracht van jeugdhulp om het netwerk te betrekken bij hulpverlening? Moeilijkheden kunnen er nooit toe leiden dat een recht in het gedrang komt...

Soms klinkt het argument dat minderjarigen in de voorziening al volop worden ondersteund door de hulpverlening en dat ze dus geen vertrouwenspersoon nodig hebben. Dergelijke situaties bestaan zeker. Maar wat als de minderjarige de voorziening verlaat, wat als hij naar een andere voorziening overstapt, wat als zijn vaste begeleider van job verandert? Op dat moment kan een vertrouwenspersoon een rol spelen in de continuïteit van de hulpverlening.

We horen ook soms dat het kader over de vertrouwenspersoon nog te onduidelijk is. Er zijn wel decretale regels, maar er is onvoldoende vertaling naar de praktijk. Daarom werken we voortdurend aan een verder concretiseren ervan. Tegelijkertijd schrikken we ervoor terug om te veel in regels vast te leggen. Werken aan rechten van minderjarigen is vaak niet zwart-wit en in strikte bepalingen te vatten. Waar het om gaat is dat er een dialoog op gang komt, met participatie van de verschillende betrokkenen. Ook voor het recht op bijstand zijn dialoog en participatie de codewoorden, binnen een regelgevend kader dat richting en houvast geeft.

We gaan verder op de ingeslagen weg

Ik sluit af.

De ervaringen zijn nog beperkt, maar de interesse groeit. Het uiteindelijk doel is niet dat elke minderjarige een vertrouwenspersoon heeft. Wel dat elke minderjarige weet dat hij recht heeft op een vertrouwenspersoon én dat de minderjarige die er nood aan heeft, er ook één heeft.

Dit vraagt inspanningen van het beleid én van voorzieningen en hulpverleners. Als overheid investeren we verder in het informeren en sensibiliseren van hulpverleners en van minderjarigen zelf. We verhelderen het kader en we bouwen het informatie- en ondersteuningsaanbod voor vertrouwenspersonen verder uit, geënt op de bestaande webpagina.¹²

Van voorzieningen en hulpverleners verwachten we dat ze een praktijk uitbouwen waarin ze de rol en positie van vertrouwenspersonen erkennen en er ook actief mee aan de slag gaan met minderjarigen. De hiervoor vermelde masterproef toonde aan dat een heel gerichte aanpak vruchten afwerpt. Vertrouwen hebben in en vertrouwd zijn met het werken van het netwerk van de minderjarige is en blijft daarbij de eerste belangrijke stap.

Het recht op bijstand realiseren is een dynamisch proces. Verschillende puzzelstukken liggen klaar. Het komt er nu op aan de puzzel stevig vorm te geven. Daartoe hanteren we een regelgevend kader dat richting geeft, en waarbinnen het proces op maat van de minderjarige wordt ingekleurd, participatief. En hopelijk kunnen we over tien jaar zeggen dat werken met vertrouwenspersonen de gewone gang van zaken is ...

Jole LOUWAGIE

Beleidsmedewerker

Departement Welzijn Volksgezondheid en Gezin

Afdeling Beleidsontwikkeling

M 0490 58 47 42 - jole.louwagie@wvg.vlaanderen.be

Koning Albert II-laan 35 bus 30, 1030 Brussel

www.departementwvg.be

Meer informatie:

www.rechtspositie.be/bijstand_of_mijnvertrouwenspersoon.be

NOTEN

1. Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp van 7 mei 2004, art. 24.
2. Getuigenissen van Cachet vzw, organisatie van en voor jongeren in de jeugdhulp, tijdens een regionale informatieronde, eind 2017. <http://cachetvzw.be/>
3. Bevraging van hulpverleners in het kader van de masterproef van Gaëlle Mortier, 'Een kwestie van vertrouwen. De rol van de vertrouwenspersoon in de Vlaamse Integrale jeugdhulp', 2017-2018.
4. Decreet betreffende de integrale jeugdhulp van 12 juli 2013, art. 31.
5. Het gaat hier onder meer over cliëntoverleg en bemiddeling, aanbod dat bestaat binnen integrale jeugdhulp. Meer info op: <https://www.jongerenwelzijn.be/jeugdhulp/clientoverleg-en-bemiddeling/>
6. Decreet betreffende de integrale jeugdhulp van 12 juli 2013, art. 7.
7. 'Zotte dingen deel je met iedereen. Maar met wie kun je serieuze dingen delen als je het nodig hebt?', te vinden op 'mijnvertrouwenspersoon.be'
8. Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp van 7 mei 2004, art. 24.
9. Meer voorbeelden zijn te vinden in tZitemzo... met het recht op bijstand, en op www.rechtspositie.be
10. Masterproef Gaëlle Mortier. Een kwestie van vertrouwen. De rol van de vertrouwenspersoon in de Vlaamse Integrale jeugdhulp, Gaëlle Mortier, 2017-2018
11. www.lusvzw.be
12. mijnvertrouwenspersoon.be

BIBLIOGRAFIE

- Mortier, G., (2017-2018), Een kwestie van vertrouwen. De rol van de vertrouwenspersoon in de Vlaamse Integrale Jeugdhulp. Vrije Universiteit Brussel. Masterproef Agogische Wetenschappen.
- tZitemzo... Jeugdrecht met het recht op bijstand in de integrale jeugdhulp, tZitemzo, 2016
- Werkmap 'Aan de slag met het decreet rechtspositie in de integrale jeugdhulp' – fiche 'recht op bijstand van een vertrouwenspersoon'. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Louwagie, J. (2017). Nota: Visie ivm vertrouwenspersoon/steunfiguur in de Jeugdhulp, op http://wvg.vlaanderen.be/rechtspositie/04-thema/index_rechttop-bijstand.htm

Veilig Thuis Family Justice Center Antwerpen

Davy SIMONS

“Taking The Best You Have and Bring It All Together” (Casey Gwinn¹)

Veilig Thuis Antwerpen heeft de ambitie om - in navolging van de initiatieven in de Verenigde Staten - gespecialiseerde medewerkers van verschillende diensten onder één dak te huisvesten, zodat er beter wordt samengewerkt en een meer gecoördineerd aanbod wordt opgebouwd. Voor gezinnen waar zich intrafamiliaal geweld voordoet, biedt dit het voordeel dat zij zich minder moeten verplaatsen en minder vaak hun verhaal moeten vertellen om hulp- en dienstverlening te krijgen.

Wat is een Family Justice Center (FJC)?

In een memorandum van de European Family Justice Center Alliance wordt het Family Justice Center (FJC) beschreven als *“een multidisciplinair dienstencentrum waar medewerkers van meerdere openbare en private agentschappen samenwerken en samen zitten, om een gecoördineerd aanbod te bieden aan gezinnen waar er Intrafamiliaal geweld is. Het doel van een Family Justice Center bestaat erin slachtoffers van huiselijk geweld toegang te verschaffen tot alle noodzakelijke diensten om hun veiligheid te garanderen en om de aansprakelijkheid van de daders te verhogen. Een Family Justice Center werkt vanuit één bepaalde locatie om het aantal keren te beperken dat slachtoffers hun verhaal moeten vertellen, het aantal plaatsen waar slachtoffers naartoe moeten terug te schroeven, om de samenwerking en een gemeenschappelijke aanpak van de verschillende agentschappen samen te bevorderen en om de toegang tot diensten en ondersteuning voor slachtoffers en hun kinderen te vereenvoudigen”*.

Een Family Justice Center wordt gedefinieerd door de volgende begrippen: gericht op veiligheid, gestoeld en gefocust op het slachtoffer, vanuit empowerment, gebaseerd op relaties tussen medewerkers en met organisaties, met het hart op de juiste plaats om medewerkers en cliënten te ondersteunen, aansprakelijkheid van de dader, transformerend en cultureel competent” (zie ook Gwinn, C., Strack, G., 2010).

Fase 1: De lange weg naar samenwerking

Hoewel de achterliggende idee heel eenvoudig is, breng je specialisten samen, de realisatie daarvan valt niet te onderschatten. De grootste valkuil is ongetwijfeld dat te veel gekeken wordt naar het gebouw en onvoldoende wat er in dat gebouw gebeurt. Mits een grote pot geld, kan je gemakkelijk een pand kopen of huren en daar verschillende diensten in huisvesten, maar het is niet omdat je mensen en diensten samen zet, dat ze ook samenwerken.

Samenwerken is in veel domeinen al jarenlang een ambitie, maar om dat effectief te realiseren zijn er heel wat drempels om te overwinnen. Die drempels liggen in voor de hand liggende zaken zoals

het beroepsgeheim², verschil in doelstellingen, verschillende bevoegde instanties, de terughoudendheid van organisaties om een deel van hun verantwoordelijkheid af te staan of op zijn minst te delen, verschil in allerlei administratieve statuten, verschillende ICT-systemen en niet in het minst een verschil in culturen bij de organisaties en personen.

Zo formuleerde de provincie Antwerpen in 2001 al de ambitie om een samenwerking op te starten (Franck, 2014). In 2005 sloot de Stad Antwerpen hier bij aan (Meeuws, 2005). Pas in 2010 was er voldoende draagvlak bij de verschillende organisaties om deze ambitie ook om te zetten in een concreet initiatief. De stad Antwerpen, de provincie en het parket sloegen de handen in elkaar om een zogenaamde ketenaanpak uit te bouwen, die in 2012 uitmondde in het CO3-project. Meer dan 10 jaar was er dus nodig vooraleer medewerkers uit verschillende diensten samen rond de tafel gingen zitten om complexe dossiers van intrafamiliaal geweld te bespreken en een gezamenlijk plan van aanpak op te stellen.

Dat intrafamiliaal geweld een dergelijke aanpak nodig heeft, bewees een analyse van een adviesbureau bij de opstart van het project (Albrecht, de Beer, Rijkers & de Jong, 2010). Uit een analyse van 45 casussen bleken 48 verschillende diensten betrokken te zijn, gemiddeld zes per gezin, zonder afstemming. Dit onderzoek was een eyeopener, maar de sleutel om samen te werken bleek het formuleren van een gezamenlijke doelstelling te zijn, met name ‘het stoppen van geweld, het voorkomen van herhaling en het vergroten van de beschermende factoren in cliëntensystemen, waar er sprake is van intrafamiliaal geweld in een multiprobleem-situatie’.

Daarnaast is het belangrijk kleinschalig te starten. Advies nummer één van onze Amerikaanse collega's was: “dream big, start small”. Bij de voorbereiding van CO3 bleek al snel de schrik bij organisaties dat CO3 een deel van hun werk zou afnemen, op hun territorium zou komen. Dus was het zoeken naar dat veld waar men effectief wil samenspelen. Dat lag in eerste instantie bij de meest complexe dossiers, waar iedereen zijn tanden op stuk beet. Op dat moment was er eigenlijk nog geen sprake van om een Family Justice Center op te starten. Dat concept was toen nog niet helemaal gekend.

Fase 2: de ketenaanpak van CO3 als eerste stap

Dankzij dit draagvlak startte in 2012 het CO3-project. Onder coördinatie van de stad en de provincie Antwerpen, werd een multidisciplinair team opgestart bestaande uit telkens één vertegenwoordiger van o.a. het centrum algemeen welzijnswerk (CAW), Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK), politie, parket, justitiehuis, openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn (OCMW) en een overlegstructuur waar ook medewerkers van jongerenwelzijn, het centrum voor integrale gezinszorg De Stobbe en het centrum voor geestelijke gezondheidszorg VAGGA aansloten. Via de methodiek van de ketenaanpak worden complexe dossiers samen besproken, informatie gedeeld, een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld en een casusregisseur aangesteld om de uitvoer van dit plan te coördineren.

Concreet wordt een dossier aangemeld door een professionele organisatie, wanneer er sprake is van intrafamiliaal geweld, met een gevaarsituatie voor slachtoffers en kinderen, waarbij hulp- en dienstverlening moeilijk opstart of verloopt en waar er sprake is van problemen op verschillende leefdomeinen. De aanmelder is verantwoordelijk om de cliënten minstens in te lichten, voor het opmaken van een veiligheidsplanning of om de nodige crisisinterventies op te starten. Niet onbelangrijk is dat wie aanmeldt, ook automatisch deel wordt van het samenwerkingsverband. CO3 heeft immers geen eigen personeel in dienst.

Een dossier wordt aangemeld door CAW Antwerpen. Het gaat om een moeder met twee kinderen. Zij heeft zich aangeboden bij het wijkteam van het CAW met het verhaal dat ze al jarenlang mishandeld wordt door haar man, maar uit angst nooit aangifte durfde doen. Hij bedreigde haar dat hij haar zou vermoorden als ze naar de politie zou stappen. De man zit momenteel in de gevangenis, wat voor haar het moment is om stappen te ondernemen om uit deze situatie te geraken. De kinderen zijn zelf geen slachtoffer van het geweld, maar ze zijn wel getuige en dit heeft geen positief effect. De zoon van vijf jaar vertoont zorgwekkend gedrag, hij isoleert zich, plast nog in bed en krijgt soms woedeuitbarstingen.

Vervolgens wordt het dossier besproken op de Informatie Ronde Tafel. De verschillende ketenpartners leggen alle relevante informatie samen, bekijken welke stappen er nodig zijn om de veiligheid te garanderen en zetten de eerste acties uit. Een dossierhouder wordt aangeduid die de verantwoordelijkheid heeft om alle (relevante) informatie te verzamelen.

Een criminoloog van het parket neemt de rol van dossierhouder op zich, want in de justitiële situatie zijn nog wat onduidelijkheden. Er blijken verschillende lopende onderzoeken. De man zit in de gevangenis, maar niet voor feiten van intrafamiliaal geweld. De criminoloog contacteert de gevangenis om hen te informeren dat dit een CO3-dossier is. Het CAW neemt contact op met het JWA (Justitieel Welzijnswerk) om de noden en behoeften van de betrokkene te bevragen. Hij stemt in met CO3, maar heeft geen hulpvragen. Ondertussen maakt de lokale politie een procesverbaal op van het intrafamiliaal geweld waar mevrouw slachtoffer van is geweest. Ze spreekt over jarenlang en systematisch geweld, maar het probleem is dat hier geen bewijzen van zijn. Er zijn in het verleden wel klachten geweest van de burens over het lawaai dat gepaard ging met het geweld. Wanneer de man wordt vrijgelaten (onder voorwaarden) gaat

hij rechtstreeks naar de woning van mevrouw. Ze geraakt in paniek en contacteert de politie. De man vertelt dat hij zijn kinderen wil zien, maar zij zijn doodsbang en willen hun papa niet zien. Op vraag van de politie gaat hij terug weg.

De school meldt dat ze de vader regelmatig aan school zien. Er is verwarring over het contactverbod. De moeder en de school denken aanvankelijk dat er een contactverbod is naar de moeder en de kinderen, maar dit blijkt niet het geval te zijn. Het contactverbod is er naar de slachtoffers van de feiten waarvoor hij in de gevangenis zat. Als de kinderen hem zien, lopen ze terug de school binnen.

De moeder heeft ondertussen ook de echtscheidingsprocedure ingezet en vraagt via de familierechtbank dringende voorlopige maatregelen, zoals een contactverbod, aan.

Als het dossier volledig is, wordt het besproken op de weegploeg. Dit team van experts uit de partnerorganisaties 'weegt' de risicosituaties, de problematische, maar ook versterkende leefdomeinen. Een plan van aanpak wordt opgesteld gericht op verschillende leefdomeinen, geclusterd onder de noemers 'veiligheid', 'basisbehoeften', 'sociaal functioneren', 'individuele gezondheid' en 'ontplooiing'. Een casusregisseur wordt gemandateerd om de uitvoering van dit plan te coördineren.

Het plan van aanpak focust aan de ene kant op de veiligheid en het welzijn van de moeder en de kinderen, aan de andere kant op de justitiële maatregelen voor de man.

De casusregisseur coördineert alle acties in een CO3-dossier. Hij of zij gaat normaal niet zelf als hulpverlener aan de slag, maar houdt het overzicht over alle lopende trajecten en ontwikkelingen binnen het gezin. De casusregisseur werkt vanuit een helikopterperspectief. Regelmatig wordt er teruggekoppeld op een Opvolg Ronde Tafel en eventuele bijsturingen aan het plan afgesproken.

De casusregisseur heeft een gesprek met de moeder en haar begeleidster. De moeder is ondertussen in behandeling bij een psychiater voor een depressie. Crisishulp aan huis wordt opgestart omwille van de gedragsproblemen van de kinderen. Ze zijn ook een tijdje niet naar school geweest, maar sinds de familierechtbank een contactverbod heeft uitgesproken, gaan ze terug.

In het gesprek met de man geeft deze aan dat hij overal misbegrepen wordt. Dat hij zijn vrouw en kinderen nooit iets kwaad gedaan heeft. Dat ze liegt over het intrafamiliaal geweld. Als casusregisseur wordt hierover geen standpunt ingenomen, maar wel gewezen op de impact van de situatie op de kinderen en het belang van het respecteren van uitspraken van een rechtbank. De man wordt doorverwezen naar het wijkteam van het CAW voor eventuele begeleiding, het team huist in dezelfde straat als waar hij woont, maar hij meldt zich daar nooit aan. Het contactverbod belet niet dat hij 's avonds regelmatig aan de woning staat, maar hij woont zelf in de buurt, dus telkens de politie komt, kan hij dit als argument gebruiken.

Verder staat de justitie-assistent in voor de opvolging van de justitiële maatregelen. De casusregisseur informeert regelmatig hoe dit verloopt, het blijkt dat hij zijn afspraken – zoals agressietraining bij CGG VAGGA – nakomt. Ook de justitie-assistent geeft de boodschap dat het belangrijk is de uitspraak van een rechtbank te respecteren.

Plots probeert hij het slachtoffer te treffen door aan de mutualiteit te melden dat ze wel werkt en dus fraude pleegt met haar ziekteuitkering. De mutualiteit stopt de uitkering. Dit wordt rechtgezet, er is bijvoorbeeld een doktersattest, maar de vrouw heeft wel een tijdje op OCMW-steun moeten rekenen. De feiten worden overgemaakt aan de politie.

Via de begeleidster van het CAW vernemen we dat het stalken uiteindelijk stopt. Aan de justitie-assistent geeft de man weer dat hij zijn kinderen gerust zal laten. Daar is ondertussen contextbegeleiding gestart. De vrouw heeft ook aansluiting gevonden bij de lotgenotengroep, met als doel zichzelf te versterken. Hierdoor wordt ook haar sociaal isolement wat doorbroken.

De politie bevestigt geen meldingen meer ontvangen te hebben. Er lopen wel andere onderzoeken, maar omdat ze niet relevant zijn voor het intrafamiliaal geweld, wordt deze informatie niet gedeeld.

De situatie blijft rustig, het dossier wordt afgerond.

Wanneer het geweld gestopt is en de doelstellingen van CO3 behaald zijn, wordt een dossier afgerond. De situatie wordt dan nog zes maanden van op afstand gevolgd. Na deze periode neemt de casusregisseur opnieuw contact met de betrokken diensten en het gezin en wordt gecontroleerd of er zich geen nieuwe feiten hebben voorgedaan. Als de situatie nog steeds onder controle is, wordt het dossier afgesloten. Dit betekent niet dat er geen hulpverlening of justitieel traject meer kan lopen, maar om dit op te volgen is er geen intensief samenwerkingsverband meer nodig.

Na een paar maanden blijkt dat de man zijn afspraken met het justitiehuis niet meer nakomt, de justitie-assistente kan hem niet meer bereiken. Via een informatieronde in het netwerk blijkt dat hij verhuisd is. De moeder geeft aan dat hij inderdaad komen vertellen is dat hij ging vertrekken en dat ze sindsdien niets meer van hem vernomen heeft. Zij is nog in begeleiding bij het CAW en zou kunnen beginnen werken, maar wordt door haar dokter nog op ziekteverlof gehouden. Met de kinderen gaat het veel beter, ook op school, maar omwille van alle traumatische ervaringen gaat een hulpverleenster van het CAW nog met hen aan de slag en wordt gekeken om hen aan te melden bij het kinderteam van CGG VAGGA.

Er zijn geen nieuwe pv's voor intrafamiliaal geweld, het dossier wordt bij CO3 definitief afgesloten. De hulpverlening bij het CAW blijft lopen, de man wordt wel geseind voor het niet naleven van zijn voorwaarden. Het blijkt dat hij naar het buitenland verhuisd is.

Uit onderzoeken en bevragingen blijkt deze aanpak succesvol. Zo was er een grote daling van de recidive, met name 35% voor CO3-dossiers tegenover 67% in gelijkaardige controledossiers (De Vos, 2017). Ook de opgezette begeleidingscontinuïteit (gemiddeld 16 maanden), de gerichte intakes en doorverwijzingen, de impact op verschillende leefdomen werden als sterke punten geëvalueerd (Roevens & Aertsens, 2013).

Ook slachtoffers gaven aan meer tevreden te zijn over deze aanpak: ze voelden zich onder andere meer gehoord, vinden de informatiedeling positief omdat ze dan niet telkens hun verhaal moeten vertellen en hadden een beter zicht op het justitiële traject (Janssens, 2014).

Ondertussen waren ook in andere regio's (Mechelen, Limburg) gelijkaardige initiatieven gegroeid en uitte minister Vandeurzen de intentie om tegen eind 2018 in heel Vlaanderen een ketenaanpak intrafamiliaal geweld uit te rollen.

Eén van de doelstellingen van CO3 was ook om een methodiek te vinden waarbij hulpverleners, politiemensen en parketmagistraten informatie konden delen. Het in de zomer van 2017 gestemd wetsartikel 458ter geeft ondertussen een wettelijke basis voor professionals om in dergelijke settings informatie over het geweld te delen.

Fase 3: de snelle groei naar Veilig Thuis, het Antwerpse Family Justice Center

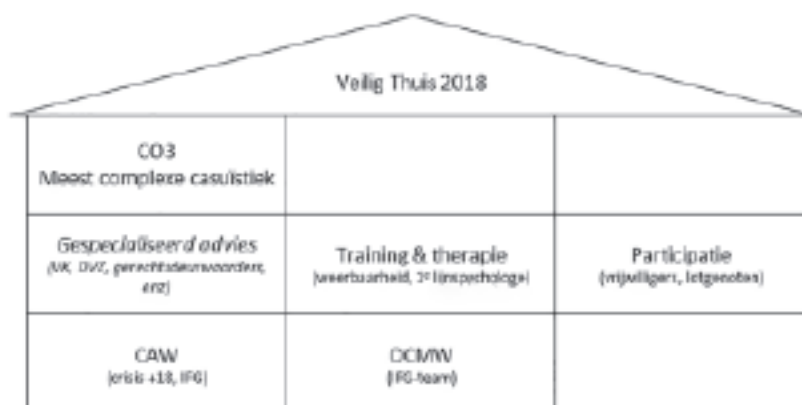
Uit de bevraging van slachtoffers leerden we ook dat onze dienstverlening nog voor verbetering vatbaar was. Mensen worden, naar hun gevoel, nog altijd “van het kastje naar de muur” gestuurd om telkens opnieuw hun verhaal te doen, wat ze als zeer stresserend en zonder veel resultaat ervaren (De Bruyne, 2015).

Een Europese projectoproep bood ons hier een unieke opportuniteit. Onder impuls van het Nederlandse Movisie sloten nog vijf andere steden (Warschau, Berlijn, Milaan, Venlo en Tilburg) zich aan bij de doelstelling tegen 2014 in elke betrokken stad een Family Justice Center te openen.

Voor de partners van CO3 was dit een vrij natuurlijk proces. Alle partnerorganisaties hadden al beslist het pilootproject CO3 verder te zetten na 2014 en het OCMW en het CAW toonden zich bereid hun beide teams-IFG te verhuizen. Terwijl het 10 jaar duurde om iedereen te overtuigen van de meerwaarde om samen dossiers te bespreken en aan te pakken, hoefde nu niemand nog overtuigd te worden dat die samenwerking veel meer potentieel had.

In juni 2016 opende formeel Veilig Thuis, het Antwerpse FJC, omdat het dat is wat mensen willen, veilig thuis zijn. Bovendien vinden we de naam Family Justice Center ook niet helemaal gepast, omdat wij niet in de letterlijke en ook niet in de figuurlijke zin “justice” zijn. Maar het is een begrip dat is blijven “hangen” en het biedt ons – als merknaam - ook het voordeel om met andere centra in het buitenland te kunnen samenwerken.

Veilig Thuis huisvest momenteel, naast de algemene coördinatie vanuit de stad Antwerpen en de afdeling justitiehuisen van de Vlaamse Gemeenschap, het crisisteam +18, het team-IFG van het CAW, het team IFG van het OCMW, de medewerkers die samen CO3

vormen en verschillende specialisten die op geregelde tijdstippen aanwezig zijn. In totaal zijn een 40 professionals bijna voltijds aanwezig, daarnaast een 10-tal mensen die vast lid zijn van overlegtafels of als specialist op regelmatige tijdstippen aanwezig zijn om advies te geven. Als we het centrum voorstellen als een huis, zijn dit de verschillende kamers:

Veilig Thuis biedt ondersteuning en samenwerking voor professionals. Op casusniveau omvat dit advies over welke stappen men kan nemen in een concreet dossier, co-begeleiding voor medewerkers van het CAW en OCMW en het CO3-team voor de meest complexe dossiers. Als expertisecentrum worden vormingen en workshops over intrafamiliaal geweld en samenwerkingen georganiseerd.

Slachtoffers bieden wij een aantal diensten aan, om hen te ondersteunen en versterken, zoals weerbaarheidstrainingen, een lotgenotengroep, vrijwilligers die hen bijstaan met praktische en administratieve zaken. Het crisisteam+18 van CAW Antwerpen biedt een meldpunt voor crisissituaties.

Op vaste tijdstippen is er gespecialiseerd advies aanwezig zoals gerechtsdeurwaarders, een consulente van de Dienst Vreemdelingenzaken, een advocaat of de vzw GAMS (groep voor de afschaffing van vrouwelijke genitale verminking) die consultaties houdt.

Niet onbelangrijk is dat Veilig Thuis op dit moment niet rechtstreeks toegankelijk is. We vergelijken het altijd met ziek zijn. Eerst ga je naar de huisarts die je vervolgens kan doorverwijzen naar een specialist en/of ziekenhuis. In gevallen van intrafamiliaal geweld kan het slachtoffer voor die eerste hulp – tenzij in crisissituaties – terecht op het gratis nummer 1712, bij een eerstelijns hulpverlener of de lokale politie. Wanneer zij nood hebben aan een specialist, kunnen ze de ondersteuning van Veilig Thuis inroepen.

Conclusie: 10 belangrijke elementen in de uitbouw van een Family Justice Center

Alhoewel de aanloop naar een samenwerkingsverband een heel lange voorbereiding kende, nam het initiatief verder een vliegende vaart vanaf het moment dat verschillende diensten effectief rond de tafel zijn gaan zitten. Het samenleggen van de noodzakelijke informatie en het nadenken over een aanpak vanuit verschillende invalshoeken bracht al snel een bal in beweging die sindsdien onverhinderd verder rolt.

Naast de algemene principes zien we, op basis van onze eigen ervaringen, aangevuld met die uit binnen- en buitenland, een 10-tal belangrijke elementen in de werking van een Family Justice Center (Groen, B., Franck, P., Simons, D., 2017).

1. Dream Big, Start Small: het is belangrijk kleinschalig te starten, met die mensen en diensten die geëngageerd zijn. Eerste behaalde successen zijn de basis om verder op te bouwen. Startte het CO3-project in 2012 nog met een 10-tal mensen, dan hebben de dag van vandaag een 40-tal medewerkers hun vaste werkplek in Veilig Thuis en zien we tientallen anderen ofwel permanent of ad hoc op onze overlegtafels.
2. Het gaat niet alleen over het gebouw, het gaat over de samenwerking: de sleutel om succesvol samen te werken, is het for-

muleren van een gezamenlijke doelstelling en die als een mantra blijven herhalen. Intrafamiliaal geweld en zeker de situatie van kinderen is een zorg voor iedereen. Samen zitten in één gebouw dient om de samenwerking vlotter te laten verlopen, niet andersom.

Structureer de samenwerking: onze ervaring leert dat het onmogelijk is om op voorhand al een antwoord te bieden op alle mogelijke situaties. Wie dat wel probeert, doet aan een vorm van waarzeggerij. Het is belangrijk goede afspraken te maken, processen en een beslissingsstructuur uit te tekenen, rollen te beschrijven, maar anderzijds ook flexibel genoeg te zijn om hier permanent in bij te kunnen sturen. Het is dan ook beter alles in de loop van het project samen te brengen in een draaiboek, dan op voorhand al een vuistdik script te hebben dat geen beweegruimte meer toelaat.

3. Het is aan te raden dat een organisatie instaat voor het management van het centrum. In Antwerpen waren dat er zelfs twee, met name de stad en de provincie (sinds de inkanteling van de provincie naar de Vlaamse gemeenschap is hun rol nu overgenomen door de afdeling justitiehuisen van het departement Welzijn). Het betreft een managementteam dat eerder losstaat van de operationele partners en zorgt voor verbinding, gelijkwaardigheid onder de diensten, communicatie, borging, enz.
4. Het gaat niet alleen over cijfers, het gaat vooral over mensen: het is uiteraard niet onbelangrijk te registreren, sommige cijfers – zoals recidive – zijn van goudwaarde, maar men mag niet uit het oog verliezen dat men met mensen werkt, zowel de mensen die in het Family Justice Center werken, als zij die er komen om geholpen te worden. Daar ligt vaak de grootste uitdaging. Samenwerken doe je niet op basis van een wettekst of een protocol, samenwerken doe je op basis van een aantal gezamenlijke waarden. Processen en protocollen zijn rationeel, mensen zijn dat niet. De waarden van Veilig Thuis zijn dat we samenwerken, op een integere en transparante wijze, waarbij we ons richten op de cliënten en veiligheid leidend is. Er dient rekening mee gehouden te worden, dat de medewerkers uit de verschillende organisaties een eigen cultuur met zich meebrengen. Daarom moet stelselmatig een eigen cultuur uitgebouwd worden. Een “wij”-cultuur, waar niet gekeken wordt voor welke dienst iemand werkt, maar waar we allemaal collega's zijn. Collega's die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor succes, maar ook als een plan van aanpak struikelt in de uitvoering, omdat bijvoorbeeld een slachtoffer toch beslist terug te keren naar de partner en geen aangifte van het geweld wil doen. Een cultuur waarin we vergevingsgezind zijn, elkaar aanmoedigen, wederzijds respect tonen, veel communiceren, naar elkaar luisteren en een goed gevoel voor humor onontbeerlijk is

Betrek cliënten zelf ook. Vraag naar hun bevindingen, via focusgroepen, interviews, bevragingen. Schakel eventueel studenten journalistiek in om de verhalen neer te schrijven. Het is belangrijk ook de succesverhalen weer te geven, ook voor de medewerkers. De zwaarte van de casussen maakt soms dat ze de impact en resultaten van hun goede werk niet voldoende

meer zien. Mogelijk zijn een aantal slachtoffers sterk genoeg om als ervaringsdeskundige advies te geven.

Slachtoffers van intrafamiliaal geweld geven bijvoorbeeld aan dat zij graag ontvangen worden op een plek waar ze zich welkom voelen, waar er een huiselijke sfeer hangt, dus mag het gebouw aan de buitenkant bij voorkeur anoniem zijn, maar laat het binnenin warm, kleurrijk en verwelkomend zijn.

5. Communiceer, communiceer, communiceer: zowel intern, om betrokkenheid te creëren en iedereen op dezelfde lijn te houden. Ook extern, vooral om verwachtingen realistisch te houden (de boodschap dat “vanaf nu alle diensten onder één dak zitten” is een vlotte oneliner).
6. Biedt dienstverlening aan: bevragingen van slachtoffers leert dat zij vooral op zoek zijn naar informatie, een luisterend oor, ondersteuning (Bogaerts, 2015). Daarom kan je, van zodra je kernsamenwerking op orde staat, op zoek naar gespecialiseerde diensten die op regelmatige basis aanwezig zijn. Lotgenotengroepen, weerbaarheidstrainingen en vrijwilligers versterken en ondersteunen.
7. Zorg voor veiligheid door een veiligheidsplan op te maken, een contactverbod of een uithuisplaatsing uit te vaardigen. Dit is immers de eerste prioriteit in een duurzame oplossing van het geweld. Als slachtoffers zich niet veilig voelen, missen ze de fysieke en mentale rust om effectief geholpen te worden (Tierolf, Lünemann & Stekete, 2014) Dit aspect toont goed hoe afhankelijk politie/justitie en hulpverlening wel van elkaar zijn.
8. Financiering is een opportuniteit: het samenbrengen van verschillende diensten onder één dak zorgt voor administratieve en financiële kopzorgen. De ene zijn feestdag, is dat niet voor de andere. Vormingen zijn een ideale manier om ieders neus in dezelfde richting te krijgen, maar de ene organisatie maakt er geen probleem van dit voor haar medewerkers te betalen, terwijl een andere organisatie daar niet in mee wil gaan. Maar verschillende diensten zijn ook een bron van verschillende “potjes”. Betaalt de ene de koffiemachine, kan de andere voor de bonen instaan. In een ideaal scenario zorgt overheidsfinanciering voor de infrastructuur: het gebouw (of de huur), de ICT-ondersteuning, maar ook het management.

Opportunities liggen niet in het minst bij sponsoring, door service clubs bijvoorbeeld, of in typische projectsubsidies. Deze middelen zorgen voor een surplus.

9. Wees creatief. De dagdagelijkse realiteit van intrafamiliaal geweld laat zich niet altijd vatten in rationele antwoorden en methodieken. Zorg dan ook voor voldoende flexibiliteit. Sluit de werking niet op in een bureaucratie. Standaardisering is misschien wel efficiënter, maar niet altijd effectiever. Speel ook in op wat cliënten aanbrengen. Zo merkten we in een lotgenotengroep dat de moeders zich – terwijl het geweld wel gestopt was – ernstig zorgen maakten over de ontwikkeling van hun kinderen, over het stellen van grenzen, hun schoolprestaties, de invloed van radicalisering en drugs. Daar kan je dan weer een nieuw project rond uitbouwen.

10. Blijf groeien. Wees bewust dat een samenwerking continu onder verandering staat. Die verandering kan van binnenuit komen, door nieuwe inzichten, successen en mislukkingen. Vaak komen veranderingen echter van buitenaf en heb je daar weinig invloed op. Verkiezingen, besparingen, andere prioriteiten. Er is altijd wel één van de samenwerkingspartners in reorganisatie en dat heeft ook effect op je eigen samenwerking.

Wie het idee heeft dat samenwerken voor minder werk zorgt, moeten we de illusie wel ontnemen, maar het is zeker wel effectiever, zorgt voor meer voldoening en het allerbelangrijkste is dat ook de mensen voor wie we werken, aangeven dat het hen beter helpt.

Davy SIMONS

Stad Antwerpen, regisseur Veilig Thuis.
Lange Lozanastraat 223
2000 Antwerpen
Davy.simons@stad.antwerpen.be

BIBLIOGRAFIE

- Albrecht, M., de Beer, S., Rijkers, A., de Jong, R. (2010) *Intrafamiliaal geweld in casu*. Rapportage casusonderzoek, Inflecto BV.
- Bogaerts, V. (2015) *Family Justice Centers: een nieuw interventiemodel voor huiselijk geweld*. KULeuven.
- De Bruyne, S. (2015) *De zoektocht naar hulp. Een onderzoek naar het traject dat slachtoffers van intrafamiliaal geweld moeten afleggen*. Universiteit Antwerpen.
- De Vos, Y. (2017) *Intrafamiliaal geweld: een onderzoek naar recidive bij het CO3-project Antwerpen*. KULeuven.
- Franck, P. (2014) *Niet in een ivoren toren. Multidisciplinaire aanpak intrafamiliaal geweld*. Politiepraktijk – Afl. 122, 35 - 58.
- Franck, P., Simons, D. (2017). *Dromen, denken, doen. Een praktijkhandboek over ketenaanpak intrafamiliaal geweld en het Family Justice Center*. Brussel: Politeia
- Groen, B., Franck, P., Simons, D. (2017). *One Safe Place for Hope and Empowerment*. Brussel: Politeia.
- Gwinn, C., Strack, G. (2010). *Dream Big*, Tucson, Arizona: WheatmarkMeeuws, T. (2005) *Stadsplan Veilig*. Beleidsnota bedrijfsdirecteur Integrale Veiligheid. Antwerpen.
- Janssens, C. (2014) *Vuisten vol liefde*. Kortrijk: VIVES Hogeschool.
- Memorandum of Understanding, European Family Justice Center Alliance.
- Roevens, E., Aertsen, I. (2013) *Onderzoek naar de effecten van de CO3-ketensamenwerking binnen het CO3-project. Onderzoek naar de casuïstiek van intrafamiliaal geweld in Antwerpen*. Leuven: LINC, Leuven Instituut voor Criminologie.
- Tierolf, B., Lünemann, Stekete, M. (2014) *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp. Onderzoek naar de effectiviteit in de aanpak van huiselijk geweld in de G4*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

NOTEN

1. Casey Gwinn richtte als toenmalig Procureur-des-Konings van de stad San Diego het eerste Family Justice Center op in 2002. Momenteel is hij president van het overkoepelende Alliance for Hope International.
2. “Er is geen misdrijf wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings. Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel I ter van Boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis. De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden. § 2. De deelnemers zijn tot geheimhouding verplicht wat betreft de tijdens het overleg meegedeelde geheimen. Eenieder die dit geheim schendt, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 458. De geheimen die tijdens dit overleg worden meegedeeld, kunnen slechts aanleiding geven tot de strafrechtelijke vervolging van de misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd.”

Arbeid en tewerkstelling

Arvastat - datavisualisatie op het vlak van Vlaamse werkloosheids- en vacatures-taistieken - Het bijzondere aan deze nieuwigheid is dat de toepassing multiselectief werkt. Je kan dus bijvoorbeeld verschillende gemeenten samen selecteren en de kenmerken hiervan bekijken. Waar bestandstechnisch mogelijk, is zelfs een werkloosheidsgraad raadpleegbaar (luik NWWZ).

<https://arvastat.vdab.be>

Terug studeren - Ben je werkloos en benijd je de duizenden studenten die binnenkort vol goede moed aan een nieuw academiejaar beginnen? Misschien kan je via VDAB ook terug studeren. Behaal je een bijkomend diploma, dan verhoog je jouw kansen op werk aanzienlijk!

https://www.vdab.be/magezine/09-2018/studeren/magezine-email-092018?utm_source=nieuwsbrief&utm_medium=email&utm_campaign=magezine

Check of een vacature bij je past - Een vacature gevonden die je bevalt? Krui niet meteen achter je computer om te solliciteren, maar neem even de tijd om te analyseren of de job werkelijk jouw ding is. Als je reageert op vacatures die echt bij je passen, heb je meer kans om uitgenodigd te worden op gesprek.

<https://www.vdab.be/jobaanbiedinggevonden>

Vaardigheden boven - 11 inspirerende praktijken in Vlaanderen - Door technologische ontwikkelingen transformeert de wereld van werk snel: nieuwe banen ontstaan, andere verdwijnen en de banen die blijven, veranderen.

<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/vaardigheden-boven-11-inspirerende-praktijken-in-vlaanderen-rapport>

Gelijke kansen, diversiteit en inburgering

Zo help je vluchtelingen met trauma op school - Vluchtelingen in je klas? De kans bestaat dat ze een trauma hebben. Ze komen uit een andere cultuur, die geen psychische hulpverlening als de onze kent. Waar begin je als je hen wil ondersteunen?

<https://www.klasse.be/136913/vluchtelingen-trauma-helpen/>

Juridisch : jongerenrechten en -plichten

Naar een Vlaams jeugddelinquentierecht? - Realiseer eerst het recht op jeugdhulpverlening

Duizenden kinderen en jongeren stuiten op lange wachtlijsten. En om toch maar een schaarse plaats te vinden voor "hun" jongere verwoorden jeugdrechters in dringende gevallen niet zelden een verontrustende opvoedingssituatie als een als misdrijf omschreven feit.

<https://www.kinderrechtencoalitie.be/sites/default/files/standpunt/jeugd-delinquentierecht-eerst-jeugdhulpverlening/finale-versie/standpuntjeugd-delinquentierecht.pdf>

België antwoordt op de bijkomende vragen van het Kinderrechtencomité - Om de 5 jaar vraagt het Kinderrechtencomité een rapport waarin de Belgische overheid een stand van zaken geeft over hoe het Kinderrechtenverdrag in België wordt nageleefd en uitgevoerd. Het meest recente overheidsrapport dateert van 20 juli 2017.

<https://mailchi.mp/42b7390dab56/nieuws-van-de-kinderrechtencoalitie-kinderrechten-in-het-beleid-en-in-de-actualiteit?e=06fdc311b5#jeugdsanctierecht>

Rechten van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen - Op jeugdrecht.be verschenen een aantal artikels over dit thema

- Overzicht verblijfsdocumenten van de niet-begeleide minderjarige vreemdeling.
- Verblijfsprocedure
- Gezinshereniging met een niet-begeleide minderjarige vreemdeling
- Basisbankdienst is een recht ook voor niet-begeleide minderjarige

Beroepsgeheim - Als jeugdhulpverlener word je vandaag meer en meer geconfronteerd met vragen naar informatie-uitwisseling van heel diverse actoren. De basistekst die je hieronder vindt, kan je ondersteuning bieden bij elke informatie-uitwisseling.

<https://www.kennisplein.be/Pages/Beroepsgeheim%20en%20ethiek.aspx>

Wegwijzers beroepsgeheim - Beroepen in de grijze zone - Deze wegwijzer reikt

een stappenplan aan om na te gaan wie beroepsgeheim heeft. Hoe bepaal je wie onderworpen is aan het beroepsgeheim? Hoe kan je voor jezelf of voor jouw gesprekspartner uitklaren of de spelregels van het beroepsgeheim van toepassing zijn?

<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/wegwijzers-beroepsgeheim-1-beroepen-in-de-grijze-zone>

Jongerenwerking en Jeugdhulp

Sterkere laagdrempelige jeugdhulp door één gezinsplan - Laagdrempelige jeugdhulp zijn hulporganisaties waar jongeren en hun ouders zelf, zonder doorverwijzing, naartoe kunnen stappen. Afgelopen zomer bundelden zulke organisaties uit welzijn en onderwijs (CLB, CAW, Kind en Gezin, ...) hun krachten in 15 verschillende regio's.

<https://www.weliswaar.be/sterkere-laagdrempelige-jeugdhulp-door-één-gezinsplan>

Kinderrechtenschool: meer gemotiveerde leerlingen - Met 406 leerlingen zit deze school aan haar maximumcapaciteit. Tientallen kinderen uit de buurt staan op de wachtlijst. Want de school boekt prima resultaten met haar leerlingen.

<https://www.veranderwijs.nu/verhaal/kinderrechtenscholen-meer-gemotiveerde-leerlingen>

Zeg niet 'praat erover', maar wel 'ik luister' - Eén op vijf Vlaamse jongeren voelt zich niet goed in z'n vel. Eén op acht dacht het afgelopen jaar aan zelfdoding. Comedian Kamal Kharmach is ervan overtuigd dat het helpt om te luisteren naar deze jongeren.

<https://www.weliswaar.be/zeg-niet-'praat-erover'-maar-wel-'ik-luister'>

Geblokkeerde ontwikkelingstrajecten bij jongeren beheersen, interveniëren, voorkomen - Op vraag van Vlaams minister Jo Vandeurzen werd aan een werkgroep van academici om vanuit wetenschappelijk en klinisch perspectief gevraagd voorstellen te formuleren voor de aanpak van jongeren met een complexe problematiek.

http://www.jeugdhulp.be/sites/default/files/docs/verbeternota_geblokkeerde_ontwikkelingstrajecten.pdf

Nieuwe of vernieuwde websites

www.veiligonline.be - nu met vijf interactieve vormingsmodules voor ouders.

<https://www.schoolmakers.be/> - is expert in procesbegeleiding en in de cocreatieve aanpak. Met zin voor timing en oog voor het bredere plaatje.

<http://www.gavoorgeluk.be/> - Het Fonds Gavoorgeluk ijvert voor de preventie van depressie en suïcide in Vlaanderen. Wil alle jongeren veerkrachtig maken (universele preventie), nieuwe goede praktijken helpen te creëren en bestaande 'evidence based' maken.

<http://www.huizenvanhetkind.be> - In (bijna) elke gemeente vind je een Huis van het Kind. Per provincie vind je een overzicht van de Huizen van het Kind in jouw buurt.

<https://www.warmewilliam.be/> - Warme William is een grote blauwe beer die iedereen uitnodigt om te vertellen wat er scheelt én graag een luisterend oor aanbiedt.

<https://www.watwat.be/> - nieuw informatieplatform voor jongeren van de Ambassade - Het platform wil jongeren van 11 tot 24 jaar betrouwbare informatie op maat bieden. Jongeren kunnen er terecht met al hun vragen, vinden er verhalen en getuigenissen van andere jongeren en, als dat nodig is, ook de juiste hulplijn.

Onderwijs, vorming en opleiding

Leren Differentiëren - zes cruciale bouwstenen om te gaan differentiëren en méér dan 60 praktijkvoorbeelden uit aso, bso, kso en tso.

<https://www.schoolmakers.be/leren-differentieren-e-course-leraren-secundair-onderwijs/>

De lat hoog voor iedereen? – De lat hoog voor iedereen, dat legt ook de lat hoog voor onszelf. Hebben wij zelf een ‘zwarte gordel’? Die zwarte gordel, dat is meesterschap. Zijn wij meesters?

<https://www.schoolmakers.be/de-lat-hoog-voor-iedereen-dat-vraagt-meesters/>

Open-klas, vernieuwd zorgproject - Alle leeftijden door elkaar, elke vorm van zorg door elkaar: dat creëert een boeiende sfeer. Een boeiende werkplek waar leerlingen leren out-of-the-box denken en zichzelf in kunnen, weten, ontdekken, ... overstijgen.

<https://www.veranderwijs.nu/verhaal/open-klas-vernieuwd-zorgproject-waar-leerlingen-de-verantwoordelijkheid-nemen-over-hun>

Examencommissie - Wie wat meer achtergrond wilt, kan dit vinden in het jaarverslag

<http://jaarverslag.ahovoks.be/examencommissie/2017/#infosessie>

Europese Unie

The Youth Goals - are the outcome of the Structured Dialogue with Youth process 2017-18. They represent views of young people from all over Europe. - Van 2 tot 4 september 2018 vond de derde en laatste jeugdconferentie onder het EU-voorzitterschap Estland-Bulgarije-Oostenrijk plaats. De conferentie stond in het teken van de elf jeugd doelstellingen van de EU, het resultaat van de zesde cyclus van de gestructureerde dialoog over jeugd ‘Europe: What’s next?’

www.youthgoals.eu/

Opinie van jongeren in Europa over onderwijs en leren – Ze zijn van mening dat het huidige onderwijssysteem moet worden gemoderniseerd en dat de aandacht verschuift van de basis-kennis voor wiskunde en geletterdheid - al blijft die kennis effectief nodig in het leven – naar: overdraagbare vaardigheden en competenties zoals kritisch denken en communicatievaardigheden, praktische vaardigheden waarmee jongeren zelfstandig kunnen leven (beheren van geld, gezondheidseducatie, kennis van politieke systemen) en relevante technische competenties voor de toekomstige arbeidsmarkt.

http://www.youthconf.at/wp-content/uploads/2018/08/Education-and-Learning_final-1.pdf

Fake news in de EU - Over een jaar (mei 2019) kiezen we in Vlaanderen, samen met miljoenen andere EU-burgers, een nieuw Europees Parlement. Intussen zien we in verschillende landen van de Europese Unie de verspreiding van fake news en de invloed ervan op verkiezingen of referenda (denk maar aan het referendum over de Brexit

https://www.europahuis.be/media/dossier_neetegennonsens_2018_def_0.pdf

Vlaamse Overheid

* **Publicaties van de Vlaamse overheid** <http://publicaties.vlaanderen.be>

September 2018

- Werkseminarie na de peiling burgerzin en burgerschapseducatie. Derde graad secundair -onderwijs (aso, bso, kso en tso)
- Jaarverslag Vlaamse Onderwijsraad - VLOR
- Gelijkekansen- en diversiteitsbeleid Vlaamse overheid. Jaarverslag
- GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Jaarverslag voor de Vlaamse Regering
- Wat na het secundair onderwijs? Najaar 2018
- Jaarverslag Examencommissie secundair onderwijs
- Jaarverslag Jeugdhulp
- Basisprincipes inschrijvingsrecht lager en secundair onderwijs. Conceptnota
- Operationeel plan voor de invoering van het nieuwe kader voor het inschrijvingsrecht. Conceptnota
- Start- en stagebonus - De startbonus is een premie voor jongeren die een alternerende opleiding volgen
- Culturele of jeugdorganisatie met eigen infrastructuur en hoge energiekosten?

Oktober 2018

- Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen - AHOVOKS. Jaarverslag
- Gelijke onderwijskansen voor iedereen: tussen woord en daad. LOP-werking

tijdens de schooljaren 2015-2016 en 2016-2017

- Jaarverslag Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR)
- Wie is er niet als de schoolbel rinkelt? Evaluatie 2016-2017
- Vrijheidsbeperkende maatregelen bij jongeren in de gemeenschapsinstellingen en het detentiecentrum
- Werkbaar werk plus. Koplopers werkbaar werk in de kijker, een analyse op basis van de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor bij werknemers
- Vaardigheden boven. 11 inspirerende praktijken in Vlaanderen
- Heb je recht op een sociaal tarief of een vrijstelling van de heffing op de waterverontreiniging 2018?
- Reflecties cultuur, jeugd en media
- Ziekteverzuim en personeelsverloop: maakt werkbaar werk een verschil? Rapport
- Wegwijzers beroepsgeheim. 1 - Beroepen in de grijze zone

November 2018

- Lily. Over een meisje dat haar broer bespiedde - De brochure behandelt het thema holebiseksualiteit vanuit diverse invalshoeken
- Sam. Over een jongen die een meisje wil zijn - De brochure behandelt het transgenderthema vanuit diverse invalshoeken
- Van rups tot vlinder. Infobrochure voor ouders van gendervariante kinderen
- Mijn eigen zaak. Starten met kennis van zaken
- Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- Vlaams onderwijs in cijfers 2017-2018
- Op zoek naar financiering? Ontdek wat de overheid voor jou kan doen
- Wegwijzers beroepsgeheim. 2 - Beroepsgeheim en discretieplicht
- Wegwijzers beroepsgeheim. 3 - Samenwerking in de hulpverlening
- Wegwijzers beroepsgeheim. 4 - Meldrechten en meldplichten
- Wegwijzers beroepsgeheim. 5 - Casusoverleg

* **Adviezen van de Strategische Adviesraad Welzijn- Gezondheid – Gezin (SAR-WWG)** <http://publicaties.vlaanderen.be>

September 2018

- De financiering en de organisatie van de eerstelijnspsychologische interventies in Vlaanderen. Advies SAR WGG

November 2018

- Voorontwerp van decreet betreffende de geestelijke gezondheid. Advies SAR-WGG

* **Adviezen van de Sectorrad Sociaal-Cultureel Werk (SARC)** <http://publicaties.vlaanderen.be>

September 2018

- Ontwerpbesluit bovenlokaal jeugdwerk, jeugdhuisen en jeugdwerk voor bijzondere doelgroepen.
- Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de uitvoering van het Bovenlokaal Cultuurdecreet van 15 juni 2018.

Oktober 2018

- Decreet over de onderwijsdoelen van de 1e graad secundair onderwijs.
- Actieplan Gaming.

* **Adviezen van de Serv** <http://publicaties.vlaanderen.be>

September 2018

- Onderwijsdoelen eerste graad secundair onderwijs.
- Organisatorische aspecten hoger onderwijs.
- Tewerkstelling van kansengroepen bij lokale besturen Vlaanderen.
- BVR Vlaams opleidingsverlof.

Oktober 2018

- Onderwijsdecreet XXIX.
- Ontwerp van BVR betreffende het verwerven van een titel van beroepsbekwaamheid.

* **Adviezen van de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)** <http://publicaties.vlaanderen.be>

September 2008

- Afstemming onderwijsregelgeving en Groeipakket.

- Nieuwe eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs.
- Het diversiteitsbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs.

Oktober 2018

- Een nieuw kader voor het inschrijvingsrecht in basis- en secundair onderwijs.
- Sterker Frans in het basisonderwijs.
- Toelatingsexamen arts/tandarts.
- Parijscommuniqué van 25 mei 2018 en de implementatie ervan in Vlaanderen.
- Voorstellen van opleidingsprofielen secundair volwassenenonderwijs.

Regelgeving

Te raadplegen op <https://codex.vlaanderen.be>

Voor onderwijsitems op www.ond.vlaanderen.edu/edulex/

* Vlaamse Gemeenschap: Studie- en beroepskeuze

- 14.09.2018 Besluit van de Vlaamse Regering houdende uitvoeringsmaatregelen betreffende het duaal leren en de aanloopfase en diverse andere maatregelen (B.S.19/10/2018)
- 21.09.2018 Besluit van de Vlaamse Regering tot erkenning van de Master of Global Health als nieuwe opleiding van de Universiteit Antwerpen, de Universiteit Gent, de Katholieke Universiteit Leuven, de transnationale Universiteit Limburg en de Vrije Universiteit Brussel (B.S.16/10/2018)
- 28.09.2018 - Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van de regelgeving betreffende de nuttige ervaring, de concordantie en de bekwaamheidsbewijzen en salarisschalen in het volwassenenonderwijs (B.S.25/10/2018)
- 19.10.2018 Besluit van de Vlaamse Regering tot opheffing van het koninklijk besluit van 21 december 1974 tot bepaling van de eisen tot uitoefening van de beroepswerkzaamheid van installateur-frigorist in de kleine en middelgrote handels- en ambachtsondernemingen en het koninklijk besluit van 29 januari 2007 betreffende de beroepsbekwaamheid voor de uitoefening van zelfstandige activiteiten van het bouwvak en van de elektrotechniek, alsook van de algemene aanneming (B.S.23/11/2018)
- 26.10.2018 Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 14 juni 2013 betreffende de voorwaarden en de procedure tot de erkenning van buitenlandse studiebewijzen uitgereikt in het hoger onderwijs, ter uitvoering van de Benelux Beschikking M (2018) 1 van 25 januari 2018 (B.S.30/11/2018)

* Vlaamse Gemeenschap: Onderwijs en vorming

- 07.09.2018 Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van artikel 2, 4, 6 tot en met 8 van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 juni 2012 betreffende de gegevens-verstrekking door de Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs (B.S.11/10/2018)
- 07.09.2018 Besluit van de Vlaamse Regering betreffende maatregelen ter ondersteuning van het basisonderwijs en houdende wijziging van diverse besluiten betreffende personeelsformatie, scholengemeenschappen en salarisschalen (B.S.05/10/2018)
- 05.10.2018 Besluit van de Vlaamse Regering houdende de salarisschalen van bepaalde personeelsleden van het onderwijs (B.S. 31/10/2018)
- 12.10.2018 Decreet houdende het Vlaams opleidingsverlof en houdende diverse bepalingen betreffende het beleidsdomein Werk en Sociale Economie (B.S.13/11/2018)
- 26.10.2018 Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 juni 1997 betreffende de personeelsformatie in het gewoon basisonderwijs, wat betreft de omzetting van lestijden in uren kinderverzorging (B.S.22/11/2018)

* Vlaamse Gemeenschap: Welzijn

- 07.09.2018 Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het jeugd- en kinderrechtenbeleid. (B.S. 11/10/2018)
- 07.09.2018 Besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het Verguningsbesluit van 22 november 2013 en van het Kwaliteitsbesluit Buitenschoolse Opvang van 16 mei 2014, wat betreft de competenties van de kinderbegeleider (B.S.10/10/2018)
- 28.08.2018 Besluit van de Vlaamse regering houdende het terugkommoment in het kader van de rijopleiding categorie B (B.S. 14/11/2018)

Welzijn en sociaal-cultureel werk

Campagne 2018 - '1 op 5 loopt school in de buitenbaan' - Ieder kind verdient gelijke kansen - Ondersteun onze campagne en laat je boodschap achter voor minister Crevits.

<https://www.samentegenarmoede.be/onderwijsactie>

Diversiteit regelt zich niet vanzelf - Omdat sociale uitdagingen anders zijn dan vroeger hebben we ook andere antwoorden nodig. Stadssocioloog Stijn Oosterlynck (Universiteit Antwerpen) zoekt naar een pragmatische benadering van diversiteit, armoede en ongelijkheid.

<https://www.weliswaar.be/diversiteit-regelt-zich-niet-vanzelf>

Heb je recht op een sociaal tarief of een vrijstelling van de heffing op de waterverontreiniging 2018? - Elk Vlaams gezin betaalt mee om het afvalwater te zuiveren. Dit is de heffing op de waterverontreiniging. In bepaalde gevallen moet die heffing niet betaald worden of geldt er een sociaal tarief. De folder bevat hierover meer informatie.

<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/heb-je-recht-op-een-sociaal-tarief-of-een-vrijstelling-van-de-heffing-op-de-waterverontreiniging-2018>

agenda en documentatie

Studiedag 'Duaal leren in Vlaanderen: kansen en gevaren'

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek (SONO) organiseert in samenwerking met KU Leuven, Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen, campus Brussel, een studiedag over duaal leren in het Vlaamse secundair onderwijs. De studiedag gaat door op de campus Brussel van de KU Leuven op vrijdag **11 januari 2019**.

Sinds de grote recessie, en de hiermee gepaard gaande toename van de jeugdwerkloosheid, is er in heel wat landen een hernieuwde aandacht voor het duaal onderwijssysteem. In een duaal onderwijssysteem, zoals in Duitsland, combineren leerlingen doorgaans per week één tot twee dagen les op school met drie tot vier dagen opleiding op de werkvloer.

Ook Vlaanderen lijkt dit spoor te willen volgen. De huidige Vlaamse regering heeft beslist om het stelsel van Leren en Werken, dat momenteel bestaat uit het Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs (dbso) en de Leertijd, te hervormen en duaal leren ook uit te rollen in het voltijds secundair onderwijs. Vanaf 1 september 2019 moet het in principe mogelijk zijn duaal leren te volgen bij elke onderwijsverstrekker, voor een selectie van opleidingen in zowel het bso als het tso. In de voorbije twee jaar heeft het Steunpunt SONO, in opdracht van de Vlaamse Overheid, onderzoek gevoerd naar de kansen en gevaren van deze veralgemening van duaal leren in het Vlaamse secundair onderwijs. Deze studiedag brengt een overzicht van de onderzoeksresultaten. Verspreid over drie sessies komen de volgende concrete vragen aan bod:

- (1) Welke kansen en gevaren biedt de veralgemening van duaal leren in Vlaanderen?
- (2) Wat bepaalt het aanbod en de toegang tot werkplekken in Vlaanderen?
- (3) Wat is het effect van de leertijd en het DBSO op de instroom op de arbeidsmarkt?

Voor info en inschrijvingen kan u terecht op www.feb.kuleuven.be (kies bij events voor de studiedag duaal leren).

De pijn van cyberpesten

Het vormingscentrum Guislain organiseert op donderdag **28 februari 2019** een vorming over 'de pijn van cyberpesten. Psychische impact op slachtoffers en andere betrokkenen'. Deze vorming zoomt in op de kwalijke impact van (cyber)pesten op slachtoffers, daders en de nabije omgeving. Waarom (cyber)pesten zo aangrijpend kan zijn en hoe het inwerkt op iemands leven en persoon, wordt niet enkel theoretisch uit de doeken gedaan. Ervaringsverhalen expliciteren op sprekende wijze wat inmiddels wetenschappelijk in kaart werd gebracht. De pijn die cyberpesten teweegbrengt, wordt beter begrepen door wie oog heeft voor de eigenheid van daders en slachtoffers en voor wie rekening houdt met de interactionele dynamiek tussen alle betrokkenen.

Deze training rondt af met preventieve en curatieve aanbevelingen voor al wie omgaat met kinderen of jongeren die vatbaar zijn voor of te maken hebben met (cyber)pesten.

Deze vorming vindt plaats op donderdag **28 februari 2019**, van 13.30 u. tot 16.30 u., in het Vormingscentrum Guislain, Jozef Guislainstraat 43, te Gent. Lesgever is Gie Deboutte.

Meer informatie over de vorming en inschrijving: zie, <https://agenda.vormingscentrumguislain.be/>

Omgaan met perfectionisme en faalangst bij leerlingen

Je leerling is een echte doorzetter, wil liefst alles tot in de puntjes in orde hebben, is zelden tevreden met het resultaat, kan zeer kritisch zijn voor zichzelf of anderen, of heeft last van faalangst en uitstelgedrag. Dit zijn elementen die we vaak zien bij kinderen of jongeren die perfectionistisch zijn. Perfectionisme is een tweesnijdend zwaard: het kan zorgen voor goede prestaties, maar het kan het functioneren en het welzijn ook ondermijnen.

Leerkrachten worden vaak geconfronteerd met faalangstige of perfectionistische leerlingen en stellen zich de vraag hoe ze hiermee best kunnen omgaan. Deze vorming biedt een duidelijk kader rond perfectionisme en geeft enkele handvaten hoe je als leerkracht kan communiceren met perfectionistische of faalangstige kinderen.

Deze vorming vindt plaats op vrijdag **22 maart 2019**, van 09.30 u. tot 12.30 u., in Vormingscentrum Guislain, Jozef Guislainstraat 43, te Gent. Lesgeefster is Liesbet Boone.

Meer informatie over de vorming en inschrijving: zie, <https://agenda.vormingscentrumguislain.be/>

3-daagse Rots en Water-training

Rots & Water is een weerbaarheidstraining waarbij kinderen en jongeren bewust worden van hun eigen kracht. In de driedaagse, gecertificeerde, traineropleiding komen alle elementen van Rots & Water uitgebreid aan bod. De drie belangrijkste doelstellingen van Rots & Water zijn zelfbeheersing (het leren beheersen en richten van kracht en energie), zelfreflectie (stilstaan bij gedachten en emoties) en het versterken van zelfvertrouwen (bewust worden van eigen capaciteiten en wensen, zelfrespect, grensgevoel, ...).

In deze drie-daagse stelt je in staat om met de veertien lessen vol lichaams oefeningen en spelletjes, ondersteund door kringgesprekken en reflectie aan de slag te gaan. Zodat je kinderen kan leren hun lichaamshouding, emoties en zelfreflectie te herkennen, controleren en versterken. Kinderen worden ervan bewust gemaakt dat zij steeds weer een keuze kunnen maken tussen een 'stevige rotshouding' of een 'soepele waterhouding', dan wel een mengeling ervan.

De opleiding gaat door in Hasselt op **6, 7 en 8 maart 2019**, telkens van 8u30 tot 17u15. Voor vragen, contacteer quadri.ortho@ucll.be of kijk op www.ucll.be (kies studeren/welzijn/navormingen).

Opleidingsaanbod Escala

Escala geeft kwalitatieve antwoorden op actuele opleidingsnoden voor de publieke sector, de social profit en non-profit. De komende periode staan ondermeer opleidingen op het programma over:

- Positief opvoeden: hoe belonen en wanneer straffen?
 - Speels en therapeutisch werken met kinderen en jongeren
 - Speel-, doe- en spreekmethoden die taal kunnen geven aan de innerlijke wereld van het kind en jongere.
 - Kindermishandeling: signalen opvangen en correct doorverwijzen
- Alle info is terug te vinden op www.escala.be.

Vormingsaanbod Interactie-Academie

De Interactie-Academie is gespecialiseerd in systeemtheorie, communicatie en verhoudingen tussen mensen. Vanuit deze expertise organiseren ze een rijk aanbod aan cursussen en opleidingen. Begin 2019 staan er verschillende themadagen op het programma. Een hele dag om te reflecteren, oefenen, nieuwe methodieken uit te proberen en inzichten te krijgen. Op de agenda staan ondermeer:

- Kennismaking nieuwe autoriteit - op dinsdag **15 januari 2019**;
- Spannende dynamieken in nieuw samengestelde gezinnen - op dinsdag **5 februari 2019**;
- Narratieve benadering in de praktijk - op maandag **11 februari 2019**;
- Jongeren met delinquent, deviant of agressief gedrag - op dinsdag **12 februari 2019**.

Alle info is terug te vinden op de site www.interactie-academie.be.

Vormingsaanbod SIG vzw

SIG vzw bevordert de levenskwaliteit van personen met beperkingen en hun omgeving via inclusie en integratie. SIG zet gespecialiseerde krachten en werkvormen in om de maatschappij te sensibiliseren, om participatie te stimuleren, om ontmoeting te creëren en om de expertise en competentie te verhogen. Het doelpubliek bestaat uit individuele burgers, organisaties uit het maatschappelijke middenveld en deskundigen werkzaam in de gezondheids-, welzijns- en onderwijssector.

Tussen januari en juni 2019 organiseert SIG vzw een 100-tal activiteiten, met onder meer:

- een studiedag over hoe samen met een gezin rond een hulpvraag of -nood de weg vinden in de Integrale Jeugdhulp?
- een studiedag over pesten en cyberpesten bij kinderen en jongeren: van inzicht naar actie;
- een studiedag over problematisch game- en internetgebruik: een oplossingsgerichte benadering;
- workshops over communiceren met lager geschoolde ouders.

Voor een overzicht van studiedagen, workshops en symposia kan u terecht op www.sig-net.be. Alle vorming vindt plaats in Sig Gijzegem (Aalst), tenzij anders aangegeven.

Vormingsaanbod Vormingscentrum Guislain

Het Vormingscentrum Guislain heeft een uitgebreid vormingsaanbod klaar voor het voorjaar 2019. De vormingen zijn theoretisch gefundeerd en zoveel mogelijk praktijkgericht en interactief. Zo verwerft men concrete kennis en vaardigheden die men rechtstreeks kan toepassen in een zorg-, opvoedings- of onderwijscontext.

In het voorjaar van 2019 kan u onder meer een vorming volgen over:

- Conflictantering (hoe conflicten iets over onszelf vertellen en hoe bepaalde valkuilen te ontwijken);
- Ervaringen en noden van een suïcidaal kind. Hoe ouders betrekken en ondersteunen in het zorgtraject van een suïcidaal kind;
- De invloed van nieuwe media op seksualiteitsbeleving bij jongeren.

Het volledige aanbod kan u raadplegen op www.vormingscentrumguislain.be.

Brugfiguren in landelijke context - publicatie

Een brugfiguur is een neutrale vertrouwenspersoon die vanuit lokaal sociaal beleid een brug vormt tussen kinderen en gezinnen, hulp- en dienstverleningsaanbod en de school. Op die manier worden grondrechten gerealiseerd en ontwikkelingskansen van kinderen geoptimaliseerd. Brugfiguren bestaan reeds langer in stedelijke context. Uitdaging was om brugfiguren ook in landelijke context uit te bouwen.

Met het OCMW Wingene en de financiële steun van Leader organiseert Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen samen met SAM (Steunpunt Mens en Samenleving) sinds 2016 een lerend netwerk voor brugfiguren in landelijke context. In het najaar van 2018 werd de ervaring van de brugfigurenwerking in Wingene, Houthulst en Eeklo gebundeld in een inspiratie- en praktijkboek.

De publicatie is opgebouwd uit 3 delen: een inspiratieboek, een praktijkboek en een infografiek. Het kan gedownload worden op www.samenlevingsopbouwvwl.be of kan ook in gedrukte versie opgehaald worden bij Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen of besteld worden tegen verzendingskost van 10 euro. Voor meer info: dolores.pluym@samenlevingsopbouw.be.

'Overbruggen' - documentaire en rapport

'Overbruggen' is – vanuit www.hoopverlening.be - het resultaat van een intens twee-jaren-traject binnen een breed samenwerkingsverband: Buurtwerk 't Lampeke, de Wissel, CAW Oost-Brabant, Amber, Huis van het Kind Leuven, UCLL, HIVA, Netwerk tegen Armoede en de Sint-Jansschool. Naast de ervaring vanuit deze partners komt in de documentaire ook nog de expertise aan bod vanuit het Kinderrechtencommissariaat, Armen te Kort, MFC Combo en het Onderwijscentrum Gent.

'Overbruggen' is een documentaire, die wil inspireren en kapstokken bieden. Hoe kan een organisatie het engagement opnemen om structureel mee te werken aan het realiseren van bruggen in de strijd tegen armoede en het realiseren van grondrechten.

In de documentaire vertelt een vrouw vanuit haar dagboek over haar werk als brugfiguur, bekijken Bruno Vanobbergen (Vlaams Kinderrechtencommissaris) en Tine Van Regenmortel (KU Leuven) het geheel vanuit een helicopterview, gaan vijf mensen in gesprek (ronde tafelgesprek) over de dagboekfragmenten en gaan duo's in gesprek over hun traject en hun relatie.

Deze documentaire richt zich naar mensen die voor beweging kunnen zorgen binnen hun organisatie of in de samenleving. Wat kan en moet een organisatie doen om tot duurzame bruggen te komen? Om structurele oplossingen te realiseren?

Binnen 'Overbruggen' werd ook een rapport gerealiseerd: 'Een drievoudige inbedding voor kwetsbare gezinnen: over brugfiguren, brugorganisaties en hun netwerk' (HIVA, KU Leuven).

Documentaire en rapport kunnen worden gedownload op: www.lampeke.be

Boeken

We lossen het zelf wel op! Een handleiding bij peer mediation of leerlingbemiddeling op school

COPPENS, S.

Brussel, Politeia, 2018, 103p., 22,5 euro.

Peer mediation is een methode waarbij kinderen en jongeren leren om zelf conflicten aan te pakken. Het is een bouwsteen van een herstelgericht schoolklimaat dat iedereen betrekt en waar iedereen verantwoordelijkheid krijgt. Iedereen wordt uitgenodigd om samen een vangnet te vormen voor elkaar en er dus voor te zorgen dat het risico om geschaad te worden beperkt blijft. Het boek 'We lossen het zelf wel op! Een handleiding bij peer mediation of leerlingbemiddeling op school' wil scholen helpen om nog straffer te worden in het oplossen van conflicten en het stimuleren van leerlingbetrokkenheid, hen kennis te laten maken met het project peer mediation en er zelf mee aan de slag te gaan.

TERPOCEEN

HUYSMANS, M., VERTÉ, D. EN VANHEE, J. (EDS.)

Brussel, ASP Editions - Academic and Scientific Publishers, 2018, 160p., 25 euro.

Internationale migratie kleurt hedendaagse samenlevingen. Tegelijk is de leefsituatie van veel mensen op de vlucht uiterst precair en is het maatschappelijk debat over vluchtelingen de voorbije jaren scherper geworden.

Terpoceen, een onbestaand woord voor 'het nieuwe tijdperk', is het resultaat van 60 gesprekken met jonge nieuwkomers (asielzoekers en vluchtelingen) in België. Het geeft een overzicht gegeven van de noden, behoeften maar ook van de krachten en dromen van deze jongeren.

Ze reflecteren over hun leven in België, hun positie en rol in deze nieuwe maatschappij. Het boek weerspiegelt dan ook de veelzijdigheid en diversiteit die jonge nieuwkomers in zich dragen. Een klankbord van de moedige getuigenissen van jonge nieuwkomers over vallen en opstaan, maar vooral over wat het betekent om gewoon 'jong' te zijn.

Culturele normen en religieuze waarden. Een sociaal-culturele analyse van en onderzoeksmodel voor cultuurverschillen

BOERSEMA, P.R.

Antwerpen, Garant, 2018, 389 p., 33,90 euro

Dit boek gaat over cultuurverschillen, gezien in dit brede perspectief. Het behandelt zowel onderwerpen als botsende beschavingen en het multiculturele 'drama', maar ook de toepassing van normen en waarden in een cultuuranalyse en de vragen bij individualisering en netwerkculturen. Het gaat over een analyse van de praktijk van het dagelijkse leven, maar ook de individuele reactie op het verschil tussen culturen, hoe die ontstaan zijn en welke achtergronden daarbij een rol spelen. Dit wordt vertaald naar een onderzoeksmodel dat cultuurverschillen empirisch wil behandelen zonder daarbij normatief te willen zijn. Dit geeft dan de mogelijkheid voor een objectief platform voor dialoog tussen culturen en religies in een westers-pluriforme maatschappelijke context.

Angststoornissen bij kinderen

CRESWELL, C., PARKINSON, M., THIRLWALL, K. EN WILLETTS, L.

Berchem, Epo, 2018, 264 p., 29,90 euro.

'Angststoornissen bij kinderen' biedt een raamwerk voor het uitvoeren van een heldere assessment en het stellen van haalbare behandelingsdoelen. Ouders krijgen vaardigheden aangereikt om hun kinderen flexibel te leren denken bij het zelfstandig oplossen van problemen en hen te helpen specifieke angsten onder ogen te zien. Op ouders gerichte gedragstherapie kan ook ingezet worden

om slaapproblemen en schoolweigeren aan te pakken waarbij angst dikwijls een belangrijke factor is. Gebaseerd op uitgebreid onderzoek en praktijkervaring van de auteurs en daarmee een zinvol instrument voor (gezins)therapeuten, maatschappelijk werkers, psychologen en psychiaters. Deze aanpak richt zich tot de ouders en hoe zij hun kinderen kunnen ondersteunen. Het boek is ruim voorzien van casussen, voorbeelddialogen en downloadbare handouts.

De behandeling van angst bij kinderen en jongeren. Een gids voor hulpverleners en ouders

LEBOWITZ, E.R. en OMER, H.
Berchem, Epo, 2018, 312 p., 49,50 euro.

“De behandeling van angst bij kinderen en jongeren” biedt bewezen effectieve en methodische strategieën om kinderen te helpen over hun angst heen te komen, zelfs als ze zich verzetten tegen behandeling. De auteurs geven tal van concrete adviezen voor uiteenlopende situaties in therapeutische setting en in de huiselijke omgeving. Wat kun je bijvoorbeeld doen als angst overheerst in het gezin of als er sprake is van schoolangst of schoolweigeren? Verder gaan ze onder andere in op hoe je moet omgaan met zeer afhankelijke jongeren, op het bieden van ouderlijke ondersteuning en bescherming en op het herstellen van de gezagsfunctie. Zij baseren zich daarbij op de cognitieve gedragstherapie en geweldloos verzet.

Van zondebok naar zebra

MATHEUSEN, F.
Kalmthout, Pelckmans, 2018, 224 p., 24,99 euro.

Hoe breng je een veelheid van stemmen bij elkaar zonder te verzanden in flauwe compromissen of zakelijke bemiddelingspogingen? Ieder van ons heeft immers een uniek strepenpatroon en een persoonlijke inbreng die gehoord mag worden. Fanny Matheusen geeft al twintig jaar training, procesbegeleiding en coaching aan groepen professionals en vrijwilligers in onze meerstemmige samenleving en vertelt met haar boek ‘Van zondebok naar zebra’ het verhaal van diep democratie, een methode met Afrikaanse roots, die luistert naar de minderheidsstem. De zondebok, die anders wordt weggezet als de rare, diegene die tegenstribbelt of lastig is, wordt via deze methode een bron van wijsheid. Teamleiders, CEO's, coaches, procesbegeleiders maar ook ouders en leerkrachten kunnen de methode inzetten om een nieuwe kijk te ontwikkelen op onze wereld in verandering en om bepaalde (conflict)situaties op een andere manier aan te pakken. Een set eenvoudige tools en een rijke filosofische onderbouw helpt hen op weg om aan de slag te gaan.

Burgerschapsvorming op weg naar volwassenheid

PAUW, L.
Berchem, Epo, 2018, 72 p., 12,50 p.

Burgerschapsvorming is het vormen van leerlingen die actief meedoen aan de samenleving en er een positieve bijdrage aan leveren. Het is geen vak, maar een taak van de school. Dit essay maakt een analyse van de huidige situatie en formuleert aanbevelingen voor de toekomst.

De auteur als pedagoog ruim dertig jaar actief in het onderwijs en de onderwijsadvisering. Hij is de initiatiefnemer en ontwikkelaar van De Vreedzame School en is gepromoveerd op de relatie tussen onderwijs en burgerschap aan de Universiteit Utrecht. De Vreedzame School is een compleet programma voor basisscholen voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het beschouwt de klas en de school als een leefgemeenschap, waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen en waarin kinderen leren om samen beslissingen te nemen en conflicten op te lossen. Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de gemeenschap en ze staan open voor de verschillen tussen mensen.

Elke dag fluitend naar de klas. Visie met tips en anekdotes

VAN DEN BRANDE, W.
Antwerpen, Garant, 2018, 92 p., 15,50 euro

Wilfried Van den Brande gaf van 1972 tot en met 2017 les in de lagere school Andreas Vesalius in Edegem, waarvan drie jaar in het vierde en de laatste twee- en veertig jaar in het zesde leerjaar. Dit boek weerspiegelt de visie van Wilfried Van den Brande op het onderwijs. Deze visie en de pijlers of leefregels waaraan hij vasthield, zorgden ervoor dat hij elke dag opnieuw gedurende 45 jaar lang fluitend op zijn fiets naar zijn school, zijn klas reed. En zijn leerlingen ook. Als je het klasklimaat aangenaam maakt voor iedereen, dan komt iedereen tot leren, ook kinderen met een bepaalde problematiek. De leerlingen moeten vaak de kans krijgen om fouten te ‘mogen’ maken. ‘Leerstof is een middel en geen doel’ en ‘humor is de saus van het (klas)leven’!

Autisme centraal. Methodiek voor ouders en begeleiders

VANROY K.
Leuven, Acco, 2018, 144 p., 39,50 euro.

Wie leeft of werkt met mensen met autisme, komt elke dag wel stukjes tegen van de puzzel die autisme zo boeiend maakt. Sommige stukjes merken we op in onze samenwerking of begeleiding, andere in de manier waarop mensen met autisme in het leven staan. Vaak gaat het om dingen die mensen met autisme wel of niet doen. Om dingen die ze zeggen of ons op een andere manier duidelijk proberen te maken. De AutismeCentraalMethodiek helpt je anders kijken naar het gedrag van mensen met autisme én naar je eigen begeleiding. Aan de hand van zes kernbegrippen - die je gemakkelijk kan onthouden als je de eerste zes letters van het alfabet kent - helpt de methodiek je om een autismevriendelijke school-, leefgroep-, thuis- of werkomgeving te creëren. Dit boek is geen wondermiddel dat alle moeilijkheden magisch uit de wereld zal helpen. Het is wel een duidelijk overzicht dat je doet inzien waar kansen liggen, telkens met oog en respect voor autistisch denken.

Grensverleggers. Over kwesties die ons verdelen

WILDEMEERSCH, D.
Antwerpen, Garant, 2018, 296 p., 32,90 euro.

Dit boek gaat over mensen die grenzen verleggen: pedagogen, ontwikkelingswerkers, architecten, antropologen, geografen, filosofen, sociaal werkers, kunstenaars, opbouwwerkers, actievoerders, leerkrachten en heel veel vrijwilligers die zich dagelijks inzetten voor een betere wereld. Moedige mensen die het niet nalaten zichzelf en hun omgeving in vraag te stellen, nieuwe horizons te verkennen, grenzen te doorbreken. Mensen die uitnodigen tot kritisch denken over mens en samenleving en over onze gezamenlijke toekomst. In dit boek presenteert de auteur zijn evoluerende inzichten over opvoeding, vorming en onderwijs, maar ook over maatschappelijke uitdagingen zoals democratie, duurzaamheid en sociale rechtvaardigheid. Daarbij laat hij niet na ook zichzelf in vraag te stellen. Het resultaat is een bijdrage tot de visieontwikkeling binnen het vakgebied van de sociale pedagogiek, maar ook ruimer, in relatie tot kwesties die er toe doen.

SPECIALE THEMA-NUMMERS TE KOOP

WELWIJS brengt ieder jaar in september een speciaal thema-nummer uit. Wie de laatste themanummers heeft gemist, krijgt nog een kans om deze waardevolle nummers alsnog aan te schaffen.

Daarvoor betaal je slechts 5 euro per nummer. Er worden geen verzendingskosten aangerekend.

Bestellen kan door te mailen naar nicole.vettenburg@welwijs.be.

Volgende themanummers zijn nog ter beschikking:

THEMANUMMER 2008: PREVENTIE IN HET ONDERWIJS

- Klaar voor een klaar preventiebegrip? *(P. Goris)*
- Mission Accomplished. Resultaat boeken met preventie *(D. Burssens)*
- Preventie is kiezen. Vijf dimensies voor een ethisch verantwoorde preventie *(N. Vettenburg)*
- Projectmatig werken: een stappenplan voor preventie *(B. Melis)*
- Het project 3-klap als algemeen wenselijk preventieproject *(L. Maesmans)*
- “Leren thuis leren”, een proeftuin die werkt aan preventie in kwadraat *(R. Hermans, A. Dumoulin, R. Rector, K. Cohen, A. Loyens)*
- De rol van de huisarts bij spijsbelpreventie: visie van een arts. De Brugse poort. *(T. Dusauchoit)*
- De preventieve reflex, hoe doe je dat? *(L. Hendrickx)*
- Drugpreventie: een drugbeleid op school *(I. Bernaert)*
- Samenwerkingsprotocollen tussen scholen, politie en parket. Gescreend vanuit preventieoogpunt *(G. Thys)*

THEMANUMMER 2009: MAATSCHAPPELIJKE KWETSBAARHEID OP SCHOOL

- Maatschappelijke kwetsbaarheid op school *(N. Vettenburg & L. Walgrave)*
- Empowerment en maatschappelijke kwetsbaarheid *(T. Van Regenmortel)*
- Geweld en maatschappelijke kwetsbaarheid *(N. Vettenburg)*
- Brede school = het versmallen van maatschappelijke kwetsbaarheid *(M.-A. De Meijer & K. Lecoutere)*
- Motiveren tot studie-ijver en tot een succesvolle studiekeuze bij maatschappelijk kwetsbare leerlingen *(M. Luyckx & A. Biliris)*
- 65 Nationaliteiten uitdagen om te leren! *(R. Du Jardin)*
- Buitengewoon bijzonder *(D. Moulart & K. Delmeire)*
- Het straathoekwerk vertelt: de relatie als koevoet *(C. Dewaele)*
- Onderwijs en jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren *(M. Vercoutere & R. Crivit)*
- De maatschappelijk kwetsbare leerling als ultieme toetssteen van een pedagogisch optimisme *(D. Bicker)*

Inhoud - Welwijs, 2018, jaargang 29, nr. 4

- p.
- 3 Het verhaal van Eva. Over OKAN, leerstof en graag zien. Een pleidooi voor de leerling
Eva Jaspaert
- 5 In gesprek gaan over taalgebruik en daarmee verbonden emoties. Het versterken van meertalige gezinnen
Hilde De Smedt en Patrizia Civetta
- 9 Meertaligheid in de hulpverlening. Wat als 'taal' niet genoeg zegt?
Katrien Lauwereys
- 12 Het tertiair effect van sociale klasse. Ongelijkheid in studieoriëntering bij de overgang van basis naar secundair onderwijs
Sarah Thys en Mieke Van Houtte
- 15 De rol van familiale achtergrond van leerlingen bij extra ondersteuning binnen en buiten de school
Kathleen Bodvin, Karine Verschueren en Elke Struyf
- 19 De toepassing van Signs of Safety (SOS) bij de Ondersteuningscentra en Sociale Diensten Jeugdrechtbank
Sam Vandenberghe
- 24 De vertrouwenspersoon in de jeugdhulp, een vreemde eend?
Jole Louwagie
- 28 Veilig Thuis. Family Justice Center Antwerpen
Davy Simons
- 33 **Webwijs**
Thema's
Jan Tallon
- 36 **Agenda en documentatie**
Evi Verduyckt